

**GMINNY PROGRAM OPIEKI
NAD ZABYTKAMI
MIASTA KĘDZIERZYN-KOŹLE**

NA LATA 2017 - 2020

**OPRACOWANIE:
mART Marta Mokanek
ewidencjazabytkow@gmail.com**

KĘDZIERZYN-KOŹLE, GRUDZIEŃ 2016

Spis treści

1. Wstęp	3
2. Podstawa prawna opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.....	4
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	5
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	15
4.1. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	18
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	25
5.1. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2017 - 2020 z dokumentami wykonanymi na poziomie miasta	25
5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta....	33
5.2.1. Charakterystyka miasta	33
5.2.2. Zarys historii miasta.....	34
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.....	42
5.3.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków	42
5.3.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków	45
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.....	47
5.5. Zabytki archeologiczne w gminnej ewidencji zabytków	63
5.6. Krajobraz kulturowy i zabytki o najwyższym znaczeniu dla miasta	67
5.6.1. Dziedzictwo materialne	67
5.6.2. Dziedzictwo niematerialne	88
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego miasta. Analiza szans i zagrożeń	90
7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami miasta Kędzierzyn-Koźle.....	93
8. Instrumentarium realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.....	101
9. Źródła finansowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.....	102
9.1. Dotacje	103
9.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego	107
9.3. Środki europejskie.....	108
10. Realizacja i finansowanie przez Gminę Kędzierzyn-Koźle zadań z zakresu ochrony zabytków.....	113
11. Bibliografia.....	118
12. Spis tabel	119

1. Wstęp

Przedmiotem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami miasta Kędzierzyn-Koźle (zwany dalej GPOnZ) jest problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego miasta. GPOnZ określa kierunki działań w zakresie opieki nad zabytkami: wskazuje konieczne do wykonania zadania i sugeruje sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych działań organizacyjnych, finansowych, promocyjnych i ochronnych. Niniejsze opracowanie sporządzono zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.) oraz z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa. GPOnZ sporządzany jest przez Prezydenta, następnie po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, zostaje przyjęty przez Radę Miasta. GPOnZ ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego. Sporządza się go na okres 4 lat, natomiast co 2 lata Prezydent przedstawia Radzie Miasta sprawozdanie z wykonania określonych w nim zadań.

Program ten jest trzecim GPOnZ miasta Kędzierzyn-Koźle. Pierwszy obowiązywał w latach 2009 - 2012 i został opracowany w 2009 r., przyjęty uchwałą nr XLV/517/09 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 9 września 2009 r. Kolejny Program (na lata 2013 - 2016) został przyjęty uchwałą nr XXXVII/446/13 przez Radę Miasta Kędzierzyn-Koźle dnia 29 maja 2013 r. GPOnZ został zaktualizowany w zakresie potencjału dziedzictwa kulturowego i źródeł finansowania oraz dostosowany do zmieniających się realiów dotyczących opieki nad zabytkami w części analizy SWOT, celów i działań.

GPOnZ to dokument uzupełniający do innych aktów planowania. Jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Działania te określone są w odniesieniu do całego miasta, jako jednostki podziału administracyjnego, a nie odnoszą się jedynie do władz miasta, których bezpośredni wpływ na działalność instytucji sprawujących w różnej formie opiekę nad zabytkami jest ograniczony tylko do nielicznych. Głównym odbiorcą GPOnZ jest lokalna wspólnota samorządowa. W zamierzeniu beneficjentami GPOnZ mają stać się nie tylko prywatni właściciele czy użytkownicy obiektów zabytkowych, ale również mieszkańcy miasta. Istotnym celem GPOnZ jest dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie: stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie miasta, szeroko pojmowanego zasobu dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego. Ważne jest, aby poprawa ta dokonywała się przy partycypacji mieszkańców miasta, w różnych formach ich życiowej aktywności (praca zawodowa, działalność społeczna, działania wynikające z prawa własności lub z użytkowania obiektów zabytkowych) zaangażowanych w opiekę nad zabytkami. Obowiązkiem władz publicznych w tym względzie jest z kolei pobudzanie i usprawnianie mechanizmów regulujących kwestie tej opieki oraz tworzenie i wspieranie inicjatyw mających taką opiekę na celu.

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Podstawę prawną opracowania GPOnZ stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.), która mówi o obowiązku sporządzania programu opieki nad zabytkami przez samorządy wojewódzkie, powiatowe oraz gminne, na okres czterech lat.

W świetle ustawy ochrona zabytków to aktywność administracji publicznej, która ma na celu stworzenie sprzyjających okoliczności prawnych, finansowych i organizacyjnych, służących zachowaniu, zagospodarowaniu i utrzymaniu zabytków, zapobieganie zagrożeniom, niszczeniu, niewłaściwemu użytkowaniu, uszczupleniu zasobów zabytków, a także kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków oraz uwzględnianie tych zadań w kształtowaniu polityki planistycznej i środowiskowej. Terminem opieka nad zabytkami ustawa obejmuje działania właścicieli zabytków, które tworzą warunki dla naukowego badania zabytków, prowadzenia przy nich prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, zabezpieczenia i utrzymania ich samych oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie oraz popularyzowania i upowszechniania wiedzy o nich. W ustawie określono kwestie związane z ochroną i zarządzaniem dziedzictwem kulturowym, a szczególnie zagadnienia tworzenia krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami, organizację organów ochrony zabytków (zadania i kompetencje w zakresie ochrony zabytków wykonuje Generalny Konserwator Zabytków w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz wojewódzcy konserwatorzy zabytków działający w imieniu wojewodów), zakres i formy ochrony zabytków (którymi są: wpisanie do rejestru zabytków, wpisanie na Listę Skarbów Dziedzictwa, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego), a także zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Zapisy ustawy, zwłaszcza w punktach dotyczących form ochrony zabytków, są komplementarne do zapisów ustaw o samorządzie terytorialnym (o planowaniu przestrzennym oraz o ochronie przyrody). Ponadto, ustawa dookreśla zakres zadań dotyczących ochrony zabytków i opieki nad nimi administracji samorządu gminnego i powiatowego.

Art. 87 ust. 2 cytowanej ustawy, wyznacza cele opracowania GPOnZ i są one następujące:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
4. Wyekspozowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;

5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie ochrony określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Za realizację zadań związanych z ochroną zabytków odpowiedzialna jest zarówno administracja rządowa (wojewódzcy konserwatorzy zabytków oraz Generalny Konserwator Zabytków), jak i również jednostki samorządu terytorialnego wszystkich szczebli, w tym gminy.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła starą ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

- **Konstytucji RP** (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. - Dz. U. nr 78 poz. 483 ze zm.) w przepisach:

- **Art. 5:** „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

- **Art. 6 ust. 1:** „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

- **Art. 86:** „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

- **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

- **Art. 3** definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie, takie jak: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek, jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

- **Art. 4** objaśnia, że ochrona zabytków polega na podejmowaniu w szczególności przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

- **Art. 5** określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury”.

- **Art. 6** klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

a) krajobrazami kulturowymi,

b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,

c) dziełami architektury i budownictwa,

d) dziełami budownictwa obronnego,

e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,

f) cmentarzami,

g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,

h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,

- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

- **Art 7** reguluje następujące formy ochrony zabytków:

1) wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków.

1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa.

2) uznanie za pomnik historii, zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego.

3) utworzenie parku kulturowego, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park kulturowy może utworzyć, na podstawie uchwały, rada gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Dotyczą w szczególności: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Rejestr zabytków - dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów lub zespołu zabytków nieruchomych. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Wpisy do rejestru są wolne od opłat. Skreślenie z rejestru zabytków następuje na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy lub z urzędu, na podstawie decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Na podstawie decyzji wojewódzki konserwator zabytków występuje z wnioskiem o wykreślenie wpisu z księgi wieczystej i z katastru nieruchomości. Informacja o skreśleniu ogłoszona jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Wykreślenia wolne są od opłat. Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków - na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o wpisie z urzędu - w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

Lista Skarbów Dziedzictwa - prowadzi ją minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego, zaliczany do jednej z kategorii, na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik historii - Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia, może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może złożyć wniosek, po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków. Cofnięcie uznania zabytku nieruchomego za pomnik historii następuje w trybie przewidzianym dla jego uznania. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może przedstawić Komitetowi Dziedzictwa Światowego wniosek o wpis pomnika historii na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO w celu objęcia tego pomnika ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego.

Park kulturowy - tworzony jest w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park kulturowy może być powoływany przez radę gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

W celu utworzenia parku kulturowego wymagane prawem są trzy akty:

1. uchwała rady gminy o utworzeniu parku kulturowego w zakresie zaopiniowanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, w konsekwencji;
2. plan ochrony uzgodniony z wojewódzkim konserwatorem zabytków, zatwierdzony przez radę gminy w dalszym terminie;
3. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru parku, do którego opracowania należy przystąpić w terminie 3 miesięcy od chwili utworzenia parku.

Zagadnienia związane z procedurą tworzenia parku kulturowego

1. Przedmiot ochrony - cel utworzenia parku kulturowego:
  - 1.1. Identyfikacja reprezentatywnych i charakterystycznych cech krajobrazu kulturowego;
  - 1.2. Krajobraz kulturowy na tle uwarunkowań przyrodniczych i przestrzennych;
  - 1.3. Uwarunkowania przyrodnicze i przestrzenne;
  - 1.4. Identyfikacja zainteresowanych utworzeniem parku kulturowego grup społecznych i wstępne konsultacje;
  - 1.5. Analiza szans i zagrożeń (SWOT) w przypadku utworzenia i nie utworzenia parku kulturowego;
2. Studium korzyści płynących z utworzenia parku kulturowego i społeczne koszty jego funkcjonowania:
  - 2.1. Deklaracja społecznej woli - intencji utworzenia parku;
  - 2.2. Zdefiniowanie celu i zasad ochrony obszaru planowanego do objęcia ochroną;
  - 2.3. Wstępne określenie granic i struktury przestrzennej parku;
  - 2.4. Uzasadnienie podjętej „interwencji przestrzennej i społecznej” na rzecz utworzenia parku;
  - 2.5. Wykorzystanie formuły warsztatów dla promocji idei utworzenia parku i jej dopracowania;
  - 2.6. Opracowanie projektu uchwały o utworzeniu parku;
  - 2.7. Konsultacje społeczne, konsultacje z Radą Gminy i Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;
  - 2.8. Uchwała o utworzeniu parku kulturowego.

- **Art. 16 ust. 1** wskazuje radę gminy, jako organ tworzący park kulturowy. Jest on ustanawiany na podstawie uchwały, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

- **Art. 17** określa zakazy i ograniczenia dotyczące terenu parku kulturowego, związane z: prowadzeniem robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej, zmianami sposobu korzystania z zabytków nieruchomych, umieszczaniem tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1, składowaniem lub magazynowaniem odpadów, zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, składowania lub magazynowania odpadów.

- **Art. 18** „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju

województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

- **Art. 19** wskazuje, że „1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia, 2) innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, 3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności: 1) ochronę zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) ochronę zabytków nieruchomości, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków; 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

- **Art. 20** mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

- **Art. 21** „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

- **Art. 22** „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru; 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków; 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

- **Art. 89** wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”.

• **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 446 ze zm.), gdzie w art. 7 ust 1 pkt. 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach i rozporządzeniach, w tym:

• **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 778 ze zm.). Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane** (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 290 ze zm.). Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.
- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska** (t. j. Dz. U. z 2013 r. poz. 1232 ze zm.), która mówi między innymi o tym, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych.
- **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (t. j. Dz. U. z 2015 r. poz. 1651 ze zm.), której przepisy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.
- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (t. j. Dz. U. z 2015 r. poz. 1774 ze zm.). W rozumieniu ustawy, celem publicznym jest między innymi: opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa określa między innymi postępowanie wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską.
- **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (t. j. Dz. U. z 2012 r. poz. 406 ze zm.). Ustawa mówi, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki - ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, Filmoteka Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.

- **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 239). W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).
- **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, tzw. Ustawa Krajobrazowa** (t. j. Dz. U. z 2015 r. poz. 774). Ustawa definiuje pojęcie reklamy, szyldu, krajobrazu, krajobrazu kulturowego, krajobrazu priorytetowego. Nakłada też m.in. obowiązek sporządzania przez samorząd wojewódzki audytu krajobrazowego, w którym mają być zdefiniowane obszary krajobrazów priorytetowych, gdzie sejmik województwa ma mieć możliwość ustalania norm dotyczących wysokości, kształtu budynków i ewentualnego stosowania materiałów miejscowych lub tradycyjnej architektury. Ustawa wprowadza kary za nielegalne reklamy. Ponadto daje samorządom możliwość uchwalenia lokalnego kodeksu reklamowego, w którym określone zostaną zasady sytuowania m.in. nośników reklam.
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 14 października 2015 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich i architektonicznych, a także innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków** (Dz. U. poz. 1789), które określa tryb wydawania pozwoleń, dane i informacje, jakie zawierają wnioski o wydanie pozwoleń, dokumentację dołączaną do tych wniosków, niezbędną do ich rozpatrzenia, dane i informacje, jakie zawierają te pozwolenia, oraz warunki, które mogą być w nich zastrzeżone, a także elementy, które zawiera dokumentacja prac konserwatorskich i prac restauratorskich przy zabytku ruchomym wpisanym do rejestru zabytków oraz dokumentacja badań archeologicznych.
- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenie rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem** (Dz.U. 2011 nr 113 poz. 661).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków** (t. j. Dz. U. 2014 r. poz. 399).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”** (Dz. U. 2004 r. nr 124, poz. 1304), które określa tryb składania wniosków o przyznanie odznaki, wzór i wymiary tej odznaki oraz sposób jej wręczenia i noszenia.
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych** (Dz. U. 2004 r. nr 212, poz. 2153).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanym do rejestru zabytków** (Dz. U. 2004 r. nr 30, poz. 259).

- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków i przedmiotów o cechach zabytków za granicę** (Dz. U. 2011 r. nr 89, poz. 510).

- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych** (Dz. U. 2004 r. nr 71, poz. 650).

Zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach i bibliotekach, zostały określone w:

- **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (t. j. Dz. U. z 2012 r. poz. 987 ze zm.). Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nie nastawioną na osiąganie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami” (art. 1).

Zgodnie z ustawą muzeum realizuje powyższe cele poprzez:

- „1) gromadzenie dóbr kultury w statutowo określonym zakresie,
- 2) katalogowanie i naukowe opracowywanie zgromadzonych muzealiów,
- 3) przechowywanie gromadzonych dóbr kultury, w warunkach zapewniających im właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo, oraz magazynowanie ich w sposób dostępny do celów naukowych,
- 4) zabezpieczanie i konserwację muzealiów oraz, w miarę możliwości, zabezpieczanie stanowisk archeologicznych oraz innych nieruchomości kultury materialnej i przyrody,
- 5) urządzenie wystaw,
- 6) organizowanie i prowadzenie badań, ekspedycji naukowych oraz prac wykopaliskowych,
- 7) prowadzenie działalności edukacyjnej,
- 8) udostępnianie zbiorów do celów naukowych i edukacyjnych,
- 9) zapewnianie właściwych warunków zwiedzania i korzystania ze zbiorów,
- 10) prowadzenie działalności wydawniczej” (art. 2).

Gmina jako podmiot tworzący (lub przejmujący) muzeum zobowiązana jest do:

- 1) zapewnienia środków potrzebnych do utrzymania i rozwoju muzeum,
- 2) zapewnienia bezpieczeństwa zgromadzonym zbiorom,
- 3) sprawowania nadzoru nad muzeum.

- **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (t. j. Dz. U. z 2012 r. poz. 642 ze zm.). Mówi, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- **Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (t. j. Dz. U. z 2015 r. poz. 1446 ze zm.).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

GPOnZ miasta Kędzierzyn-Koźle jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się GPOnZ połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym. Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

GPOnZ miasta Kędzierzyn-Koźle zbieżny jest ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w następujących dokumentach:

- **Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami 2014 - 2017**

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014 - 2017 przyjęty został w dniu 24 czerwca 2014 r. przez Radę Ministrów. Dokument ma usprawnić nadzór nad służbami konserwatorskimi oraz określić źródła finansowania inwestycji i procedur administracyjnych związanych z wydawaniem decyzji oraz przyznawaniem funduszy na prace podejmowane przy zabytkach.

Uchwalony program jest pierwszym dokumentem porządkującym działania organów sprawujących opiekę nad zabytkami. Z programu będą pochodzić fundusze między innymi na szkolenia dla urzędników i ujednoczenie kwestii formalnych. Wśród zadań uwzględnionych w przyjętym dokumencie znalazło się porządkowanie rejestru zabytków oraz przygotowanie zasad oceny stanu zachowania zabytków nieruchomych. Program ma na celu także zwiększenie uspołecznienia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami poprzez promowanie takich narzędzi jak konkursy, konsultacje z mieszkańcami i współpraca z mediami. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego zamierza przeznaczyć na jego realizację 26,5 mln zł. Dokument doprecyzowuje ponadto kompetencje samorządów w zakresie realizowania projektów konserwatorskich i rewitalizacyjnych. Zgodnie z nowymi ustaleniami Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Generalnego Konserwatora Zabytków, w ciągu najbliższych 3 lat zaangażowanie samorządów w opiekę nad zabytkami powinno znacznie wzrosnąć.

- **Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 wraz z Uzupełnieniem na lata 2004 - 2020**

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013, przyjęta przez Radę Ministrów 21 września 2004 r., rozwinięta w 2005 r., poprzez przygotowane przez Ministerstwo Kultury uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020, jest podstawowym dokumentem rządowym, w którym w oparciu o rzetelną analizę podjęto próbę określenia zasad polityki kulturalnej państwa w warunkach rynkowych. Stanowi ona podstawę do dalszych systemowych rozwiązań w dziedzinie kultury. Misją tej strategii jest „zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całość historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów”.

Uznając kulturę za jeden z podstawowych czynników rozwoju regionów zapisano w strategii następujące priorytety:

- wzrost efektywności zarządzania kulturą,
- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,
- wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury,
- poprawa warunków działalności artystycznej,
- efektywna promocja twórczości,
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków,
- zmniejszenie luki cywilizacyjnej przez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020 wprowadza programy operacyjne służące realizacji strategii. Jednym z nich jest Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

W programie wyróżnione zostały dwa komplementarne priorytety:

- rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych oraz rozwój kolekcji muzealnych. Podstawowym celem priorytetu jest poprawa stanu zachowania zabytków, kompleksowa ich rewaloryzacja, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę,
- zadania związane z zakupami dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych, zakupami starodruków i archiwaliów, konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych, wspieraniu rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych.

• Strategia Rozwoju Kraju 2020 - Aktywne społeczeństwo, Konkurencyjna gospodarka, Sprawne państwo

Strategia Rozwoju Kraju 2020 została uchwalona przez Radę Ministrów dnia 25 września 2012 r. Jest to główna strategia rozwojowa w średnim horyzoncie czasowym, wskazuje strategiczne zadania państwa, których podjęcie w perspektywie najbliższych lat jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe.

Strategia wyznacza trzy obszary strategiczne, w których będą się koncentrować główne zadania:

1. Sprawne i efektywne państwo;
2. Konkurencyjna gospodarka;
3. Spójność społeczna i terytorialna.

W Strategii pojawiają się zapisy mówiące o wprowadzeniu obowiązku sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego obszarów funkcjonalnych obejmujących obszary miejskie, a w szczególności metropolitalne, tereny wrażliwe rozwojowo, związane z ochroną między innymi dziedzictwa kulturowego (Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem, Priorytet I.1.5. Zapewnienie ładu przestrzennego).

Drugim ważnym, podkreślonym przez strategię obszarem jest digitalizacja zasobów dziedzictwa narodowego oraz zapewnienie właściwego ich przechowywania (Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych, Priorytet II.5.3. Zapewnienie

odpowiedniej jakości treści i usług cyfrowych; Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych, Priorytet III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych).

Ponadto wspierany będzie rozwój infrastruktury społecznej - w tym infrastruktury kulturalnej - oraz działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, co stanowi ważny czynnik rozwoju i podnoszenia atrakcyjności gminy (Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych, Priorytet III.3.2. Wzmacnianie ośrodków wojewódzkich).

• **Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020**

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 została przyjęta uchwałą nr 104 przez Radę Ministrów z dnia 18 czerwca 2013 r. Jest jedną z dziewięciu tzw. strategii zintegrowanych, służących wdrożeniu SRK 2020. Jako cel główny wskazano w niej wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski, w którego ramach określono cztery cele szczegółowe. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można czwarty z celów „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, a zwłaszcza jego priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej”. Wytyczone tutaj kierunki działań to:

4.1.1. Tworzenie warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.

4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu.

4.1.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Walory i potencjał tkwiący w dziedzictwie kulturowym są postrzegane w strategii jako „kluczowy element potencjału kulturowego”, a tym samym jedna z „szans rozwojowych dla całego społeczeństwa”. W strategii podnosi się także kwestię znaczenia aktywnej partycypacji społecznej w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

• **Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030**

Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030 została przyjęta uchwałą nr 239 Rady Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Jest to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. Koncepcja ta kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Koncepcja formułuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym powodziowego. W znacznie większym stopniu niż dotychczas uwzględnia problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu,

- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na terenach o niższym reżimie ochronnym,
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich,
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, pokolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

4.1. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Przy sporządzaniu GPOnZ miasta Kędzierzyn-Koźle omówiono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta wynikające z dokumentów na poziomie:

- **wojewódzkim:** Program Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2016 - 2019, Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku, Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego, Program ochrony środowiska województwa opolskiego na lata 2012 - 2015 z perspektywą do 2019 roku, Strategia Rozwoju Subregionu Kędzierzyńsko - Kozielskiego;
- **powiatowym:** Strategia Rozwoju Powiatu Kędzierzyńsko-Kozielskiego do 2022 roku.

GPOnZ miasta Kędzierzyn-Koźle na lata 2017 - 2020 jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich i powiatowych dokumentach programowych oraz z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej miasta.

Dokumenty opracowane na poziomie województwa i powiatu:

• Program Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2016 - 2019

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2016 - 2019 został przyjęty uchwałą nr XVIII/206/2016 przez Sejmik Województwa Opolskiego dnia 14 czerwca 2016 r. Niniejszy dokument jest trzecim programem opieki nad zabytkami województwa opolskiego. Pierwszy został przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Opolskiego Nr XIV/158/2007 z dnia 20 grudnia 2007 r. Realizowano go w latach 2007 - 2010. Kolejny program (na lata 2011 - 2014) przyjęto uchwałą Sejmiku Województwa Opolskiego Nr V/76/2011 z dnia 29 marca 2011 r.

Program stanowi kontynuację podstawowych założeń poprzednich programów, podobnie jak kontynuowane są cele i priorytety polityki Samorządu Województwa wobec dziedzictwa kulturowego regionu.

Założenia Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2016 - 2019:

CEL STRATEGICZNY I: UTRZYMANIE I ZARZĄDZANIE ZASOBEM REGIONALNEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.

Priorytet I. Realizacja zadań własnych Samorządu Województwa.

Priorytet II. Odnowa wsi w kontekście poprawy stanu zachowania krajobrazu i dziedzictwa regionalnego.

Priorytet III. Rewaloryzacja i rewitalizacja miast.

Priorytet IV. Ochrona dziedzictwa archeologicznego.

Priorytet V. Rozwój muzealnictwa i wystawiennictwa.

Priorytet VI. Rozwój instytucji opieki nad zabytkami.

CEL STRATEGICZNY II: OCHRONA I KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU KULTUROWEGO.

Priorytet I. Dziedzictwo kulturowe jako czynnik stymulujący rozwój gospodarczy.

Priorytet II. Wstrzymanie procesu degradacji założeń pałacowo - parkowych.

Priorytet III. Wspieranie inicjatyw mających na celu podniesienie rangi obiektów i zespołów zabytkowych.

Priorytet IV. Wspieranie funkcjonowania istniejących szlaków turystycznych oraz inicjatyw na rzecz tworzenia nowych szlaków, obejmujących charakterystyczne dla województwa zespoły i obiekty zabytkowe.

Priorytet V. Wstrzymanie procesu degradacji oraz popularyzacja zabytków techniki.

CEL STRATEGICZNY III: ROZWÓJ INICJATYW ZWIĄZANYCH Z REGIONALNYM DZIEDZICTWEM KULTUROWYM I ROZWÓJ TOŻSAMOŚCI REGIONALNEJ

Priorytet I. Podnoszenie poziomu edukacji i wiedzy na temat regionalnego dziedzictwa kulturowego.

Priorytet II. Współpraca z instytucjami i stowarzyszeniami działającymi na rzecz ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym.

Priorytet III. Współpraca między regionami, współpraca międzynarodowa.

Priorytet IV. Polityka informacyjna i promocyjna w zakresie opieki nad dziedzictwem kulturowym.

• **Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku**

Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku została przyjęta uchwałą nr XXV/325/2012 przez Sejmik Województwa Opolskiego dnia 28 grudnia 2012 r. Strategia rozwoju województwa jest najważniejszym regionalnym dokumentem strategicznym.

Strategia powstała z myślą o optymalnym wykorzystaniu potencjałów i szans rozwojowych regionu woj. opolskiego. W ramach procesu opracowania strategii wykorzystano analizę SWOT. Był to istotny etap diagnostyczny wspomagający proces formułowania wyzwań, celów strategicznych i celów operacyjnych.

Realizacja kierunków rozwoju, które zostały określone w Strategii, ma służyć osiągnięciu wizji naszego regionu w 2020 roku:

- regionu wielokulturowego, w którym najważniejsi są jego mieszkańcy: wykształceni, otwarci na zmianę, wiedzę i innowacje, a także aktywni - na rynku pracy i poza nim;
- przyjaznego środowiska życia dla rodzin, przedsiębiorców i wszystkich reprezentantów przestrzeni społeczno - gospodarczej;
- województwa z atrakcyjną ofertą rynku pracy, ofertą edukacyjną, kulturalną i gospodarczą, zachęcającą do wyboru tego regionu jako miejsca do zamieszkania, wypoczynku, inwestycji i rozwoju działalności innowacyjnej.

W rozdziale 2, w ramach diagnozy społeczno - gospodarczej opisano dziedzictwo kulturowe, jako jeden z wyróżników województwa opolskiego. Dziedzictwo kulturowe, którego bogactwo często przewyższa stan posiadania innych, znacznie większych

i zasobniejszych regionów w Polsce, jest znaczącym czynnikiem rozwoju województwa opolskiego. Spośród wielu obiektów wyróżniają się przede wszystkim zabytkowe zespoły, w tym uznane przez Prezydenta RP za Pomniki Historii. Wizytówką regionu są liczne kompleksy zabytkowej architektury sakralnej i świeckiej. Z wielu szlaków w województwie na uwagę zasługują także droga św. Jakuba, przebiegająca z Europy wschodniej do Santiago de Compostela w Hiszpanii oraz szlak średniowiecznych polichromii brzeskich łączący ponad 20 obiektów z unikalnymi gotyckimi malowidłami ściennymi. W regionie znajdują się liczne zabytkowe świątynie na obszarach wiejskich, w szczególności drewniane kościoły na płn. województwa, a także zabytki techniki, rzemiosła i gospodarki oraz znaczące zabytki kultury przemysłowej, technicznej i hydrotechnicznej warte zachowania, udostępnienia i wykorzystania na cele turystyczne. W regionie jest również wiele obiektów o dużym znaczeniu historycznym oraz zbiorów sztuki, także współczesnej. Niestety stan techniczny wielu obiektów i zespołów dziedzictwa kulturowego jest zły, co kwalifikuje je do renowacji i rewitalizacji, tak by podnosiły atrakcyjność turystyczną i społeczno kulturową regionu. O tożsamości regionalnej świadczy także dbałość o dziedzictwo kultury niematerialnej, łączącej głównie tradycje kultury śląskiej i kresowej, co przejawia się między innymi w specyficznym dla regionu folklorze, obyczajowości, języku i sztuce kulinarnej. Region opolski wyróżnia tradycyjna kuchnia, z której kilkadziesiąt produktów znalazło się na listach produktów tradycyjnych w regionie, kraju i Europie.

W strategii zdefiniowano 10 celów strategicznych, które określają docelowy, pożądany stan rozwoju województwa opolskiego w poszczególnych obszarach realizacji strategii, wyznaczają obszary realizacji celów operacyjnych, tj. określonych zamierzeń, przeznaczonych do realizacji, w ramach których zaplanowano bardziej skonkretyzowane działania:

- CEL STRATEGICZNY 1. Konkurencyjny i stabilny rynek pracy;
- CEL STRATEGICZNY 2. Aktywna społeczność regionalna;
- CEL STRATEGICZNY 3. Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka;
- CEL STRATEGICZNY 4. Dynamiczne przedsiębiorstwa;
- CEL STRATEGICZNY 5. Nowoczesne usługi oraz atrakcyjna oferta turystyczno - kulturalna;
- CEL STRATEGICZNY 6. Dobra dostępność rynków pracy, dóbr i usług;
- CEL STRATEGICZNY 7. Wysoka jakość środowiska;
- CEL STRATEGICZNY 8. Konkurencyjna aglomeracja opolska;
- CEL STRATEGICZNY 9. Ośrodki miejskie biegunami wzrostu;
- CEL STRATEGICZNY 10. Wielofunkcyjne obszary wiejskie.

• Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego został przyjęty uchwałą nr XLVIII/505/2010 przez Sejmik Województwa Opolskiego dnia 28 września 2010 r. Dokument jest podstawowym narzędziem prowadzenia polityki przestrzennej na poziomie regionu, rozumianej jako celowe oddziaływanie władz województwa na rozmieszczenie funkcji i przestrzenne różnicowanie dynamiki rozwoju. Głównym zadaniem planu jest określenie przestrzennych uwarunkowań rozwoju oraz kierunków i priorytetów kształtowania środowiska przyrodniczego, kulturowego i zurbanizowanego w ciągu

najbliższych kilkunastu lat, w dostosowaniu do strategicznych kierunków rozwoju społecznego i gospodarczego województwa z równoczesnym uwzględnieniem koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju. Stanowi on punkt wyjścia dla opracowania innych wojewódzkich programów i dokumentów strategicznych.

Kwestia środowiska kulturowego regionu została poruszona w rozdziale poświęconym planowaniu przestrzennemu. Wśród celów zagospodarowania przestrzennego w zakresie osadnictwa wymienia się utrzymanie historycznie ukształtowanej sieci osadniczej województwa, podkreślając również jako jedną z głównych zasad zagospodarowania przestrzennego „nacisk na zapewnienie wysokiego poziomu ładu przestrzennego rozumianego, jako dążenie do harmonii, uporządkowania, proporcjonalności i równoważenia środowiska przyrodniczego i kulturowego z potrzebami urbanizacji”. Również rozdział traktujący o turystyce, w istotny sposób dotyka spraw związanych z dziedzictwem kulturowym. Wg autorów opracowania, ochrona i racjonalne wykorzystanie walorów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego warunkuje rozwój turystyki. W związku z tym kierunki polityki przestrzennej w tym obszarze obejmą m.in.: ochronę walorów przyrodniczych i krajobrazowych, ochronę, modernizację, konserwację i odbudowę obiektów i układów zabytkowych oraz innych obiektów kultury, budowę systemu szlaków tematycznych, w tym o zasięgu międzyregionalnym.

Obszerny rozdział planu poświęcono bezpośrednio dziedzictwu kulturowemu Opolszczyzny, co pokazuje, jaką do tej dziedziny życia społecznego przykładają władze samorządowe województwa. Dokument, cytując ustawę o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje pojęcia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i przypomina, że „ochrona dóbr kultury materialnej i niematerialnej jest celem polityki przestrzennej, a kształtowanie środowiska kulturowego powinno generować rozwój innych dziedzin życia regionu. Obiekty kultury materialnej powinny być wykorzystane i użytkowane z zapewnieniem opieki konserwatorskiej, rewaloryzacji i nadania im odpowiednich funkcji użytkowych”. Główne zasady zagospodarowania przestrzennego województwa w zakresie dziedzictwa kulturowego:

1. Zachowanie ładu przestrzennego na terenach zabudowy historycznej poprzez:
  - wymóg uczytelniania historycznych układów urbanistycznych i ruralistycznych,
  - wymóg dostosowania nowej zabudowy w zakresie skali, formy, materiału i koloru do zabudowy historycznej,
  - wymóg szczególnej ochrony elementów tworzących zabytkowy charakter przestrzeni;
2. Obejmowanie prawną ochroną dziedzictwa kulturowego poprzez opracowywanie mpzp z określeniem stref ochrony konserwatorskiej - priorytet dla obszarów cennych pod względem zabytkowym;
3. Nadawanie mocy prawnej Gminnym Ewidencjom Zabytków poprzez umieszczanie ich w mpzp;
4. Kompleksową ochronę obszarów i obiektów zabytkowych;
5. Wykorzystanie obiektów i obszarów zabytkowych do pełnienia określonych funkcji, zgodnych bądź nie kolidujących z ich zabytkowym charakterem;
6. Oszczędne kształtowanie krajobrazu kulturowego, a także przeciwdziałanie rozpraszaniu historycznie ukształtowanej zabudowy;

7. Harmonizowanie zabytkowych układów urbanistycznych w powiązaniu z rozwojem osadnictwa i komunikacji;
8. Zachowanie mieszkalno - usługowego charakteru centrów miast;
9. Ekspozowanie regionalnych cech środowiska kulturowego województwa opolskiego;
10. Inicjowanie nowych form ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez tworzenie pomników historii i parków kulturowych w symbiozie z przyrodą i wymogami rozwoju społeczno - gospodarczego.

• Program ochrony środowiska województwa opolskiego na lata 2012 - 2015 z perspektywą do 2019 roku

Program ochrony środowiska województwa opolskiego na lata 2012 - 2015 z perspektywą do 2019 roku podkreśla pierwszorzędną potrzebę zachowania dobrego stanu środowiska, jako podstawowego warunku zrównoważonego i harmonijnego rozwoju. W oparciu o diagnozę stanu środowiska, uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne polityki ochrony środowiska oraz wymagania w zakresie jakości środowiska i racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych poniżej przedstawiono priorytety bądź uciążliwości wraz z głównymi kierunkami działań.

W programie określono wojewódzkie priorytety ochrony środowiska:

- ochrona wód i gospodarka wodna,
- ochrona powierzchni ziemi przed odpadami,
- ochrona powietrza przed zanieczyszczeniami i środowiska człowieka przed hałasem,
- ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody:

Dotyczy to przede wszystkim nowego podejścia do ochrony przyrody, uwzględniającego europejskie wymogi w tym zakresie. Istotnymi zagadnieniami jest również ochrona i zrównoważony rozwój lasów. Główne kierunki to: wdrażanie systemu NATURA 2000, optymalizacja sieci obszarów chronionych, zapewniająca spójność ekologiczną województwa oraz ochronę różnorodności biologicznej, w tym pobudzenie aktywności samorządów, polepszenie wdrażania programu rolno - środowiskowego, wprowadzanie zielonej infrastruktury do planowania przestrzennego, odbudowa zdegradowanych ekosystemów i siedlisk przyrodniczych, zwiększanie lesistości i przebudowa drzewostanów w oparciu o zasadę zachowania różnorodności biologicznej, w tym zalesianie gruntów nieprzydatnych do produkcji rolniczej lub zdegradowanych za wyjątkiem terenów cennych przyrodniczo.

- ochrona powierzchni ziemi i środowiska glebowego.

W województwie opolskim powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona zajmuje łącznie 56 261,4 ha 2, co stanowi 27,2% powierzchni ogólnej województwa. Regionalny system obszarów i obiektów chronionych w województwie opolskim tworzą:

- obszary Natura 2000, w tym zatwierdzono 4 obszary specjalnej ochrony ptaków: Grądy Odrzańskie, Jezioro Turawskie, Zbiornik Nyski, Zbiornik Otmuchowski oraz wskazano do objęcia ochroną kolejnych 21 ostoi, docelowo obszarami Natura 2000 ma być objęte 6,6% powierzchni województwa;

- 3 parki krajobrazowe („Góry Opawskie”, „Góra Św. Anny”, „Stobrawski”), plan ochrony posiada w chwili obecnej Stobrawski Park Krajobrazowy i Park Krajobrazowy Góra Św. Anny;
- 9 obszarów chronionego krajobrazu;
- 36 rezerwatów przyrody, w tym 30 rezerwatów leśnych, 2 florystycznych, 2 stepowe i 2 przyrody nieożywionej;
- obszary o randze lokalnej: zespoły przyrodniczo - krajobrazowe, których na terenie województwa utworzono 14;
- użytki ekologiczne - 96;
- stanowiska dokumentacyjne - 9;
- pomniki przyrody - 606 sztuk.

Na terenie województwa opolskiego znajdują się obszary o wysokich walorach krajobrazu kulturowego. Ulegają one stopniowej degradacji. Na obszarach tych powinny zostać podjęte zdecydowane działania ochronne, w szczególności za pomocą instrumentów planowania przestrzennego. Wojewoda opolski opracował dokument „Ochrona i Konserwacja Zabytkowego Krajobrazu Kulturowego Województwa Opolskiego”, na którego podstawie określono obszary o predyspozycjach rezerwatów kulturowych i parków kulturowych.

Najważniejszymi celami w zakresie ochrony krajobrazu kulturowego, w województwie opolskim są:

- ochrona i rewaloryzacja krajobrazu kulturowego, w szczególności na wyznaczonych obszarach rezerwatów i parków kulturowych;
- ochrona obszarów o wysokich walorach krajobrazowych (przede wszystkim w granicach istniejących oraz proponowanych wielko powierzchniowych form ochrony przyrody, a także w granicach dolin rzecznych) przed dysharmonijnymi obiektami wysokościowymi i wielko kubaturowymi (instalacje wiatrowe, stacje bazowe telefonii komórkowej itp.);
- utrzymanie tradycyjnego, urozmaiconego krajobrazu rolniczego w szczególności w północno-wschodniej części województwa, kształtowanie poprzez zadrzewienia i zakrzaczenia krajobrazu intensywnie użytkowanego rolniczo (płd. - zach. część województwa) - łączenie ochrony środowiska kulturowego z ochroną środowiska przyrodniczego.

Obecnie trwają prace nad aktualizacją dokumentu.

• **Strategia Rozwoju Subregionu Kędzierzyńsko - Kozielskiego**

Strategia Rozwoju Subregionu Kędzierzyńsko - Kozielskiego do roku 2020 została opracowana w 2015 r. i jest kluczową deklaracją samorządów skupionych w Subregionie Kędzierzyńsko - Kozielskim, w której definiuje on wizję i kierunki rozwoju Subregionu, do którego należą następujące jednostki samorządu terytorialnego: Powiat Kędzierzyńsko - Kozielski, Powiat Strzelecki, a także gminy miejskie, miejsko - wiejskie i wiejskie: Bierawa, Cisek, Jemielnica, Kędzierzyn - Koźle, Leśnica, Pawłowiczki, Polska Cerekiew, Reńska Wieś, Strzelce Opolskie, Ujazd i Zawadzkie.

Strategia jest kompleksowym programem wspomagającym zarządzanie Subregionem. Strategia zawiera analizę SWOT, definiuje wizję rozwoju Subregionu oraz cele strategiczne, a także określa wymiar operacyjny - tzn. zawiera rekomendacje w zakresie kierunków

interwencji i zaangażowania samorządów Subregionu jako podmiotów odpowiedzialnych za wdrażanie strategii.

Wizytówką Subregionu Kędzierzyńsko - Kozielskiego jest jego dziedzictwo kultury - liczne kompleksy zabytkowej architektury sakralnej i świeckiej. W badaniu ankietowym aż 15% indagowanych wskazało na przyrodę (bioróżnorodność) jako pozytywny element Subregionu. Tereny zielone, lasy, ukształtowanie terenu, pomniki przyrody oraz rzeka Odra i Mała Panew, to elementy wyróżniające obszar z punktu widzenia przyrodniczego. Duża wartość historyczna zabytków wymaga, podobnie jak w przypadku obiektów instytucji kultury, podjęcia inwestycji na rzecz ich rewitalizacji i poprawy stanu technicznego. Rewaloryzacja jest niezbędnym warunkiem uratowania zabytkowej tkanki dla przyszłych pokoleń. Inwestycje w infrastrukturę kultury, podobnie jak kultura sama w sobie, wpływają również na rozwój ekonomiczny regionu.

Jako jeden z elementów misji Subregionu Kędzierzyńsko - Kozielskiego wymieniono: wykorzystanie unikatowych zasobów przestrzennych, przyrodniczych i kulturowych Subregionu na rzecz dynamicznego rozwoju społeczno - gospodarczego obszaru funkcjonalnego.

Cele strategiczne i operacyjne Subregionu Kędzierzyńsko - Kozielskiego:

Cel strategiczny 1. Tworzenie warunków dla dynamicznego wzrostu gospodarczego w oparciu o dostępność atrakcyjnych terenów inwestycyjnych oraz wydajny układ komunikacyjny.

Cel strategiczny 2. Dywersyfikacja struktury gospodarczej Subregionu przy wykorzystaniu unikatowego potencjału zasobów lokalnych - dziedzictwa przyrody i kultury.

Cel operacyjny 2.1. Góra Św. Anny - Opolskie Centrum Dziedzictwa Kulturowo - Przyrodniczego.

Cel operacyjny 2.2. Produkt turystyczny - system szlaków rowerowych.

Cel operacyjny 2.3. Produkt turystyczny - dziedzictwo historii, przyrody, rekreacja.

Cel operacyjny 2.4. Rozwój gospodarki społecznej.

Cel operacyjny 2.5. Promocja atrakcyjności turystycznej Subregionu w ramach projektów współpracy.

Cel strategiczny 3. Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę energetyczną, ochronę gleb, powietrza i środowiska naturalnego.

Cel strategiczny 4. Wzrost poziomu bezpieczeństwa publicznego na obszarze Subregionu w odniesieniu do zagrożeń naturalnych i cywilizacyjnych, zapewnienie zintegrowanego systemu zarządzania kryzysowego.

Cel strategiczny 5. Wzmacnianie kapitału społecznego i ludzkiego Subregionu na rzecz konkurencyjnej gospodarki na bazie uzupełniających się specjalizacji w ramach zintegrowanego systemu edukacyjnego.

Cel strategiczny 6. Budowa zintegrowanego systemu wyspecjalizowanych usług publicznych w obszarach zabezpieczenia społecznego, opieki senioralnej, ochrony zdrowia.

• **Strategia Rozwoju Powiatu Kędzierzyńsko-Kozielskiego do 2022 roku**

Strategia Rozwoju Powiatu Kędzierzyńsko-Kozielskiego do 2022 roku została przyjęta uchwałą nr XIII/113/2015 przez Sejmik Województwa Opolskiego z dnia 17 grudnia 2015 r. „Niniejszy dokument ma wprowadzić nowe spojrzenie na to co przed nami i gdzie leżą nasze kolejne szanse i wyzwania, a także gdzie tkwimy w naszych słabościach i czego dotąd nie udało się zrealizować”.

Celem strategicznym tego opracowania jest wzmocnienie zdolności Powiatu Kędzierzyńsko-Kozielskiego do kreowania wzrostu gospodarczego i tworzenia miejsc pracy oraz poprawy jakości życia mieszkańców z uwzględnieniem zapewnienia im najwyższych jakościowo usług społecznych takich jak edukacja, ochrona zdrowia i opieka senioralna.

Cele szczegółowe służące realizacji celu strategicznego to:

- wzmocnienie integralności powiatu na płaszczyźnie Kędzierzyn-Koźle - gminy wiejskie;
- wdrażanie na szczeblu powiatowym wspólnotowej polityki spójności;
- wzmocnienie współpracy miasta i gmin wiejskich, koniecznej dla realizacji wspólnych działań;
- wspieranie działań regionalnych służących rozwiązaniu problemu depopulacji;
- wsparcie społeczności w kreowaniu rozwoju.

W Strategii, w rozdziale 4. Dziedzictwo kulturowe, szczegółowo omówiono krajobraz kulturowy powiatu, w tym, osadnictwo na terenie powiatu, zasoby kultury, gminne plany kształtowania zasobów kultury.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2017 - 2020 z dokumentami wykonanymi na poziomie miasta

GPOnZ miasta Kędzierzyn-Koźle zgodny jest z dokumentami:

• **Strategia Rozwoju Miasta Kędzierzyn-Koźle na lata 2014 - 2020**

Strategia Rozwoju Miasta Kędzierzyn-Koźle na lata 2014 - 2020 została przyjęta uchwałą nr LX/677/14 przez Radę Miasta Kędzierzyn-Koźle dnia 1 października 2014 r. Poprzednia Strategia obowiązywała w latach 2009 - 2015 i została przyjęta uchwałą nr XXXVI/423/2009 Rady Miasta w dniu 05.02.2009 r.

Strategia jest kluczowym dokumentem z punktu widzenia rozwoju miasta. Strategia to długookresowy plan działania, określający strategiczne cele rozwoju miasta i przyjmujący takie kierunki oraz priorytety działania (cele operacyjne i zadania), które są niezbędne dla realizacji przyjętych zamierzeń rozwojowych. Ustalenia zawarte w Strategii Rozwoju Miasta Kędzierzyn-Koźle na lata 2014 - 2020 stanowią podstawę do prowadzenia przez władze długookresowej polityki rozwoju społeczno - gospodarczego. Wokół jej ustaleń muszą koncentrować się działania władz samorządowych, zmierzające do zapewnienia jak najlepszych warunków życia mieszkańców oraz tworzenia sprzyjających warunków dla dalszego rozwoju gospodarczego.

Wyznaczona wizja - Miasto Kędzierzyn-Koźle: Ośrodek nowoczesnych technologii i przemysłu, ważny węzeł komunikacyjny na europejskim szlaku kolejowym, drogowym i odrzańskim. Atrakcyjne miejsce życia zintegrowanych, kreatywnych i przedsiębiorczych ludzi.

Wyznaczona misja - Cel Nadrzędny: Misją Kędzierzyna-Koźle jest rozwój w oparciu o potencjał kreatywnych mieszkańców oraz nowoczesne technologie.

NADRZĘDNA IDEOLOGIA:

- Kędzierzyn-Koźle wspierać będzie przedsiębiorczość, kreatywność i innowacyjność;
- Kędzierzyn-Koźle rozwijać się będzie w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju.

Cele strategiczne:

Cel 1. Konkurencyjna i dynamicznie rozwijająca się gospodarka;

Cel 2. Ważny węzeł komunikacyjny na europejskich szlakach transportowych;

Cel 3. Przedsiębiorczy i zintegrowani mieszkańcy;

Cel 4. Atrakcyjne miejsce zamieszkania;

Cel operacyjny 4.2. Rozwój infrastruktury sportowej, rekreacyjnej, kulturalnej i edukacyjnej.

Cel 5. Miasto współpracujące i otwarte na zewnątrz.

W obszarze ochrony zabytków wskazano na dwa cele operacyjne:

Cel operacyjny 1.3. Podniesienie atrakcyjności turystycznej, jako nowego kierunku rozwoju gospodarczego.

Zadania:

1. Budowa wspólnej oferty turystycznej (identyfikacja i tworzenie zintegrowanych produktów turystycznych);
2. Promocja i informacja turystyczna miasta;
3. Modernizacja i rozwój szlaków turystycznych rowerowych, pieszych, samochodowych, wodnych oraz istniejącej bazy turystycznej (realizowana na podstawie koncepcji planistycznych w ramach obszaru Kędzierzyńsko-Kozielskiego Subregionalnego Obszaru Funkcjonalnego), w tym wytyczenie, oznakowanie szlaków turystycznych, budowa i modernizacja infrastruktury turystycznej.

Cel operacyjny 4.2. Rozwój infrastruktury sportowej, rekreacyjnej, kulturalnej i edukacyjnej.

Zadania:

1. Renowacja zabytków, rewitalizacja przestrzeni miejskiej i tworzenie miejsc atrakcyjnych dla mieszkańców i turystów.
3. Modernizacja i uatrakcyjnienie parków miejskich i terenów zielonych.

• **Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla miasta Kędzierzyn-Koźle**

Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla miasta Kędzierzyn-Koźle został opracowany w maju 2005 r. na podstawie Rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz Europejskiej Konwencji o ochronie dziedzictwa archeologicznego sporządzonej w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r.

Plan określa rodzaje zagrożeń, wojennych i terrorystycznych oraz o charakterze klęsk żywiołowych (pożary, powódzie, huragany). W Planie przedstawiono także rozmieszczenie zabytków nieruchomych i ruchomych.

Ochrona zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych polegać ma na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich ochronę przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem. Analiza rozmieszczenia i rodzajów zagrożeń wskazuje na to, że:

- największa koncentracja zabytków nieruchomych występuje w obszarze ograniczonym przez Planty Miejskie;
- największe skupiska zabytków ruchomych znajdują się w Baszcie Zamkowej i 5 kościołach rozmieszczonych w rejonie Stare Miasto i Sławięcice;
- dla 38 zabytkowych obiektów nieruchomych typowym zagrożeniem jest powódź;
- dla 24 zabytkowych obiektów nieruchomych największym zagrożeniem są katastrofy budowlane, pożary, akty terroryzmu i wandalizmu;
- dla 7 zabytków (cmentarze i mogiły zbiorowe) zagrożenia wandalizmem;
- dla 6 zabytków nieruchomych - położenie w pobliżu strategicznych celów militarnych.
- najpoważniejszym zagrożeniem dla zabytków ruchomych są kradzieże, pożary i katastrofy budowlane.

W Planie wyznaczono zabytki nieruchome podlegających zabezpieczeniu na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (12 pozycji - w obrębie Starego Miasta) oraz listę zabytków ruchomych chronionych na miejscu - w jednostkach organizacyjnych (3 pozycje - w obrębie Starego Miasta). Dla obiektów nieruchomych opracowano indywidualne karty zawierające charakterystykę obiektu wraz z opisem technicznym, elementy podlegające zabezpieczeniu, położenie, możliwe zagrożenia i sposób zabezpieczenia. W ramach działań zabezpieczających opisano: wykaz prac przygotowawczych, rodzaj przewidzianych do wykonania prac zabezpieczających z podziałem na poszczególne zadania, osoby odpowiedzialne, sposób łączności z ośrodkami dyspozycyjnymi i bazami zaopatrzenia, czas wykonania zadań, sygnalizację wykrywania zagrożeń i alarmowania.

Zgodnie z § 5 ust. 1 cyt. Rozporządzenia plan podlega corocznej aktualizacji przez sporządzającego, tj. Prezydenta Miasta. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, stanowiący integralną część planu obrony cywilnej został uzgodniony z Szefem Obrony Cywilnej Powiatu i Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

• Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego miasta Kędzierzyn-Koźle

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego miasta Kędzierzyn-Koźle zostało przyjęte uchwałą nr LIII/610/10 przez Radę Miasta dnia 31 marca 2010 r.

Miasto Kędzierzyn-Koźle wszczęło procedurę nowej edycji studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania miasta Kędzierzyn-Koźle. Została podjęta uchwała nr XXIV/196/16 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 28 stycznia 2016 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Kędzierzyn-Koźle.

Głównym celem Studium jest określenie polityki przestrzennej miasta poprzez rozpoznanie uwarunkowań, a następnie sformułowanie odpowiednich kierunków zagospodarowania przestrzennego. Studium jest materiałem wyjściowym do sporządzania planów miejscowych. Przejmuje ono koordynację nad tworzeniem planów, gdyż wskazuje obszary wymagające sporządzenia planów. Studium nie stanowi prawa miejscowego, jest jedynie wewnętrznym dokumentem wskazującym kierunki rozwoju miasta oraz możliwości wykorzystania jego atutów społecznych i ekonomicznych.

W Studium określono generalne zasady ochrony wartości zabytkowych, które należy stosować kształtując zagospodarowanie przestrzenne w obszarach dziedzictwa kulturowego. Zasady te są następujące:

- zachowanie i konserwacja zabytkowej substancji,
- zachowanie zabytkowego układu urbanistycznego i kompozycji przestrzennej,
- rewaloryzacja historycznych układów urbanistycznych, zabudowy oraz zabytkowego zagospodarowania terenu, według szczegółowych wytycznych konserwatorskich, opracowanych w oparciu o wyniki prac badawczych i analiz konserwatorskich dla całych założeń przestrzennych lub obszaru,
- podporządkowanie wymogom konserwatorskim dopuszczalnych przekształceń zabytkowej zabudowy i zagospodarowania terenu,
- wykluczenie lokalizowania obiektów dysharmonizujących z historycznym sąsiedztwem i przesłaniających obiekty zabytkowe, w tym ograniczenie lokalizowania naziemnych obiektów infrastruktury technicznej,
- ograniczenie dowolności w stosowaniu rozwiązań technicznych, materiałów i kolorystyki, w tym nawierzchni, a także materiału roślinnego,
- nowe zagospodarowanie: zabudowa, nawierzchnia ulic i placów, wyposażenie urbanistyczne winno charakteryzować się wysokimi walorami estetycznymi i użytkowymi - obowiązuje ograniczenie dowolności w stosowaniu rozwiązań technicznych, materiałów i kolorystyki, w tym nawierzchni, a także materiału roślinnego oraz ograniczenie wprowadzania reklam i informacji wizualnej,
- uwzględnianie wymogów ochrony archeologicznej,
- wymóg poprzedzenia prac planistycznych oraz rewaloryzacyjnych obszarów szczegółowymi wytycznymi konserwatorskimi oraz kompleksową oceną stanu i funkcjonowania obszaru, opartą na analizach i studiach, łącznie ze studiami krajobrazowymi i panoram.

W Studium podkreśla się, że ujawnionym dotychczas stanowiskom archeologicznym należy zapewnić pełną ochronę poprzez wskazanie ich lokalizacji i potencjalnych obszarów występowania w planach zagospodarowania przestrzennego. Wymagane jest wznowienie badań w obszarach wskazanych w materiałach archiwalnych. W Studium wskazuje się także, że w nowo opracowywanych planach miejscowych należy objąć ochroną prawną obiekty figurujące w gminnej ewidencji zabytków.

• **Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego miasta Kędzierzyn-Koźle**

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z dokumentami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. przepisami prawa dają narzędzie ochrony zabytków - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa wojewódzkiego konserwatora zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m. in. przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W planach w szczególności:

1. uwzględnia się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
2. określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
3. ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
4. uwzględnia się ochronę:
  - zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
  - innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
  - parków kulturowych,
5. uwzględnia się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;
6. w zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego miasta Kędzierzyn-Koźle jako akty prawa miejscowego stanowią podstawę planowania przestrzennego. Mają one wiążące i nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami. Ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu w MPZP powinny sprzyjać ochronie otoczenia zabytków przed zbyt intensywną działalnością gospodarczą oraz umożliwić uniknięcie inwestycji, które mogłyby zubożyć krajobraz kulturowy. 100% obszaru miasta pokryte jest planami.

Na terenie miasta Kędzierzyn-Koźle w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej. Są to:

- strefa „A” - ścisłej ochrony konserwatorskiej;
- strefy „B” - ochrony konserwatorskiej;
- strefa „E” - ochrony ekspozycji;
- strefa „W” - ochrony archeologicznej;
- strefa „OW” - obserwacji archeologicznej;
- strefa „U” - ochrony układów urbanistycznych;
- strefa „K” - ochrony obszarów o cennych walorach przyrodniczych i krajobrazowych.

Działalność inwestycyjna na obszarze stref ochrony konserwatorskiej powinna być opiniowana przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

W obrębie strefy „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej ustala się następujące priorytety działań:

- zachowanie historycznego układu przestrzennego ulic, placów, linii zabudowy,
- zachowanie proporcji wysokościowych zabudowy,
- zachowanie wnętrz urbanistycznych i zieleni,
- dostosowanie skali, bryły i formy nowej i modernizowanej zabudowy do zabudowy istniejącej,
- adaptacji obiektów zabytkowych do nowych funkcji przy zachowaniu ich walorów historycznych.

W obrębie strefy „B” ochrony konserwatorskiej ustala się następujące priorytety działań:

- zachowanie zasadniczych elementów rozplanowania,
- restauracja i modernizacja techniczna obiektów o wartościach kulturowych oraz adaptacja ich do nowych funkcji,
- dostosowanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji urbanistycznej w zakresie rozplanowania i skali zabudowy.

W obrębie strefy „E” ochrony ekspozycji ustala się następujące priorytety działań:

- ochrona obecnych warunków ekspozycji,
- likwidacja obiektów i urządzeń stanowiących elementy dysharmonizujące i utrudniające właściwą ekspozycję zespołów lub obiektów zabytkowych.

W obrębie strefy „W” ochrony archeologicznej ustala się:

- w przypadku stanowisk płaskich - obowiązek zaopiniowania przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wszelkich inwestycji, które wymagają wykonania robót ziemnych,
- w przypadku stanowisk naziemnych - obowiązek zgłoszenia wszelkich inwestycji ministrowi właściwemu dla spraw kultury i dziedzictwa narodowego.

W obrębie strefy „OW” obserwacji archeologicznej ustala się obowiązek zaopiniowania przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wszelkich inwestycji, które wymagają wykonania robót ziemnych.

W obrębie strefy „U” ochrony układów urbanistycznych ustala się następujące priorytety działań:

- zachowanie istniejącego układu kompozycji urbanistycznej,
- zachowanie proporcji skali, bryły i formy nowej i modernizowanej zabudowy.

W obrębie strefy „K” ochrony obszarów o cennych walorach przyrodniczych i krajobrazowych ustala się następujące priorytety działań:

- zachowanie potencjału przyrodniczego i kulturowego,
- wykorzystanie potencjału przyrodniczego i kulturowego w celach rekreacyjnych i dydaktycznych.

Obszar miasta Kędzierzyn-Koźle pokryty jest prawie w całości miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Obowiązują obecnie 24 miejscowe plany oraz 2 zmiany w części tekstowej planu miejscowego z 2003 r.:

- 1.** Zmiana planu ogólnego w części osiedla „Wschód”, uchwalona uchwałą nr LX/444/97 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 28 listopada 1997 r.;
- 2.** Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu o powierzchni 1,45 ha przy ul. Wyspiańskiego - Kłodnica, uchwalona uchwałą nr XVI/188/99 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 30 września 1999 r.;
- 3.** Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu w części terenu o powierzchni 3,2 ha przy ul. Głębczyckiej, uchwalona uchwałą nr XXII/243/2000 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 27 stycznia 2000 roku,
- 4.** Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu w rejonie ulicy Wandy, uchwalona uchwałą nr XXXVI/428/2001 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 22 lutego 2001 r.;
- 5.** Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta w rejonie ulicy Wyspiańskiego, uchwalona uchwałą nr XLVI/559/2001 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 29 listopada 2001 r.;
- 6.** Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta w rejonie ulicy Pocztowej, uchwalona uchwałą nr XLVII/581/2001 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 20 grudnia 2001 r.;
- 7.** Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta w rejonie ulicy Synów Pułku, uchwalona uchwałą nr XLIX/610/2002 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 1 marca 2002 r.;
- 8.** Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Kędzierzyn-Koźle, przyjęty uchwałą nr IX/98/2003 Rady Miasta Kędzierzyna-Koźla z dnia 22 maja 2003 r.;
- 9.** Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru jednostki planistycznej Sławięcice, przyjęty uchwałą nr XIII/147/2003 Rady Miasta Kędzierzyna-Koźla z dnia 25 września 2003 r.;
- 10.** Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle w części dotyczącej cmentarza komunalnego na osiedlu Kuźniczka, przyjęty uchwałą nr XLIII/558/06 Rady Miasta Kędzierzyna-Koźla z dnia 20 marca 2006 r.;
- 11.** Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle w rejonie ulicy Wieczorka, przyjęty uchwałą nr LII/712/06 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 26 października 2006 r.;
- 12.** Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle w rejonie ulicy Energetyków, przyjęty uchwałą nr VII/61/07 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 30 marca 2007 r.;

- 13.** Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle, w części dotyczącej terenu ograniczonego ulicami Łukasiewicza - Żeromskiego - Piramowicza, przyjęty uchwałą nr XXIII/241/08 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 29 lutego 2008 r.;
- 14.** Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle w rejonie ulicy Radosnej przyjęty uchwałą nr XXV/303/08 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 29 kwietnia 2008 r.;
- 15.** Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle dla działek 372/3, 372/5, 372/6, 371/7, 371/9, 371/10, 371/13, 371/14, 375/1, 375/2, 375/3 (obręb Azoty) przyjęta uchwałą nr XXXII/387/08 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 30 października 2008 r.;
- 16.** Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle w rejonie ul. Z. Kuczyńskiego, R. Horoszkiewicza przyjęty uchwałą nr XXXVII/437/09 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 5 marca 2009 r.;
- 17.** Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle w zakresie dot. części Os. Sławięcice przyjęty Uchwałą Nr XLII/492/09 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 30 czerwca 2009 r.;
- 18.** Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle w części dot. ogrodów działkowych przy ul. Gliwickiej przyjęty uchwałą nr XLVI/528/09 Rady miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 29 października 2009 r.;
- 19.** Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle dot. rejonu ul. Wróblewskiego przyjęty Uchwałą nr XXXVII/438/09 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 5 marca 2009 r.;
- 20.** Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle w części dot. obszaru ograniczonego ul. J. Kochanowskiego, I. Łukasiewicza i Piastowską przyjęty uchwałą nr XVII/206/11 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 28 grudnia 2011 r.;
- 21.** Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle dla dz. 1105/2 (obręb Sławięcice) przyjęty uchwałą nr XX/259/12 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 29 marca 2012 r.;
- 22.** Zmiana Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle w części dotyczącej strefy ochronnej dla Miejskiego Składowiska Odpadów przy ulicy Naftowej w Kędzierzynie-Koźlu przyjęta uchwałą nr XXX/391/12 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 20 grudnia 2012 r.;
- 23.** Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle w rejonie ul. Królowej Jadwigi i Kanału Gliwickiego przyjęty uchwałą nr XXXII/404//13 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 24 stycznia 2013 r.;
- 24.** Zmiana Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle dla terenu leżącego w rejonie ul. Szkolnej przyjęta uchwałą nr LI/595/14 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 26 marca 2014 r.;
- 25.** Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kędzierzyn-Koźle w części dotyczącej obszaru położonego przy granicy z gminą Bierawa przy ul. Braci Wolnych przyjęty uchwałą nr LIII/615/14 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 29 kwietnia 2014 r.;
- 26.** Zmiana uchwały w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Kędzierzyn-Koźle, w części dotyczącej jednostki planistycznej Rogi oznaczonej symbolem

jednostki A przyjęta uchwałą nr XXXV/308/16 Rada Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 27 października 2016 r.

Dodatkowo gmina Kędzierzyn-Koźle przystąpiła do zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Kędzierzyn-Koźle zatwierdzonym uchwałą nr IX/98/2003 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 22 maja 2003 r. (Dz. Urz. Woj. Opolskiego Nr 50, poz. 1038 z późn. zm.) w części tekstowej. Trwają intensywne prace nad projektem planu.

5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta

5.2.1. Charakterystyka miasta

Kędzierzyn-Koźle to gmina miejska usytuowana w pld. - wsch. części województwa opolskiego, w ptn. części powiatu kędzierzyńsko - kozielskiego. Od przeprowadzenia reformy administracyjnej w 1999 r. stanowi stolicę powiatu kędzierzyńsko - kozielskiego. Kędzierzyn-Koźle graniczy z następującymi jednostkami administracyjnymi:

- od ptn. z gminami miejsko - wiejskimi: Zdieszowice, Leśnica i Ujazd,
- od pld. z gminami wiejskimi: Bierawa i Cisek,
- od zach. z gminą wiejską Reńska Wieś,
- od wsch. z gminami Rudziniec, Sośnicowice i Kuźnia Raciborska (w województwie śląskim).

Kędzierzyn - Koźle pod względem liczby mieszkańców jest drugim po Opolu miastem w województwie opolskim.

Miasto nie tworzy spójnej całości - wyraźnie odrębne dzielnice są porozielane lasami, łąkami i polami uprawnymi. Miasto powstało w 1975 r. z połączenia czterech osobnych organizmów administracyjnych: Kędzierzyna, Koźla, Kłodnicy i Sławięcic (miasto i gmina). Podzielone jest na 16 osiedli miejskich: Azoty, Blachownia, Cisowa, Kłodnica Kuźniczka, Lenartowice, Miejsce Kłodnickie, Piastów, Pogorzelec, Południe, Przyjaźni, Rogi, Sławięcice, Stare Miasto, Śródmieście i Zachód.

Kędzierzyn-Koźle jest ważnym węzłem komunikacyjnym. Charakteryzuje się specyficzną lokalizacją na skrzyżowaniu szlaków komunikacyjnych pomiędzy dużymi aglomeracjami Górnego i Dolnego Śląska. Na jego terenie występuje silnie rozbudowany węzeł kolejowy, węzeł żeglugi rzecznej oraz sieć układu drogowego.

Zgodnie z podziałem fizyczno - geograficznym Polski Kędzierzyn-Koźle znajduje się na terenie makroregionu Niziny Śląskiej. Miasto położone jest w środkowej części mezoregionu fizycznogeograficznego Kotliny Raciborskiej województwa opolskiego.

Najważniejszym ciekim jest rzeka Odra, przepływająca z pld. na ptn. przez zach. część miasta. Lewobrzeżnie zasilają ją drobne ciek: Lineta i Golka, natomiast prawobrzeżnie rzeka Kłodnica, do której włączają się dwa kanały: Kłodnicki i Gliwicki. Dopływami rzeki Kłodnicy są Młynówka oraz Potok Lenartowicki (Potok Cisowa).

Obszar, na którym położone jest miasto, jest ubogi pod względem zasobności w surowce mineralne. W granicach miasta znajduje się jedno udokumentowane złożo piasków i Żwirów wodnolodowcowych w Miejscu Kłodnickim.

Pomimo bardzo wysokiej lesistości gminy Kędzierzyn-Koźle, z powodu degradacji środowiska spowodowanej działalnością przemysłową, na terenie miasta nie występują parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe czy obszary chronionego krajobrazu. Jednocześnie całość terenów leśnych została uznana za lasy ochronne. Na szczególną uwagę zasługują kozielskie Planty i Park w Sławięcicach.

Na terenie miasta znajdują się pomniki przyrody ożywionej uchwalone przez Radę Miasta Kędzierzyna-Koźla (w 1999 r. - 12 szt., w 2013 r. - 12 szt. pojedynczych oraz aleja 21 szt.) oraz przez Wojewodę Opolskiego (23 szt.) oraz 2 pomniki przyrody nieożywionej - głazy narzutowe. Wśród pomników przyrody ożywionej w Kędzierzynie-Koźlu przeważają dęby szypułkowe, występują także: lipa drobnolistna, tulipanowce amerykańskie oraz jesiony pensylwańskie. Pomniki przyrody nieożywionej reprezentowane są przez 2 głazy narzutowe (na osiedlu Sławięcice i Azoty).

Poza indywidualną ochroną prawną pomników przyrody, na obszarze miasta ustanowiono 4 obiekty będące użytkami ekologicznymi: „Ostojnik”, „Oczko za Składnicą”, „Żabi Dołek” oraz „Kaczy Dołek”.

5.2.2. Zarys historii miasta¹

Współczesny Kędzierzyn-Koźle utworzony został w 1975 r. z czterech odrębnych organizmów administracyjnych: Koźla, Kędzierzyna, Kłodnicy i Sławięcic. Historyczny rozwój poszczególnych osiedli, rozmieszczonych w obrębie miasta zajmującego obecnie powierzchnię ponad 123 km², był nierównomierny, a co za tym idzie zróżnicowane są one pod względem dominujących typów architektury, czasu pochodzenia zabytków i ich wartości artystycznej i historycznej oraz planów zabudowy. Zasadnym jest więc osobne omówienie dziejów każdego z nich.

• Koźle

Znaleziska archeologiczne potwierdzają istnienie na terenach tych osadnictwa wczesnośredniowiecznego. O powstaniu i rozwoju grodu kozielskiego zdecydowało strategiczne położenie w widłach rzeki Odry i jej rozlewisk oraz krzyżujących się tu szlaków handlowych - bursztynowego (z pld. na zach.) i solnego (z zach. na wsch.). Jako pierwotne miejsce posadowienia grodu archeolodzy wskazują wyspę odrzańską (która jednak nie była tożsama z obecną wyspą na Odrze). Został on jednak przeniesiony na lewy brzeg Odry. Cześć badaczy skłania się ku tezie o wcześniejszym istnieniu osady Stare Koźle, która dzięki rozrostowi demograficznemu, miała by dać początek nowemu osiedlu, za czym przemawiałoby nazewnictwo. Jak dotąd nie potwierdziły tego jednak badania archeologiczne, ani zachowane źródła pisane.

---

¹ Źródło: Gminny program opieki nad zabytkami dla Kędzierzyna-Koźle na lata 2013 - 2016, opracowany przez Justyna Łabuś, Pracownia Dokumentacji Zabytków i Fotografii Artystycznej

Pierwsze pisane wzmianki o Koźlu odnajdujemy w Kronice Galla Anonima, który wspomina o pożarze z 1108 r. oraz odbudowie grodu przez Bolesława Krzywoustego. Gród wzmiankowany jest później w bullach biskupstwa wrocławskiego z 1155 i 1245 r. Dokument książęcy z 1239 r., w którym znajdujemy informację o kanoniku z Koźła, sugeruje, iż w tym czasie istniał już w Koźlu kościół.

Zlokalizowany na pograniczu polsko - czeskim, gród pełnił ważną rolę strategiczną, ubezpieczając skrzyżowanie drogi z Opawy przez Racibórz do Opola z boczną odnogą drogi biegnącej z Pragi przez Kamieniec, Paczków, Nysę, Głogówek, z Koźła do Bytomia i stamtąd do Krakowa. Był jednocześnie narażony na ciągłe najazdy czeskie.

Nie zachował się dokument lokacyjny, jednak znane nam źródła pisane pozwalają sądzić, iż miasto lokacyjne powstało przed 1287 r. Po raz pierwszy Koźle jako miasto wzmiankowane jest w 1293 r. Miejscowości nadano regularny szachownicowy układ ulic, z rynkiem pośrodku, i otoczono wałami obronnymi oraz fosą. W płn. - zach. części miasta wzniesiono, równocześnie z założeniem miasta lokacyjnego, kościół parafialny, który w 1293 r. był już konsekrowany. W jego sąsiedztwie znalazł się zamek książęcy. Mury obronne powstały przed 1431 r., o czym świadczy dokument fundacyjny klasztoru Franciszkanów. W obrębie obwarowań znalazły się cztery bramy miejskie: Brama Raciborska, Brama Golska, Brama Głogówecka oraz Brama Odrzańska, lub jak twierdzi część badaczy trzy, a Brama Golska jest tożsama z Raciborską, zaś jej druga nazwa przyjęła się w późniejszym okresie.

W czasach wczesnopiastowskich Koźle było ośrodkiem kasztelanii. Około poł. XII w. znajdowało się w obrębie prowincji wrocławskiej, we władaniu księcia Władysława, a następnie przeszło pod panowanie Mieszka Piłtonogiego, pierwszego księcia raciborsko - opolskiego. W latach 1222 - 1230 wzmiankowany był kasztelan kozielski Naczestaw. Po podziale księstwa opolskiego ok. 1281 - 1282 r., Koźle znalazło się w obrębie księstwa bytomsko - kozielskiego. Stało się wówczas rezydencją książęcą, zachowując jednocześnie funkcje ośrodka kasztelańskiego. W 1327 r. książę bytomskokozielski Władysław złożył hołd lenny z ziemi kozielskiej królowi czeskiemu Janowi Luksemburczykowi. W 1334 r. książę raciborski Leszek wziął od Władysława księstwo kozielskie w zastaw. Po bezpotomnej śmierci Leszka rozgorzał o te ziemie spór między piastowskimi książętami linii górnośląskiej, w wyniku którego księstwo kozielskie przypadło książętom z linii Piastów oleśnickich. W XV w. Koźle często podlegało zastawom. W latach 1490 - 1509 pozostawało w rękach możnowładców czeskich von Riesenbergow. Odkupione przez księcia opolskiego Jana Dobrego, po jego bezpotomnej śmierci w 1532 r., i jednoczesnym wygaśnięciu opolsko - raciborskiej linii Piastów, dostało się, wraz z pozostałymi ziemiami księcia, w ręce margrabiego brandenburskiego Jerzego Hohenzollerna, na mocy układu zawartego przez księcia i margrabiego w 1512 r. W 1552 r. cesarz Ferdynand I Habsburg uzyskał od syna Jerzego Hohenzollerna księstwo opolsko - raciborskie, oddając je następnie królowej węgierskiej Izabeli Jagiellonce w zamian za zrzeczenie się przez nią i jej syna Jana Zapolyę pretensji do tronu węgierskiego. Po trzech latach księstwo powróciło w ręce Habsburgów. W latach 1558 - 1563 Koźle oddane było w zastaw radcy cesarskiemu Ottonowi von Zedlitzowi, następnie zaś wydzierżawione (a ponad trzydzieści lat później kupione) przez rodzinę Oppersdorffów, zmieniając się z miasta książęcego w prywatne. Czasy obecności

Oppersdorffów w Koźlu były dla miasta okresem rozkwitu. Nadali mieszkańcom przywileje, sprzyjające rozwojowi gospodarczemu. Johann von Oppersdorff, przystąpił do odbudowy zamku, który poprzedni właściciele pozostawili w stanie ruiny, a także zainicjował odbudowę kościoła pw. św. Zygmunta, po zniszczeniach okresu reformacji. W 1617 r. Susanna von Oppersdorff sprzedała Koźle wraz z zamkiem Andrzejowi Kochcickiemu, jednak niedługo później, w czasie wojny trzydziestoletniej, zostało skonfiskowane nowemu właścicielowi przez Ferdynanda II Habsburga. Cesarz oddał je, wraz z całym księstwem opolsko - raciborskim, w zastaw królowi polskiemu, jako rekompensatę za zaległe posagi Habsburżanek, żon Zygmunta III i Władysława IV. Księstwo powróciło w bezpośrednie władztwo Habsburgów w 1666 r., po spłacie zaległego zastawu, i pozostawało w ich rękach do zajęcia Śląska przez Prusy w poł. XVIII w.

Wojna trzydziestoletnia spowodowała poważne zniszczenia i wyludnienie Koźla. Odnotowano pożary w 1620, 1626, 1633 i w końcu w 1642 r., kiedy to Szwedzi splądrowali i spalili miasto prawie doszczętnie. Prócz wielu domostw i mostu, spłonęła wówczas wieża ratusza i dwie wieże bramne, a także szpital. Ocalały natomiast kościół i zamek. Wyludnienie miasta, spotęgowane dodatkowo zarazami przenoszonymi przez wojsko, bardzo spowolniło jego odbudowę. Kolejny wielki pożar nawiedził miasto w 1739 r., niszcząc 2/3 zabudowy, w tym ratusz i inne budynki publiczne. Nowe domy mieszkalne zostały wzniesione nadal w znacznej mierze z drewna.

Pozostaje kwestią sporną, czy przed wybuchem I wojny śląskiej (1740 r.) Koźle funkcjonowało jako twierdza drugiej rangi. Część badaczy skłania się ku tezie, iż fortyfikacje w kształcie ośmioramiennej gwiazdy pozostały jedynie w sferze planów. Istnienia pozostałości po austriackiej twierdzy nie potwierdziły jak dotąd badania archeologiczne.

W 1741 r., po zdobyciu przez armię pruską, Koźle znalazło się w granicach monarchii Hohenzollernów. Na przełomie lat 1743 - 1744 przystąpiono do budowy fortyfikacji na planie pięcioramiennej gwiazdy, realizując ideę Fryderyka II stworzenia na Śląsku łańcucha pogranicznych twierdz. Autorem projektu kozielskiej twierdzy był generał Gerhard Cornelius von Walrave, jeden z najwybitniejszych pruskich inżynierów wojskowych XVIII w. Podczas prac zburzono m.in. drewniany klasztor i kościół Minorytów, odbudowane w granicach murów miejskich w 1751 r. W maju 1745 r., w chwili zdobycia twierdzy przez wojska austriackie, ukończone były prawdopodobnie wał główny, fosa, jeden rawelin oraz część budynków koszar. Austriacy w ciągu trzech miesięcy swojej obecności w Koźlu wzniesli m.in. pozostałe raweliny i drogę krytą. Podczas kolejnego pruskiego oblężenia, pożar spowodowany bombardowaniem artyleryjskim strawił ratusz, wieżę bramną i wiele domów. Po przejściu twierdzy Prusacy kontynuowali budowę pod kierownictwem pułkownika Philippa Lothara von Sers. Do końca XVIII w. wzniesiono Redutę Rogowską, Orlą, Kłodnicką, Kobylicką, Większycką i Reńskowiejską oraz kazamaty mieszkalne przed Bramą Odrzańską. Odbudowano także ratusz, a w 1804 r. wybrukowano ulice miasta. W 1807 r., podczas oblężenia Koźla przez wojska napoleońskie, po raz kolejny ucierpiał ratusz, kościół i klasztor Minorytów oraz domy mieszczan, a także zamek. W 1808 r. zniesiono w państwie pruskim podział na miasta prywatne i królewskie, ustanawiając organa administracji miejskiej. Rada miejska wybrała na pocz. 1809 r. pierwszego burmistrza Koźla- Johanna Gotfrieda Dienstbecka.

W 1822 r. ukończono budowę Kanału Kłodnickiego, rozpoczętą na przełomie XVIII i XIX w. W 1868 r. wzniesiono nowy ratusz z wieżą, pod nadzorem głogowskiego architekta Zicklera. W pierwszej połowie XIX w. forteczny charakter miasta hamował jego rozwój przestrzenny i gospodarczy. Zablokowana była możliwość utworzenia dużych zakładów produkcyjnych. Także linia kolejowa z Wrocławia do Świętochłowic, uruchomiona w latach czterdziestych, ominęła Koźle. Sytuacja zmieniła się dopiero po wojnie francusko - pruskiej w latach 1870 - 1871. Ustawa z dnia 30 maja 1873 r. zniósła twierdzę kozielską. Fortyfikacje przejął Skarb Wojskowy Rzeszy i rozpoczęła się ich sprzedaż i likwidacja. Fort im. Fryderyka Wilhelma kupił w 1883 r. spółka prywatna, zakładając w nim fabrykę siodła. Obiekty, które nie znalazły nabywców przeznaczono do rozbiórki. Zburzono m.in. Bramę Odrzańską i pobliskie kazamaty. Częściowo zniwelowano wały obronne z przeznaczeniem na park i ogrody.

W ostatnim dziesięcioleciu XIX w. przystąpiono do budowy portu na Odrze. Ukończony w 1908 r., przyczynił się do rozkwitu Koźla, a przede wszystkim Kłodnicy. Rozwój przemysłu i powstanie nowych miejsc pracy w administracji portowej, urzędzie celnym, kolejnictwie oraz w nowo powstałej fabryce papieru i celulozy, wiązało się z napływem ludności niemieckiej. Wpływy germanizacyjne, zaznaczające się już wcześniej na tych terenach, przybrały na sile.

Podczas III powstania śląskiego walki objęły głównie Kłodnicę, Kędzierzyn i Sławięcice. Nowy podział Górnego Śląska pozostawiał cały powiat kozielski w granicach Niemiec. Nasiliły się nastroje antypolskie. Część mieszkańców zaangażowanych w działalność plebiscytową wyemigrowała do Polski, natomiast z polskiego województwa katowickiego przybyła kolejna fala ludności niemieckiej. W latach 1933 - 1937 trwała akcja władz nazistowskich polegająca na zmianie polsko brzmiących nazw miejscowości, na niemieckie, najczęściej zupełnie nowe, niezwiązane z tradycją historyczną. W przypadku Koźla pozostano przy nazewnictwie pierwotnym. Miasto dotknęły wydarzenia związane z tzw. nocą kryształową z 9 na 10 listopada 1938 r., spłonęła wówczas kozielska synagoga z końca XIX w.

Jako że Kanał Kłodnicki przestał być w pełni funkcjonalny dla nowoczesnych barek, w latach 1933 - 1939 przeprowadzono budowę Kanału Gliwickiego (ówcześnie Adolf HitlerKanal), który przebiegał na północ od starego kanału, wykorzystując niektóre odcinki jego łożyska.

Podczas II wojny światowej w Blachowni i w lesie za Kędzierzynom (powstające osiedle Azoty) powstały zakłady chemiczne, mające wspomagać gospodarkę wojenną III Rzeszy. W związku z ich strategicznym znaczeniem, tereny te stały się celem licznych nalotów alianckich w drugiej poł. 1944 r. Oprócz dwóch wymienionych kluczowych zakładów, zbombardowano także fabrykę celulozy w Koźlu. Ucierpiały wówczas także zabytki. Po zniszczeniu podczas bombardowania dziewiętnastowiecznym kościele ewangelickim, o formach klasycystycznych, pozostała jedynie wieża z 1930 r. (wyburzona w 1975 r.). Poważnym uszkodzeniom uległ także ratusz, wyburzony ostatecznie w latach pięćdziesiątych.

• Kłodnica

Nazwa osady pochodzi od nazwy rzeki. Pierwszy raz wzmiankowana jest w 1260 r. w akcie nadania ziemi biskupowi wrocławskiemu Tomaszowi przez Władysława Opolskiego, gdzie występuje jako villa Clodnicze. Od początku swojego istnienia należała do dóbr kozielskich, podlegając tym samym zmianom właścicieli co Koźle. W 1567 r. Johann von Oppersdorf, w podzięcie za wierną służbę, zezwolił swemu koniuszemu Balthasarowi Tauer von Wiklin założyć na obszarze łąki kłodnickiej (po prawej stronie rzeki) cmentarz, wykarczować pola pod zasiew, osiedlić ośmiu ogrodników, wybudować młyn z dwoma kołami napędowymi oraz otworzyć wyszynk. Przez kolejne wieki osada rozwijała się powoli. W XVII w. znajdowały się w wiosce stawy rybne, które osuszono pod koniec wieku. Od XVIII do pocz. XX w. działała tu cegielnia, a także browar i gorzelnia. Podczas wojen śląskich oraz wojny francusko-pruskiej Kłodnica była miejscem stacjonowania wojsk oblegających Koźle. W 1807 r. pochowano tu żołnierzy poległych podczas walk o twierdzę. W 1808 r., w wyniku przeprowadzonej w państwie pruskim reformy administracyjnej, Kłodnica została oddzielona od Koźla. W 1814 r. kłodniccy chłopcy zostali zwolnieni z pańszczyzny. Na znak wdzięczności Bogu wzniesli kapliczkę przydrożną. Został wówczas także założony cmentarz, a około poł. XIX w. powstała na jego terenie kaplica pełniąca funkcję dzwonnicy, o podobnych jak wcześniejsza, pańszczyzniana, barokizujących formach.

Począwszy od lat dwudziestych XIX w. Kłodnicę nawiedzały klęski żywiołowe. Powódzie w latach 1826, 1828, 1829 i 1830 zniszczyły wiele domostw, zaś w latach 1833 i 1837 wieś nawiedziła epidemia grypy. Natomiast pożar w 1877 r. strawił niemal połowę wsi. Po tym okresie rozpoczął się gwałtowny rozwój osady. W 1891 r. rozpoczęto budowę portu na Odrze, na gruntach należących do Kłodnicy. Cztery lata później ukończony był już pierwszy basen. Drugi basen powstał w latach 1900 - 1903, zaś ostatni, najdłuższy, liczący 700 m, w latach 1905 - 1908. Równoległe niedaleko portu wybudowano fabrykę papieru i celulozy, oddaną do użytku w 1892 r., a następnie rozbudowaną w latach 1896 - 1899 po obu stronach linii kolejowej Kędzierzyn - Nysa. W 1917 r. dobudowano w sąsiedztwie fabrykę spirytusu, przetwarzającą uboczne produkty przeróbki celulozy. Powstanie licznych miejsc pracy pociągnęło za sobą utworzenie nowej dzielnicy mieszkaniowej dla robotników, usytuowanej wzdłuż drogi prowadzącej z Kłodnicy do portu. Znalazły się tam również biura armatorów, hotele i restauracje. Wobec wzrostu liczby mieszkańców pojawiła się w Kłodnicy potrzeba utworzenia odrębnej parafii z własnym kościołem, gdyż początku istnienia miejscowość należała do parafii kozielskiej. Na pocz. XX w. z inicjatywy mieszkańców powstał Związek Budowy Kościoła, którego celem było wzniesienie katolickiego kościoła w Kłodnicy. Od 1907 r. zbierano środki na budowę, jednak przez wiele lat starania o zezwolenie na rozpoczęcie budowy pozostawały bezowocne. W 1917 r. Kłodnica zyskała status lokalii, co stanowiło wstęp do wydzielenia odrębnej parafii. Zaadaptowano wówczas stary budynek szkolny na kaplicę, poświęconą na pocz. 1918 r. Kilka miesięcy później, na mocy rozporządzenia biskupa wrocławskiego, Kłodnica została odłączona od parafii w Koźlu. Z powodu braku środków budowę rozpoczęto dopiero dziesięć lat później i ukończono w ciągu ośmiu miesięcy.

Podczas III powstania śląskiego Kłodnicę zajęły oddziały powstańcze, które przebywały tutaj od 10 maja do 4 czerwca 1921 r. Powstańcy zajęli wówczas szkołę i mieszkania nauczycielskie.

W czasie II wojny światowej, podczas nalotów alianckich na pobliskie zakłady chemiczne, w grudniu 1944 r. zbombardowany został m.in. budynek szkoły i liczne gospodarstwa.

• **Kędzierzyn**

Osada wzmiankowana jest po raz pierwszy pod nazwą Kandersino w zapisie lokacyjnym z 1283 r., na mocy którego Petrus Scholz z Jemielnicy i jego stryj Jacob przekazali kapłanowi księcia opolsko-bytomskiego Kazimierza trzy działki ziemi w Kędzierzynie wraz z młynem nad rzeką Kłodnicą. Sam książę zwolnił wówczas nowych osadników z konieczności płacenia danin i podatków przez okres dziesięciu lat. Po raz kolejny Kędzierzyn pojawia się w źródłach pisanych w 1416 r., na kartach kroniki Raciborza. Na mapach z 1540 r. dotychczasowa osada Kandersino po raz pierwszy występuje jako Kandrzin. Ziemie te często zmieniały właścicieli. Należały m.in. do dóbr sławieckich.

Prawdopodobnie pod koniec XVII wieku przeniesiono do Kędzierzyna ze Starego Koźła średniowieczny drewniany kościółek pw. św. Jana Nepomucena. Wcześniej mieszkańcy należeli do parafii starozielskiej. Pierwsze udokumentowane wiadomości na temat kościoła pochodzą dopiero z 1807 r., kiedy podczas oblężenia Koźła przez wojska napoleońskie, został on poważnie zniszczony, a wnętrze zdewastowane. Ołtarz wykorzystano jako materiał opałowy, a pizczatki organowe i dzwony przetopiono na kule armatnie. Mieszkańcy ukończyli jego odbudowę w 1822 r. W XIX w. służył jako kaplica mszalna, w której nabożeństwa odbywały się bardzo rzadko. W wyniku starań wiernych, w 1902 r. stanął w Kędzierzynie duży, trójnawowy kościół neogotycki. Natomiast drewniany kościół przeniesiono do Parku Szczytnickiego we Wrocławiu na Wystawę Stulecia w 1913 r., gdzie pozostał do dziś, a cmentarz wokół niego zlikwidowano. Natomiast nowe cmentarze - katolicki i ewangelicki - założono na początku wieku w pobliżu nieukończonego jeszcze nowego kościoła pw. św. Mikołaja. W 1903 r. powstał w Kędzierzynie także kościół ewangelicki.

Punktem zwrotnym w dziejach Kędzierzyna było zlokalizowanie tu stacji na linii kolejowej Opole - Królewska Huta, otwartej w 1845 r. W następnych dziesięcioleciach rozbudowywano sieć połączeń, tak że w 1938 r. kędzierzyńska stacja posiadała już połączenia w sześciu kierunkach, stając się jedną z najruchliwszych stacji w państwie niemieckim. W 1855 r. w pobliżu stacji otwarto parowy tartak. W latach 1880 - 1890, wobec nasilenia ruchu kolejowego, zbudowano most drogowy nad torami. W tym samym czasie powstała pierwsza parowozownia oraz przepompownia wody z wieżą wodociągową, a w okresie I wojny światowej kolejna parowozownia. W 1914 r. ukończono nowy dworzec kolejowy. Przebudowano także torowisko i wzniesiono wiadukt, pod którym przeprowadzono drogę. W ostatniej ćwierci XIX w. architektura w Kędzierzynie zaczęła nabierać miejskiego charakteru. Powstawały kamienice mieszkalne, lokale usługowe i administracyjne. W 1903 r. powstał szpital miejski, a w 1927 r. wzniesiono okazały budynek ratusza. W 1902 r. przyłączono do Kędzierzyna samodzielną wcześniej gminę Pogorzelec, a w 1933 r. Kuźniczkę.

Podczas III powstania śląskiego oddziały powstańcze zajęły Kędzierzyn na prawie miesiąc, od maja do czerwca 1921 r. Podczas wycofywania się wysadzono m.in. most kolejowy.

W maju 1934 r. władze nazistowskie zmieniły nazwę miejscowości na Heydebreck (na cześć pułkownika walczącego po stronie niemieckiej w III powstaniu śląskim), która funkcjonowała do przejści po II wojnie światowej obszaru Śląska Opolskiego przez administrację polską. W 1944 r. gmina Kędzierzyn została podniesiona do rangi miasta.

Podczas działań wojennych w 1944 r. ucierpiały także budynki w Kędzierzynie. Oprócz kolejarskich domów mieszkalnych na Pogorzeltu, częściowemu uszkodzeniu uległ także kościół ewangelicki, który dodatkowo po wkroczeniu do miasta wojsk radzieckich, został zrabowany i splądrowany.

• Sławięcice

Grodzisko o znaczeniu obronnym istniało na terenie dzisiejszych Sławięcic prawdopodobnie już w IX w., położone w pobliżu przejścia szlaku handlowego przez rzekę Kłodnicę, na co wskazują znaleziska archeologiczne. Odkrycie w poł. XIX w. pogańskich urn pozwala przypuszczać, że istniało na tych terenach już osadnictwo prehistoryczne. Dogodne warunki dla osadnictwa stwarzało położenie geograficzne, wśród meandrów rzeki Kłodnicy i bagien, które spełniały rolę obronną. W pobliżu osady przebiegał starożytny szlak handlowy z południa przez Bramę Morawską na ptn., co potwierdzają znaleziska licznych monet rzymskich na tym terenie.

Najstarsze wzmianki dotyczące Sławięcic pochodzą z XIII w. W 1246 r. pojawiają się w testamencie księcia opolskiego, Mieszka II. Określone są tam jako wieś, natomiast w 1260 r. brat Mieszka, Władysław II Opolczyk odebrał Sławięcicom prawa miejskie, gdyż stanowiły zbyt dużą konkurencję dla pobliskiego Ujazdu, należącego do biskupa wrocławskiego. Wszystko więc wskazuje na to, że książę nadał im prawa miejskie po 1246 r. Prawdopodobne jest, iż w 1260 r. trwały już prace związane z wytyczaniem ulic, rynku i parcel pod zabudowę powstającego organizmu miejskiego, przerwane w związku z dekretem książęcym. Ujazd przejął więc rolę ośrodka handlowego, natomiast Sławięcice funkcjonowały już wcześniej jako kasztelania i jedna z siedzib książęcych. Zapewne już przed lokacją funkcjonował we wsi kościół. W latach osiemdziesiątych XIII w. książę Kazimierz II podarował proboszczowi i jego następcom karczmę, którą zwolnił od podatku, a także ławę mięsną, piekarniczą i obuwniczą, z prawem wolnej sprzedaży, co pozwalało, wbrew postanowieniom dokumentu z 1260 r., na handlowe konkurowanie Sławięcic z Ujazdem.

Siedziba książęca istniała w Sławięcicach już w XIII w., jednak pierwsza wzmianka o zamku pochodzi z 1327 r. Zamek przetrwał w swej zasadniczej, średniowiecznej formie do pocz. XIX w.

Od XIV w. Sławięcice często zmieniały właścicieli. W poł. XIV w. książę Władysław sprzedał miejscowość księciu opolskiemu Bolkowi, następnie przejściowo weszły w skład księstwa strzeleckiego, później niemodlińskiego, za po wygaśnięciu niemodlińskiej linii Piastów, wrócił w ręce Piastów opolskich. Po śmierci ostatniego księcia opolskiego Jana Dobrego w 1532 r., księstwo opolsko - raciborskie, wraz ze Sławięcicami, przeszło we władztwo margrabiego Jerzego Hohenzollerna. Cesarz Ferdynand I odebrał te ziemie jego

synowi, oddając mu w zamian księstwo żagańskie. Sławięcice, podobnie jak Koźle, były wielokrotnie dzierżawione lub oddawane w zastaw. W 1558 r. zostały oddane w zastaw hrabiemu Jahannowi von Oppersdorff. Po śmierci jego wnuka cesarz Rudolf sprzedał Sławięcice Johannowi Bohuslavowi von Zwole. Do jego rodziny należały przez kilkadziesiąt lat, a następnie przeszły na własność hrabiów Henckel. Julianna Henckel sprzedała te ziemie w 1702 r. polsko - saskiemu marszałkowi Jakubowi Flemingowi, ministrowi króla polskiego Augusta III Mocnego. Przyczynił się on znacznie do rozwoju Sławięcic, wznosząc tu wielki piec hutniczy oraz zakładając manufakturę luster, szkła i noży, a także manufakturę drucianą. Cześć majstrów i robotników do nowych zakładów sprowadził on z Saksonii i Turyngii. Napływ siły roboczej wiązał się z rozrostem osady. Prawdopodobnie już Flemingowi zawdzięczamy założki parku angielskiego utworzonego wokół zamku. Adolf Magnus hrabia von Hoym, również minister królewski, który kupił od Flemminga posiadłości sławięcickie w 1714 r., rozwinął założenie parkowe, a także założył ogród w stylu francusko - holenderskim, w którym wznosił tzw. belweder.

W 1782 r. Sławięcice przeszły w ręce księcia Fryderyka Ludwika von Hohenlohe - Ingelfingen (w 1805 r. odziedziczył tytuł Hohenlohe-Oehringen), poprzez jego małżeństwo z dziedziczką rodu Hoymów. Z opisu z 1791 r. wiadomo, że stał wówczas jeszcze zamek piastowski. Spłonął on w 1827 r. i został odbudowany jako założenie pałacowe w 1836 r., a na przełomie XIX i XX w. przebudowany i powiększony.

Linia kolejowa przeprowadzona w latach 1843 - 1845 z Opola, przez Kędzierzyn, do Królewskiej Huty, przebiegała również przez Sławięcice (stacja powstała 2 km na płd. od wioski). Nie poprawiło to jednak złej sytuacji sławięcickiego przemysłu. Huta, prosperująca bardzo prędko w drugiej poł. XVIII w. i na pocz. XIX w., nie podążyła za rozwojem techniki i kapitalistycznymi przemianami. Produkcję zakończono w 1860 r.

W 1864 r., mimo oporu mieszkańców, którzy odwoływali się w tej sprawie do księcia, proboszcz Sławięcic Amand Dronia rozpoczął rozbiórkę drewnianego kościoła średniowiecznego i budowę nowego, neogotyckiego, z fundacji książąt Hohenlohe. Budowę ukończono w 1869 r.

W 1884 r. otwarty został szpital przeciwgruźliczy, powstały z inicjatywy i środków książęcych, który miał pełnić funkcję lecznicy m.in. dla pracowników zakładów przemysłowych książąt Hohenlohe, działających na Górnym Śląsku. W szpitalu prowadził swe badania mikrobiologiczne późniejszy laureat nagrody Nobla, Robert Koch.

W okolicy Sławięcic rozegrały się walki podczas III powstania śląskiego. Jako że dużą część mieszkańców Sławięcic stanowili Polacy, zasilił oni licznie szeregi powstańców. W pałacu książąt Hohenlohe ulokowany został sztab I Dywizji Wojsk Powstańczych. Po wkroczeniu do wsi, Niemcy rozstrzelali pod murem ogrodu pałacowego 11 powstańców wziętych do niewoli. W związku z wysadzeniem przez wycofujące się oddziały powstańcze trzech mostów w pobliżu kościoła, na rzece Kłodnicy i Młynówce, odnotowano wstrząsy okolicznych budynków, ponadto pocisk artyleryjski uszkodził ścianę kościoła.

W 1936 r. władze nazistowskie zmieniły nazwę miejscowości na Ehrenforst. Podczas II wojny światowej wokół Sławięcic powstało kilka hitlerowskich obozów jenieckich i obozów pracy, a w 1942 r. filia obozu koncentracyjnego w Auschwitz.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.) formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze miasta Kędzierzyn-Koźle nie występują pomniki historii i parki kulturowe, nie wpisano obiektów na Listę Skarbów Dziedzictwa, natomiast występują pozostałe formy ochrony zabytków.

5.3.1. Zabytki nieruchomości wpisane do rejestru zabytków

Na terenie miasta Kędzierzyn-Koźle znajduje się 76 zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Tabela nr 1). Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie miasta. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim - rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Tabela nr 1. Zabytki nieruchomości wpisane do rejestru zabytków na terenie miasta Kędzierzyn-Koźle

LP.	POŁOŻENIE	ZABYTEK	NR I DATA WPISU DO REJESTRU ZABYTEKÓW
1	Aleja Jana Pawła II	Park zabytkowy	61/X/57 z dnia 10.10.1957 r.
2	Aleja Jana Pawła II	Cmentarz wojenny Armii Radzieckiej o powierzchni 1,07 ha	147/86 z dnia 21.11.1986 r.
3	ul. Bolesława Chrobrego 20	Budynek mieszkalny	2305/92 z dnia 12.08.1992 r.
4	ul. Cmentarna	Mogiła zbiorowa żołnierzy poległych w 1945 r.	151/87 z dnia 02.06.1987 r.
5	ul. Cmentarna	Mogiła zbiorowa Uczestników Kampanii Wrześniowej 1939r.	152/87 z dnia 02.06.1987 r.
6	ul. dr Wojciecha Czerwińskiego	Zespół klasztorny Franciszkanów – kościół	1200/66 z dnia 14.03.1966 r.
7	ul. dr Wojciecha Czerwińskiego	Zespół klasztorny Franciszkanów – d. klasztor	1200/66 z dnia 14.03.1966 r.
8	ul. Filtrowa 12	Wieża ciśnień	2073/82 z dnia 26.02.1982 r.
9	ul. Filtrowa 12	Budynek pompowni w zespole wodociągów miejskich	2073/82 z dnia 26.02.1982 r.

10	ul. Filtrowa 14	Budynek administracji w zespole wodociągów miejskich	2073/82 z dnia 26.02.1982 r.
11	ul. Garncarska 1	Magazyn d. prochneria	2356/96 z dnia 23.01.1996 r.
12	ul. Aleksandra Głowackiego	Kościół ewangelicko - augsburski	4/2001 z dnia 30.08.2001 r.
13	ul. Grunwaldzka - Gajowa	Kaplica rzymsko - katolicka pw. św. Antoniego z otoczeniem i zadrzewieniem w obrębie wzniesienia terenu	54/2007 z dnia 29.08.2007 r.
14	ul. Grunwaldzka 5	Budynek mieszkalny	2369/97 z dnia 17.02.1997 r.
15	ul. dr Judyma	Budynek kościoła parafialnego pw. św. Mikołaja	9/2002 z dnia 25.06.2002 r.
16	ul. Kłodnicka	Kościół parafialny rzymsko - katolicki pw. Matki Boskiej Bolesnej	22/2003 z dnia 03.06.2003 r.
17	ul. Marii Konopnickiej	Magazyn artyleryjski (prochneria)	267/2017 z dnia 13.03.2017 r.
18	ul. Józefa Ignacego Kraszewskiego	Lamus starego zamku	830/64 z dnia 21.04.1964 r.
19	ul. Józefa Ignacego Kraszewskiego	Budynek zamkowy	829/64 z dnia 21.04.1964 r.
20	ul. Józefa Ignacego Kraszewskiego	Zachowany fragment miejskich murów obronnych oraz baszta	702/64 z dnia 16.01.1964 r.
21	ul. Józefa Ignacego Kraszewskiego	Fragment murów obronnych	941/64 z dnia 18.08.1964 r.
22	ul. Ignacego Łukasiewicza 9	Budynek	2293/91 z dnia 04.12.1991 r.
23	ul. Ignacego Łukasiewicza - Stefana Żeromskiego	Schron forteczny (kazamata)	266/2017 z dnia 13.03.2017 r.
24	ul. Jana Matejki 10-12	Budynek mieszkalno - usługowy	2351/95 z dnia 22.09.1995 r.
25	ul. Władysława Orkana 14	Zespół Szpitala im. Roberta Kocha położony przy ul. Orkana 14 Kędzierzyn-Koźle (Sławięcice) wraz z obszarem ogrodzenia: budynek mieszkalno-biurowy- pawilon "A", budynek administracyjno- pomocniczy - pawilon "B", budynek szpitalny- pawilon "C", budynek gospodarczo- mieszkalny- pawilon "D", łącznik pomiędzy pawilonami A i B, łącznik pomiędzy pawilonami B i C, leżakownie parkowe, ogrodzenie murowane z cegły ceramicznej z bramami	76/2008 z dnia 17.11.2008 r.
26	ul. Pamięci Sybiraków 2	Budynek usługowo - biurowy	2343/94 z dnia 21.12.1994 r.
27	ul. Pamięci Sybiraków 4	Dom ob. budynek biurowy	2344/94 z dnia 21.12.1994 r.
28	ul. Pamięci Sybiraków 11	Zespół budynków zamkowych "Podzamcze"	831/64 z 21.04.1964 zm. decyzją z dnia 27.06.2012 r.
29	ul. Piastowska 3	Dom mieszkalny (kamienica)	2365/97 z dnia 17.03.1997 r.
30	ul. Piastowska 5	Dom mieszkalny (kamienica)	2366/97 z dnia 24.03.1997 r.
31	ul. Piastowska 7	Dom mieszkalny (kamienica)	2367/97 z dnia 24.03.1997 r.
32	ul. Piastowska 8 - Stefana Żeromskiego 9	Dom mieszkalny (kamienica)	2354/96 z dnia 23.01.1996 r.
33	ul. Piastowska 17	Budynek mieszkalny	2355/96 z dnia 23.01.1996 r.
34	ul. Piastowska 33	Dom mieszkalny	2368/97 z dnia 17.02.1997 r.
35	ul. Grzegorza Piramowicza 17	Dom	2307/92 z dnia 06.11.1992 r.
36	ul. Grzegorza Piramowicza 32	Budynek administracyjny, dawny Landratsamt	23/2003 z dnia 25.08.2003 r.

37	ul. Pocztowa	Wodociągowa wieża ciśnień PKP (przy torach kolejowych, na pfn. - zach. od Kofamy)	2308/92 z dnia 22.04.1992 r.
38	ul. Portowa	Fort, tzw. Rondel	827/64 z dnia 21.04.1964 r.
39	ul. Aleksandra Puszkina 1	Budynek mieszkalno - przemysłowy, d. elektrownia dworska	2357/96 z dnia 20.02.1996 r.
40	ul. Raclawicka 10	Budynek aresztu wraz z wartownią i otaczającym je murem	2380/98 z dnia 18.05.1998 r.
41	ul. Rynek 1	Dom	1612/66 z dnia 20.09.1966 r.
42	ul. Rynek 2	Dom	1897/73 z dnia 30.01.1973 r.
43	ul. Rynek 4	Dom ob. usługowo-biurowy	2342/94 z dnia 21.12.1994 r.
44	ul. Sadowa	Tzw. Dom Ogrodnika w dawnym zespole pałacowym	2055/80 z dnia 11.09.1980 r.
45	ul. Skarbowa	Schron forteczny	825/64 z dnia 20.04.1964 r.
46	ul. Skarbowa	Prochownia - kazamata	269/2017 z dnia 14.03.2017 r.
47	ul. Skarbowa 10	Kasyno wojskowe	45/2006 z dnia 23.03.2006 r.
48	ul. Marii Skłodowskiej-Curie 5	Dom mieszkalny (kamienica)	195/2012 z dnia 02.10.2012 r.
49	ul. Marii Skłodowskiej-Curie 7	Budynek mieszkalno - usługowy	2350/95 z dnia 10.05.1995 r.
50	ul. Sławięcicka	Pawilon ogrodowy tzw. „Belweder”	1950/71 z dnia 02.11.1971 r.
51	ul. Sławięcicka 3	Dwór z terenami zielonymi	2352/95 z dnia 02.10.1995 r.
52	ul. Sławięcicka 95d-e	Budynek mieszkalny w d. zespole folwarcznym	2070/81 z dnia 01.09.1981 r.
53	ul. Sławięcicka	Park w Sławięcicach, park zabytkowy wokół zamku (pałac skreślony z rejestru zabytków dec. MOZ.II-885-16/Sławięcice/1 z dnia 30.08.1971 r.), całość o wartości artystyczno-historycznej	832/64 z dnia 21.04.1964 r. P - 25/57 z dnia 20.12.1957 r.
54	ul. Stanisława Staszica	Kościół pw. św. Katarzyny	630/59 z dnia 13.11.1959 r.
55	ul. Stanisława Staszica 1	Budynek gospodarczy przy plebanii	2053/80 z dnia 10.09.1980 r.
56	ul. Stanisława Staszica 1	Altana w ogrodzie przy plebanii	2054/80 z dnia 10.09.1980 r.
57	ul. Stanisława Staszica 1	Budynek plebanii przy kościele pw. św. Katarzyny	2052/80 z dnia 10.09.1995 r.
58	ul. Spacerowa	Budynek krematorium w Sławięcicach	2059/80 z dnia 31.12.1980 r.
59	ul. Szpaków	Mogiła Zbiorowa Powstańców Śląskich	169/88 z dnia 23.02.1988 r.
60	ul. Targowa 13-15, 17-21, 23-27	Ciąg budynków pierwotnie koszar	2110/85 z dnia 30.04.1985 r.
61	ul. Towarowa	Wodociągowa wieża ciśnień PKP nr 1	2303/92 z dnia 08.07.1992 r.
62	ul. Towarowa	Wodociągowa wieża ciśnień PKP nr 2	2304/92 z dnia 13.06.1992 r.
63	ul. Towarowa	Wodociągowa wieża ciśnień PKP nr 3	2309/92 z dnia 11.12.1992 r.
64	ul. Towarowa	Wodociągowa wieża ciśnień PKP nr 4	2310/92 z dnia 11.12.1992 r.
65	ul. Wandy	Zespół śluzy bliźniaczej dwukomorowej "Kłodnica" na Kanale Gliwickim w m 3.63 w skład którego wchodzi: śluza dwukomorowa bliźniacza "Kłodnica" wraz z wyposażeniem, - budynek mieszkalny dla pracowników obsługi śluzy	206/2013 z dnia 29.08.2014 r.
66	ul. Wyspa	Studnia forteczna	826/64 z dnia 21.04.1964 r.
67	ul. Wyspa 3	Budynek forteczny	828/64 z dnia 21.04.1964 r.

68	ul. Stanisława Wyspiańskiego	Chata drewniana d. ul. Armii Czerwonej 12	963/65 z dnia 27.01.1965 r.
69	ul. Stanisława Wyspiańskiego	Kapliczka - dzwonnica tzw. pańszczyźniana	167/2011 z dnia 12.09.2011 r.
70	ul.-Złotnicza - Pamięci Sybiraków	Kościół parafialny pw. św. Zygmunta w Koźlu	820/64 z dnia 18.04.1964 r.
71	Koźle	Planty miejskie w Koźlu	238/90 z dnia 31.01.1990 r.
72	Koźle	Zespół fortyfikacji fryderycjańskich w Koźlu	1617/66 z dnia 20.09.1966 r.
73	Koźle	Miasto w ramach założeń średniowiecznych zamknięte ulicami wokół rynku: 22 Lipca, Skłodowskiej, Limanowskiego, Sienkiewicza, Poniątkowskiego, Konopnickiej, Buczka, Kościuszki	160/57 z dnia 16.09.1957 r.
74		Zachowane fragmenty nieczynnego kanału żeglugowego "Kanał Kłodnicki", tj. odcinek Kanału od rzeki Odry do skrzyżowania z rzeką Kłodnicą ze śluzami "wrota powodziowe" nr 1 i 2, śluzą nr 3 oraz fragmenty przekopu kanału ze śluzami nr 4, 5 i 6	2194/89 z dnia 30.06.1989 r.
75		Zespół śluzy bliźniaczej dwukomorowej "Nowa Wieś" na Kanale Gliwickim w m 7,8: śluza dwukomorowa bliźniacza "Nowa Wieś" wraz z wyposażeniem technicznym, jaz segmentowy upustu ulgi z betonową kładką z koryta kanału	212/2013 z dnia 29.08.2014 r.
76		Zespół śluzy bliźniaczej dwukomorowej "Sławięcice" na Kanale Gliwickim w km 15,11: śluza dwukomorowa bliźniacza "Sławięcice" wraz z wyposażeniem technicznym, budynek pompowni wody z dolnego na górne stanowisko kanału	211/2013 z dnia 01.09.2014 r.

Wśród obiektów wpisanych do rejestru zabytków dwa obiekty nie istnieją: wieża ciśnien PKP (na stacji Koźle Port) oraz drewniana chata przy ul. Stanisława Wyspiańskiego 12. Obiekty te powinny zostać wykreślone ze spisu po wydaniu przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego prawomocnej decyzji o skreśleniu zabytku z rejestru.

5.3.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z art. 3 pkt 1 i 3 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Ze względu na bezpieczeństwo obiektów nie publikuje się szczegółowych danych na temat zabytków ruchomych.

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków podlegają ochronie konserwatorskiej wynikającej z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Właściciel lub posiadacz zabytku ruchomego zobowiązany jest między innymi do:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Na terenie miasta Kędzierzyn-Koźle to rejestru zabytków ruchomych wpisano 9 zabytków (Tabela nr 2).

Tabela nr 2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków miasta Kędzierzyn-Koźle

LP.	ADRES	ZABYTEK	NR I DATA WPISU DO REJESTRU ZABYTEKÓW
1	Kędzierzyn-Koźle	wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Zygmunta i św. Jadwigi Śląskiej	Ks.B.t.III-633/1-12/75 z dnia 25.09.1975 r. Ks.B.t.II-114/07 z dnia 17.12.2007 r.
2	Kędzierzyn-Koźle	wyposażenie kościoła filialnego pw. Wniebowzięcia NMP	Ks.B.t.III/IV-634/1-10/75 z dnia 25.09.1975 r. Ks.B.t.II-159/09 z dnia 04.06.2009 r.
3	Kędzierzyn-Koźle	wyposażenie kapliczki przydrożnej przy skrzyżowaniu dróg do Kędzierzyna i Koźła	Ks.B.t.IV-675/1-5/77 z dnia 10.03.1977 r.
4	Kędzierzyn-Koźle	parowóz Ty45-06, przechowywany był na terenie byłej lokomotywowni PKP w Kędzierzynie-Koźlu (obecnie sprzedany)	Ks.B.t.III-195/10 z dnia 17.05.2010 r.
5	Kędzierzyn-Koźle	Kamień graniczny z inicjałami króla Prus Fryderyka II Wielkiego na terenie przylegającym do zamku	Ks.B.t.IV-311/14 z dnia 24.11.2014 r.
6	Kędzierzyn-Koźle	zespół pojazdów w Stadninie Koni	ks.B.t.IV-682/1-3/77 z dnia 06.06.1977 r. ks.B.t.IV-705/78 z dnia 17.06.1978 r.
7	Kędzierzyn-Koźle	wyposażenie kaplicy cmentarnej	ks.B.t.IV-660/76 z dnia 31.01.1976 r.
8	Kędzierzyn-Koźle	wyposażenie kapliczki przydrożnej	ks.B.t.IV-675/1-5/77 z dnia 10.03.1977 r.
9	Kędzierzyn-Koźle	rzeźba - postać alegoryczna	Ks.B.t.II-526/71 z dnia 07.09.1971 r.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.). Gminy mają dbać między innymi o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Gminna ewidencja zabytków nie jest jedną z form ochrony zabytków wymienionych w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.) oraz zgodnie z art. 21 jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami. Dodatkowo ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie innych ustaw (Dz. U. z 2010 r. nr 75 poz. 474) istotnie wzmacnia rangę gminnej ewidencji poprzez między innymi obowiązek uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków projektów decyzji o WZiZT (warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu) oraz projektów budowlanych dotyczących obiektów w niej ujętych.

Gminna ewidencja zabytków miasta Kędzierzyn-Koźle została opracowana w listopadzie 2006 r. Została zaktualizowana przy opracowaniu obecnego GPOnZ. Z ewidencji zostało wyłączonych 7 obiektów, ze względu na to, iż zostały przebudowane i utraciły walory stylowe. Zaktualizowany spis obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków w mieście Kędzierzyn-Koźle przedstawia tabela poniżej - Tabela nr 3.

Tabela nr 3. Zabytki ujęte w gminnej ewidencji zabytków miasta Kędzierzyn-Koźle

LP.	ULICA	NR PORZĄDKOWY BUDYNKU	NR DZIAŁKI	KARTA MAPY	OBREB EWIDENCYJNY	FUNKCJA DAWNA Z DECYZJI LUB KARTY GEZ	FUNKCJA OBECNA
1	Aleja Jana Pawła II	3, 3a	1388/2	6	Kędzierzyn	Budynek mieszkalno-usługowy	Budynek mieszkalno-usługowy
2	Aleja Jana Pawła II	-	1043/11	5	Kędzierzyn	Park zabytkowy	Zieleń parkowa
3	Aleja Jana Pawła II		1194	5	Kędzierzyn	Cmentarz wojenny Armii Radzieckiej o powierzchni 1,07 ha	Cmentarz
4	Plac Wolności	13	986/2	5	Kędzierzyn	Ratusz	Budynek siedziby Starostwa Powiatowego
5	24 Kwietnia	1 a-b	2206	13	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
6	24 Kwietnia	4	2255/8	13	Koźle	Dom	Budynek administracyjny
7	24 Kwietnia	9-11	2223/2, 2224/4	13	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
8	24 Kwietnia	15	2232/1	13	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
9	24 Kwietnia	17	2233/1	13	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny

10	24 Kwietnia	19	2234	13	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
11	Anny	1	2069	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
12	Anny - Rynek 6a	2	2067	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
13	Anny	4	2068	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
14	Anny	6	2021	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
15	Anny	8	2022	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
16	Anny	10	2024	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
17	Anny	12	2025	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
18	Józefa Balwirczaka	11	1826	9	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
19	Jana Brzechwy	37	443	1	Cisowa	Dom	Budynek mieszkalny
20	Jana Brzechwy	76	1088/1	1	Cisowa	Dom nauczyciela	Budynek mieszkalny
21	Jana Brzechwy	80	458	1	Cisowa	Szkoła Podstawowa	Publiczna Szkoła Podstawowa
22	Józefa Chełmońskiego	1	1078	7	Kłodnica	Dom	Budynek administracyjny
23	Józefa Chełmońskiego	2	1091/2	7	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
24	Józefa Chełmońskiego	3	1091/4	7	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
25	Józefa Chełmońskiego	3a	1090/3	7	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
26	Józefa Chełmońskiego	5	1090/3	7	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
27	Bolesława Chrobrego	3	1901	9	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
28	Bolesława Chrobrego	8	1903	9	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
29	Bolesława Chrobrego	10	1902	9	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
30	Bolesława Chrobrego	16	1540/2	7	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
31	Bolesława Chrobrego	20	1538/3	7	Koźle	Budynek mieszkalny	Budynek mieszkalno-usługowy
32	Bolesława Chrobrego	26	1535/2	7	Koźle	Budynek mieszkalny	Budynek mieszkalny
33	Bolesława Chrobrego	28	1534/5	7	Koźle	Dom	Publiczne Przedszkole
34	Bolesława Chrobrego	36	1454/4	7	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
35	Cmentarna		2349/1	14	Koźle	Mogiła zbiorowa Żołnierzy poległych w 1945 r.	Mogiła zbiorowa Żołnierzy poległych w 1945 r.
36	Cmentarna		2349/1	14	Koźle	Mogiła zbiorowa Uczestników Kampanii Wrześniowej 1939r.	Mogiła zbiorowa Uczestników Kampanii Wrześniowej 1939 r.
37	Antoniego Czechowa	4	1975	10	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
38	dr Wojciecha Czerwińskiego		2051/1, 2052/3	12	Koźle	Zespół klasztorny Franciszkanów – kościół	Kościół pw. Wniebowzięcia NMP
39	dr Wojciecha Czerwińskiego	1	2054	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
40	dr Wojciecha Czerwińskiego	3	2052/7	12	Koźle	Zespół klasztorny Franciszkanów – d. klasztor	Budynek usługowy
41	dr Wojciecha Czerwińskiego	4	2104	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
42	dr Wojciecha Czerwińskiego	6	2105	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
43	dr Wojciecha Czerwińskiego	7	2048	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
44	Konstantego Damrota	1	919/1	5	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
45	Konstantego Damrota	3	917/4	5	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny

46	Konstantego Damrota	6-8	929/3	5	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
47	Henryka Dąbrowskiego	2	1439	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek nieużytkowany
48	Henryka Dąbrowskiego	3	1350/1	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
49	Xawerego Dunikowskiego	2	1233/1	8	Kłodnica	Dom	Budynek usługowy
50	Xawerego Dunikowskiego	3	1523/1	9	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
51	Xawerego Dunikowskiego	6	1235/1	8	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
52	Xawerego Dunikowskiego	6 a	1235/1	8	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
53	Dworcowa	1	1316/15	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
54	Dworcowa	3	1316/14	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
55	Dworcowa	5	1316/12	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
56	Dworcowa	7	1316/11	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
57	Dworcowa	9	1316/10	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
58	Dworcowa	11	1316/9	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
59	Filtrowa	2	1900	9	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
60	Filtrowa	12	1893/4	9	Koźle	Budynek magazynowy w zespole wodociągów miejskich	Budynek nieużytkowany
61	Filtrowa	12	1893/4	9	Koźle	Wieża ciśnień	Wieża ciśnień w zespole wodociągów miejskich
62	Filtrowa	12	1893/4	9	Koźle	Budynek pompowni w zespole wodociągów miejskich	Budynek nieużytkowany
63	Filtrowa	14	1886/1	9	Koźle	Budynek administracji w zespole wodociągów miejskich	Budynek administracji
64	Aleksandra Fredry	18 i 18 a	442/10, 442/1	1	Cisowa	Gospoda	Budynek usługowy
65	Aleksandra Fredry	39	1103/1	1	Cisowa	Dom	Budynek mieszkalny
66	Aleksandra Fredry	51	912	1	Cisowa	Dom	Budynek mieszkalny
67	Aleksandra Fredry	55	1100/1	1	Cisowa	Dom	Budynek mieszkalny
68	Aleksandra Fredry		481	1	Cisowa	Kaplica cmentarna	Kaplica cmentarna
69	Gajowa	1	3099	7	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
70	Gajowa	21	3084	7	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
71	Gajowa	22	3182/4	7	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
72	Garncarska	1	2044	8	Koźle	Magazyn d. prochownia	Budynek usługowy
73	Gliwicka	3	486	3	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
74	Gliwicka	13	508/1	3	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
75	Gliwicka	19	512	3	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
76	Aleksandra Głowackiego	7	1383/6	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
77	Aleksandra Głowackiego	10	1407/3	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
78	Aleksandra Głowackiego	12	1415/1	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
79	Aleksandra Głowackiego	14	1415/1	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
80	Aleksandra Głowackiego		1362/1	6	Kędzierzyn	Kościół ewangelicko-augsburski	Kościół
81	Główna	12	1203	7	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
82	Główna	30	1195	7	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
83	Główna	50	909	5	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
84	Główna	85	526/2	3	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny

85	Głubczycka	11	2261	14	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
86	Głubczycka	13-15	2262, 2263	14	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
87	Grunwaldzka-Gajowa		3197	7	Kędzierzyn	Kaplica rzymsko-katolicka pw. św. Antoniego z otoczeniem i zadrzewieniem w obrębie wzniesienia terenu	Kaplica rzymsko-katolicka pw. św. Antoniego
88	Grunwaldzka	5	1336/2	6	Kędzierzyn	Budynek mieszkalny	Budynek usługowy
89	Grunwaldzka	6	1386/7	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek Miejskiego Zarządu Budynków Komunalnych
90	Grunwaldzka	8	1385	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
91	Grunwaldzka	11	1332	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
92	Grunwaldzka	16	1368	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
93	Grunwaldzka	23	1348	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
94	Grunwaldzka	27	1445	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
95	Grunwaldzka	29	1446	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
96	Grunwaldzka	31-33	1447/4	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
97	Grunwaldzka	34	1459	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
98	Grunwaldzka	35	1449	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
99	Grunwaldzka	36	1478	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
100	Grunwaldzka	40	1479/1, 1481	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek Publicznej Szkoły Podstawowej
101	Grunwaldzka	43	1486/4	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
102	Grunwaldzka	45	1487/4	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
103	Grunwaldzka	47-49	1490, 1489/1	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
104	Grunwaldzka	51	1491/2	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
105	Grzybowa		497/3	6	Kłodnica	Nastawnia kolejowa KP-3	Budynek nieużytkowany
106	Grzybowa		497/3	6	Kłodnica	Wodociągowa wieża ciśnienia PKP	Budynek nieużytkowany
107	Grzybowa	11	667	6	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
108	Grzybowa	12	685	6	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
109	Grzybowa	13	666	6	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
110	Grzybowa	20	689	6	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
111	Grzybowa	21	661	6	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
112	Grzybowa	23	660	6	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
113	Grzybowa	33	655	6	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
114	Grzybowa	39	649	6	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
115	Grzybowa	49	497/3	6	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
116	Jasna	1A, 1B	1117/5	8	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
117	Jasna	2A, 2B	1115/19	8	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
118	Jasna	3, 3A	1117/12	8	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
119	Jasna	4, 4A	1115/14	8	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
120	dr Judyma		1469	5	Kędzierzyn	Budynek kościoła parafialnego pw. św. Mikołaja	Kościół pw. św. Mikołaja

121	dr Judyma	2	1041/4	5	Kędzierzyn	Dom	Budynek Urzędu Poczтового
122	dr Judyma	3	1422	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
123	dr Judyma	7	1426/3	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek nieużytkowany
124	Kłodnicka		616	6	Kłodnica	Kaplica - dzwonnica cmentarna	Kaplica-dzwonnica cmentarna
125	Kłodnicka		616	6	Kłodnica	Kaplica cmentarna	Kaplica cmentarna na cmentarzu
126	Kłodnicka		1300/1	9	Kłodnica	Kościół parafialny rzymsko - katolicki pw. Matki Boskiej Bolesnej	Kościół pw. Matki Boskiej Bolesnej
127	Kłodnicka	7	1218	8	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
128	Kłodnicka	11	1214	8	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
129	Kłodnicka	14	1273	8	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
130	Kłodnicka	38	679/1	6	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
131	Kłodnicka	43	592	6	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
132	Kłodnicka	69	511	6	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
133	Kłodnicka	89	517/2	6	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
134	Kłodnicka	90	390/7	6	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
135	Kłodnicka	97	522	6	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
136	Kłosowa	20	582	6	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
137	Marii Konopnickiej	2a	1933/22	10	Koźle	Podwalnia (schron forteczny)	Budynek nieużytkowany
138	Marii Konopnickiej	3-3a	1949/2	10	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
139	Marii Konopnickiej		1999	11	Koźle	Magazyn artyleryjski (prochownia)	Budynek użytkowy
140	Marii Konopnickiej	7, 7A	1951/10, 2005/7	10	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
141	Kościelna	2	1465	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
142	Kościelna	3	1457/2	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
143	Kościelna	5	1460	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
144	Kościelna	7	1462	6	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
145	Kościelna	19	1479/1	6	Kędzierzyn	Szkoła Podstawowa	Publiczna Szkoła Podstawowa
146	Kościelna	25	2102	8	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
147	Tadeusza Kościuszki	38/42	610/1	3	Kędzierzyn	Dom	Państwowa Szkoła Muzyczna
148	Kozielska	1	770	4	Kędzierzyn	Dom	Budynek usługowy
149	Kozielska	2	477/21	3	Kędzierzyn	Budynek socjalno-warsztatowy w zespole budynków MZK	Budynek socjalno-warsztatowy w zespole budynków MZK
150	Kozielska	2	477/21	3	Kędzierzyn	Hala napraw głównych w zespole budynków MZK	Hala napraw głównych w zespole budynków MZK
151	Kozielska	2	477/21	3	Kędzierzyn	Budynek warsztatów pomocniczych w zespole budynków MZK	Budynek warsztatów pomocniczych w zespole budynków MZK
152	Kozielska	2	477/21	3	Kędzierzyn	Kotłownia w zespole budynków MZK	Kotłownia w zespole budynków MZK
153	Kozielska	2	477/21	3	Kędzierzyn	Budynek kuźni w zespole budynków MZK	Budynek kuźni w zespole budynków MZK
154	Kozielska	2	477/21	3	Kędzierzyn	Budynek administracyjny w zespole budynków MZK	Budynek administracyjny w zespole budynków MZK
155	Kozielska	2	477/21	3	Kędzierzyn	Budynek myjni-wulkanizatorowni w zespole budynków MZK	Budynek myjni-wulkanizatorowni w zespole budynków MZK

156	Kozielska	2	477/21	3	Kędzierzyn	Budynek hali diagnostycznej w zespole budynków MZK	Budynek hali diagnostycznej w zespole budynków MZK
157	Kozielska	3	766/2	4	Kędzierzyn	Dom	Publiczne Przedszkole
158	Kozielska	29	655/4	4	Kędzierzyn	Klasztor Sióstr Służebniczek NMP	Budynek Klasztoru Sióstr Służebniczek NMP
159	Kozielska	51, 53, 55	614/12, 616/4, 615/2, 625/7	3	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
160	Kozielska	52	368/3	3	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
161	Kozielska	58	363/4	3	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
162	Kozielska	59	609/1	3	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
163	Kozielska	65	603/5	3	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
164	Kozielska	66	359/10	3	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
165	Kozielska	69	590/1	3	Kędzierzyn	Dom	Budynek usługowy
166	Kozielska	71	576/1	3	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
167	Kozielska	76	353/3	3	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
168	Kozielska	83	554/4	3	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
169	Kozielska	85	550/4	3	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
170	Kozielska	89	546/3	3	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
171	Kozielska	105	525/1	3	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
172	Ignacego Krasickiego	10	1313/1	9	Kłodnica	Dom	Zespół Szkół Specjalnych
173	Ignacego Krasickiego	12	1314/5	9	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
174	Ignacego Krasickiego	16	1317/11	9	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
175	Ignacego Krasickiego	34	1364	9	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
176	Józefa Ignacego Kraszewskiego		1935/9	10	Koźle	Siedziba o charakterze rezydencjonalnym	Odkryty relikwiarz średniowiecznej wieży zamku książęcego, trwała ruina
177	Józefa Ignacego Kraszewskiego	5-5A	1935/1	10	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
178	Józefa Ignacego Kraszewskiego		1935/9	10	Koźle	Lamus starego zamku	Ruiny dawnego lamusa zamku
179	Józefa Ignacego Kraszewskiego		1935/9, 1937/1	10	Koźle	Budynek zamkowy	Budynek dawnego zamku tzw. południowego zachowany w części piwnic
180	Józefa Ignacego Kraszewskiego	5B	1935/9	10	Koźle	Zachowany fragment miejskich murów obronnych oraz baszta	Budynek dawnej baszty użytkowany przez Towarzystwo Ziemi Kozielskiej wraz z fragmentem muru kurtynowego
181	Józefa Ignacego Kraszewskiego		1935/1, 1935/9, 1937/1	10	Koźle	Fragment murów obronnych	Fragment murów obronnych wchodzących w skład dawnego założenia zamkowego
182	Józefa Ignacego Kraszewskiego	9	1935/5	10	Koźle	Dom	Budynek użytkowy
183	Bolesława Limanowskiego	2	2106/1	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
184	Bolesława Limanowskiego	6	2125/2	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny

185	Bolesława Limanowskiego	7	2120/1	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
186	Bolesława Limanowskiego	10	2127	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
187	Bolesława Limanowskiego	12	2128	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
188	Bolesława Limanowskiego	14	2128	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
189	Lipowa	10	3089	7	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
190	Lwowska	6	2209/4	13	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
191	Ignacego Łukasiewicza	3	1854	9	Koźle	Dom / willa	Budynek Urzędu Pocztowego
192	Ignacego Łukasiewicza	5	1853	9	Koźle	Dom / willa	Budynek usługowy
193	Ignacego Łukasiewicza	9	1851	9	Koźle	Budynek	Dom Pomocy Społecznej dla Dzieci, Młodzieży i Dorosłych Zgromadzenia Sióstr św. Elżbiety
194	Ignacego Łukasiewicza	11	1850/4	9	Koźle	Dom / willa	Budynek Wojskowej Komendy Uzupelnień
195	Ignacego Łukasiewicza	18	1656	7	Koźle	Dom	Budynek nieużytkowany
196	Ignacego Łukasiewicza	22	1657/5	7	Koźle	Dom	Budynek nieużytkowany
197	Ignacego Łukasiewicza	47A, B	1644	7	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
198	Ignacego Łukasiewicza	61	1611	7	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
199	Ignacego Łukasiewicza	65	1609/2	7	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
200	Ignacego Łukasiewicza - Stefana Żeromskiego		1655/3, 1846	9	Koźle	Schron forteczny (kazamata)	Budynek nieużytkowany
201	Marynarska	1	1072	7	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
202	Marynarska	2	1071	7	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
203	Marynarska	3	1070	7	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
204	Marynarska	4	1069/1	7	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
205	Marynarska	5	1065	7	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
206	Marynarska	11	1049/13, 1049/15	7	Kłodnica	Zespół budynków Portu Koźle złożony z basenów portowych i budynków administracyjno-gospodarczych. Budynek administracyjny, budynek warsztatu i garażu	Zespół budynków Portu Koźle złożony z basenów portowych i budynków administracyjno-gospodarczych. Budynek administracyjny, budynek warsztatu i garażu
207	Jana Matejki	9	1001/1	5	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
208	Jana Matejki	10-12	916/2	5	Kędzierzyn	Budynek mieszkalno-usługowy	Budynek mieszkalno-usługowy
209	Karola Miarki	9	929/3	5	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
210	Karola Miarki	11	929/3	5	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
211	Karola Miarki	16, 18	921/32	5	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
212	Karola Miarki	17, 19	945/7	5	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
213	Karola Miarki	20-26	921/32	5	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
214	Miła	10	2149/3	8	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
215	Młynarska	1 a, b, c	2660/9	2	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
216	Młynarska	3 a, b, c, d	2660/8	2	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
217	Młynarska	5 a, b, c, d	2660/7	2	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
218	Młynarska	7	2660/3	2	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
219	Młynarska	9	2660/5	2	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
220	Stanisława Moniuszki	6-8	601/6	3	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
221	Stanisława Moniuszki	9-15	607/11	3	Kędzierzyn	Dom / zespół	Budynek mieszkalny

222	Stanisława Moniuszki	10-12	601/6	3	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
223	Zofii Nałkowskiej	7	120	1	Lenartowice	Dom	Budynek mieszkalny
224	Nowowiejska	przy nr 6	104	1	Lenartowice	Kapliczka	Kapliczka
225	Odrzańska	4	61	2	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
226	Odrzańska	6	56/7	2	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
227	Władysława Orkana	14	548/1	2	Sławięcice	Zespół Szpitala im. Roberta Kocho położony przy ul. Orkana 14 Kędzierzyn- Koźle (Sławięcice) wraz z obszarem ogrodzenia: budynek mieszkalno-biurowy- pawilon "A", budynek administracyjno-pomocniczy- pawilon "B", budynek szpitalny- pawilon "C", budynek gospodarczo- mieszkalny- pawilon "D", łącznik pomiędzy pawilonami A i B, łącznik pomiędzy pawilonami B i C, leżakownie parkowe, ogrodzenie murowane z cegły ceramicznej z bramami	Budynek usługowy
228	Pamięci Sybiraków	1	2166/2	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
229	Pamięci Sybiraków	2	2091	12	Koźle	Budynek usługowo-biurowy	Budynek usługowy
230	Pamięci Sybiraków	3	2167/2	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
231	Pamięci Sybiraków	4	2090	12	Koźle	Dom ob. budynek biurowy	Budynek mieszkalno-usługowy
232	Pamięci Sybiraków	5	2168	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
233	Pamięci Sybiraków	6	2089/2	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
234	Pamięci Sybiraków	7	2171	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
235	Pamięci Sybiraków	9	2172/1	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
236	Pamięci Sybiraków	11	1937/2	10	Koźle	Zespół budynków zamkowych "Podzamcze"	Budynek nieużytkowany
237	Pamięci Sybiraków	13	1942/2	10	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
238	Pamięci Sybiraków	17	1940	10	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
239	Piastowska	1	1919/1	10	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
240	Piastowska	2	1871	9	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
241	Piastowska	3	1918	10	Koźle	Dom mieszkalny (kamienica)	Budynek mieszkalny
242	Piastowska	4	1869	9	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
243	Piastowska	5	1917	10	Koźle	Dom mieszkalny (kamienica)	Budynek mieszkalno-usługowy

244	Piastowska	6	1868	8	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno - usługowy
245	Piastowska	7	1916/2	10	Koźle	Dom mieszkalny (kamienica)	Budynek mieszkalno - usługowy
246	Piastowska - Żeromskiego 9	8	1866/1, 1867	9	Koźle	Dom mieszkalny (kamienica)	Budynek mieszkalny
247	Piastowska	9	1915	10	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno - usługowy
248	Piastowska	10	1842	9	Koźle	Dom / willa	Publiczne Przedszkole
249	Piastowska	11	3006/8	10	Koźle	Dom	Budynek usługowy
250	Piastowska	12	1841	9	Koźle	Dom	Budynek Medycznego Studium Zawodowego
251	Piastowska	15	1872/12	9	Koźle	Dom	Budynek administracyjny
252	Piastowska	17	1873/8	9	Koźle	Budynek mieszkalny	Budynek mieszkalny oraz siedziba Urzędu Miasta
253	Piastowska	19	1874	9	Koźle	Dom	Budynek bursy szkolnej
254	Piastowska	20	1832	9	Koźle	Dom	Biblioteka Pedagogiczna
255	Piastowska	21	1875	9	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
256	Piastowska	23	1877/3	9	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno - usługowy
257	Piastowska	24	1829/1	9	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno - usługowy
258	Piastowska	25	1878/7	9	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
259	Piastowska	26	1823/11	9	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
260	Piastowska	32	1548	7	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
261	Piastowska	33	1891/6	9	Koźle	Dom mieszkalny	Budynek usługowy
262	Piastowska	35	1897/3	9	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno - usługowy
263	Piastowska	36	1550	7	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
264	Piastowska	37	1898/22	9	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
265	Piastowska	39	1898/33	9	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno - usługowy
266	Piastowska	44	1563/2	7	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno - usługowy
267	Piastowska	45	1907/1	9	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno - usługowy
268	Piastowska	47	1908/1	9	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
269	Piastowska	49	1909/4	9	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
270	Grzegorza Piramowicza	3	2062/2	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
271	Grzegorza Piramowicza	4	2030/7	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno - usługowy
272	Grzegorza Piramowicza	6	2029/1	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
273	Grzegorza Piramowicza-Anny 5	12	2019	12	Koźle	Dom	Budynek nieużytkowany
274	Grzegorza Piramowicza	14	2017	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno - usługowy
275	Grzegorza Piramowicza	16	2013	12	Koźle	Dom	Budynek usługowy
276	Grzegorza Piramowicza	17	2080/1	12	Koźle	Dom	Budynek nieużytkowany
277	Grzegorza Piramowicza	18	2012/2	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
278	Grzegorza Piramowicza	32	1846	9	Koźle	Budynek administracyjny, dawny Landratsamt	Budynek Urzędu Miasta

279	Grzegorza Piramowicza	36	1838	9	Koźle	Dom	Budynek Liceum Ogólnokształcącego im. Henryka Sienkiewicza
280	Władysława Planetorza	2	1855	9	Koźle	Dom	Budynek administracyjny
281	Władysława Planetorza	7	2077/1	12	Koźle	Dom	Budynek nieużytkowany
282	Pocztowa		2633/5	2	Kłodnica	Wodociągowa wieża ciśnień PKP (przy torach kolejowych, na płn. - zach. od Kofamy)	Obiekt wyburzony
283	Pocztowa		1061/1 1060/2, 1063	7	Kłodnica	Most drogowy nad Kanałem Kłodnickim	Most drogowy nad kanałem Kłodnickim
284	Pocztowa	2	1075	7	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
285	Pocztowa	4	1074	7	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
286	Pocztowa-Żeglarska 2	7	1077/2	7	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
287	Józefa Poniatońskiego	1-3	2156	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
288	Józefa Poniatońskiego	2	2165	12	Koźle	Dom	Budynek nieużytkowany
289	Józefa Poniatońskiego	4	2164/2	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
290	Józefa Poniatońskiego	5	2155	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
291	Józefa Poniatońskiego	7	2154	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
292	Józefa Poniatońskiego	10	2161	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
293	Portowa		2700	4	Kłodnica	Fort tzw. Rondel	Budynek nieużytkowany
294	Portowa	5	2678/1	2	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
295	Portowa	12	2517	11	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
296	Portowa	16	2514/1	11	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
297	Portowa	31 A-E	2719/8, 2719/9	2	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
298	Portowa	37	2660/1	2	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
299	Portowa	39	2646/4	2	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
300	Portowa	41	2646/3	2	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
301	Portowa	43	2646/2	2	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
302	Portowa	45	2646/1	2	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
303	Portowa	47	2645/30, 2645/31	2	Kłodnica	Budynek produkcyjny w zespole budynków fabryki „Kofama”	Budynek produkcyjny w zespole budynków fabryki „Kofama”
304	Portowa	47	2645/29	2	Kłodnica	Budynek administracyjny w zespole budynków fabryki „Kofama”	Budynek administracyjny w zespole budynków fabryki „Kofama”
305	Przyjaźni	przy nr 18	497	4	Błachownia	Kapliczka	Kapliczka
306	Przyjaźni	przy nr 48	263/1	2	Błachownia	Kapliczka	Kapliczka
307	Przyjaźni	30	373/3	4	Błachownia	Dom	Budynek mieszkalny
308	Przyjaźni	32	373/4	4	Błachownia	Zespół budynków d. walcowni blachy	Budynki nieużytkowane
309	Przyjaźni	34	373/2	4	Błachownia	Dom w d. osiedlu robotniczym walcowni blachy	Budynek mieszkalny
310	Przyjaźni	36	374/3	4	Błachownia	Dom w d. osiedlu robotniczym walcowni blachy	Budynek mieszkalny

311	Przyjaźni	38	374/2	4	Błachownia	Dom w d. osiedlu robotniczym walcowni blachy	Budynek mieszkalny
312	Przyjaźni	40	374/1	4	Błachownia	Dom w d. osiedlu robotniczym walcowni blachy	Budynek mieszkalny
313	Przyjaźni	76	109	1	Błachownia	Dom	Budynek mieszkalny
314	Przyjaźni	84-86	112/2, 115/1	1	Błachownia	Dom	Budynek mieszkalny
315	Przyjaźni	93	172	1	Błachownia	Dom	Budynek mieszkalny
316	Przyjaźni	98	119	1	Błachownia	Dom	Budynek mieszkalny
317	Aleksandra Puszkina	1	344/3	2	Sławięcice	Budynek mieszkalno-przemysłowy, d. elektrownia dworska	Budynek usługowy
318	Raciborska	4	2306/3	14	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
319	Raławicka	1	2183/1	13	Koźle	Dom	Budynek usługowy
320	Raławicka	3	2184/2	13	Koźle	Dom	Budynek Policji
321	Raławicka	5	2185/4	13	Koźle	Dom	Budynek usługowy
322	Raławicka	6	2030/2	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
323	Raławicka	8	2031/3	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
324	Raławicka	10	2034	12	Koźle	Budynek aresztu wraz z wartownią i otaczającym je murem	Budynek Aresztu Śledczego
325	Raławicka	11	2193	13	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
326	Raławicka	13	2204	13	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
327	Radosna	21	879	1	Cisowa	Dom	Budynek mieszkalny
328	Radosna	30	846/2	1	Cisowa	Dom	Budynek mieszkalny
329	Mikołaja Reja	6-8	771/7	4	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
330	Mikołaja Reja	10-12	771/11	4	Kędzierzyn	Dom	Budynek mieszkalny
331	Rynek	1	2138/5	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
332	Rynek	2	2147/3	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
333	Rynek	3	2148/15	12	Koźle	Piwnice	Piwnice odkryte na tyłach budynku Rynek 3
334	Rynek	4	2092/2	12	Koźle	Dom ob. usługowo-biurowy	Budynek usługowy
335	Rynek	6	2066/2	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
336	Rynek	7	2065/1	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
337	Rynek	8	2062/3	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
338	Rynek	9	2060	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
339	Rynek	12	2100	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
340	Sadowa		1107/52	1	Sławięcice	Budynek inwentarski (cielętnik) w zespole pałacowo-folwarcznym	Budynek nieużytkowany
341	Sadowa	2	1107/69	1	Sławięcice	Tzw. Dom Ogrodnika w dawnym zespole pałacowym	Budynek nieużytkowany
342	Sądowa	2	2055/1	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
343	Sądowa	4	2053	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
344	Sądowa	5	2058	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
345	Sądowa	6	2033	12	Koźle	Gmach Sądu	Gmach Sądu Rejonowego

346	Henryka Sienkiewicza	1-3	2134/8	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
347	Henryka Sienkiewicza	2	2138/2	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
348	Henryka Sienkiewicza	4	2140/1	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
349	Henryka Sienkiewicza	6	2141	12	Koźle	Dom	Budynek nieużytkowany
350	Skarbowa		1965/6	10	Koźle	Schron forteczny	Budynek użytkowy
351	Skarbowa		3005/7	11	Koźle	Prochownia - kazamata	Budynek nieużytkowany
352	Skarbowa	1	1953/6, 1953/8	10	Koźle	Budynek forteczny (podwalnia i magazyn forteczny)	Budynek mieszkalny i magazynowo-gospodarczy
353	Skarbowa	2	1958/3	10	Koźle	Szkoła	Zespół Szkół
354	Skarbowa	3a-d	1972/5	10	Koźle	Podwalnia (schron forteczny)	Budynek mieszkalno-usługowy
355	Skarbowa	8	1957	10	Koźle	Dom Dziecka	Budynek Domu Dziecka
356	Skarbowa	10	1966	10	Koźle	Kasyno wojskowe	Budynek Miejskiego Ośrodka Kultury
357	Skarbowa	12	1965/4, 1968/4	10	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
358	Skarbowa	14	1968/6	10	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
359	Skarbowa	18	1971/3	10	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
360	Marii Skłodowskiej-Curie	1	2134/1	12	Koźle	Dom	Budynek usługowy
361	Marii Skłodowskiej-Curie	3	2136	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
362	Marii Skłodowskiej-Curie	4	2102	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
363	Marii Skłodowskiej-Curie	5	2135	12	Koźle	Dom mieszkalny (kamienica)	Budynek mieszkalny
364	Marii Skłodowskiej-Curie	7	2124, 2125/1	12	Koźle	Budynek mieszkalno-usługowy	Budynek mieszkalno-usługowy
365	Marii Skłodowskiej-Curie	9	2118, 2119	12	Koźle	Dom	Państwowa Szkoła Muzyczna
366	Marii Skłodowskiej-Curie	11	2117/1	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
367	Sławięcicka		287/1	2	Sławięcice	Most drogowy nad Kłodnicą	Most drogowy nad Kłodnicą
368	Sławięcicka		283	1	Sławięcice	Most drogowy nad Młynówką rzeki Kłodnica	Most drogowy nad Młynówką rzeki Kłodnica
369	Sławięcicka		371/8	2	Sławięcice	Dawna lodownia	Budynek nieużytkowany
370	Sławięcicka		1107/68	4	Sławięcice	Pawilon ogrodowy tzw. "Belweder"	Budynek nieużytkowany
371	Sławięcicka	3	976/4	4	Sławięcice	Dwór z terenami zielonymi	Budynek nieużytkowany
372	Sławięcicka	9	979/25	4	Sławięcice	Dom	Budynek mieszkalny
373	Sławięcicka		1136	6	Sławięcice	Ruina Mauzoleum w Zespole Pałacowym w Sławięcicach	Ruina nieużytkowana
374	Sławięcicka	19	501/2	2	Sławięcice	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
375	Sławięcicka	79	371/8	2	Sławięcice	Szkoła	Zespół Szkół
376	Sławięcicka	80	376	2	Sławięcice	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
377	Sławięcicka	81	371/4	2	Sławięcice	Budynek d. zabudowy dworskiej	Budynek mieszkalny
378	Sławięcicka	83	371/5	2	Sławięcice	Budynek d. kancelarii książęcej	Budynek mieszkalny
379	Sławięcicka	86-88	358/1, 359	2	Sławięcice	Dom	Budynek mieszkalny

380	Sławięcicka	91	367/6	2	Sławięcice	Budynek d. zabudowy dworskiej	Budynek mieszkalny
381	Sławięcicka		151/1	1	Sławięcice	Kaplica cmentarna	Kaplica cmentarna
382	Sławięcicka	95d-e	1107/62	1	Sławięcice	Budynek mieszkalny w d. zespole folwarcznym	Budynek mieszkalny
383	Sławięcicka			2	Sławięcice	Park w Sławięcicach, park zabytkowy wokół zamku (pałac skreślony z rejestru zabytków dec. MOZ.II-885-16/Sławięcice/1 z dnia 30.08.1971 r.), całość o wartości artystyczno- historycznej	Park
384	Stanisława Staszica		270/12	1	Sławięcice	Kościół pw. św. Katarzyny	Kościół pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej
385	Stanisława Staszica	1	270/12	1	Sławięcice	Budynek gospodarczy przy plebanii	Budynek gospodarczy
386	Stanisława Staszica	1	270/12	1	Sławięcice	Altana w ogrodzie przy plebanii	Budynek nieużytkowany
387	Stanisława Staszica	1	270/12	1	Sławięcice	Budynek plebanii przy kościele parafialnym pw. św. Katarzyny	Budynek plebanii
388	Spacerowa		31/3, 1142	7	Sławięcice	Budynek krematorium w Sławięcicach	Miejsce Pamięci
389	Spółdzielców		1950/4	10	Koźle	Studnia artezyjska	Obiekt nieużytkowany
390	Szpaków		1107/69	1	Sławięcice	Mogiła Zbiorowa Powstańców Śląskich	Mogiła Zbiorowa Powstańców Śląskich
391	Szpaków	przy nr 8	102	1	Miejsce Kłodnickie	Kapliczka	Kapliczka
392	Synów Pułku, Przytulna, Kosynierów		I. 1400/7 II.1400/42 III.1400/3 IV.1400/4 V.1400/5 VI 1400/10 VII 1400/10 VIII. 1400/27 IX.1400/27 X. 1400/27 XI. 1400/8, 1400/9 XII. 1400/27	19	Koźle	Zespół Dawnych koszar w skład którego wchodzi: I. budynek mieszkalny; II. budynek mieszkalny; III. Kasyno; IV. budynek mieszkalny; V. kantyna; VI. budynek mieszkalny; VII. budynek mieszkalny; VIII. budynek gospodarczy (stajnie i warsztat samochodowy); IX. budynek gospodarczy (stajnie); X. budynek gospodarczy (chlew); XI. plac apelowy; XII. plac apelowy.	Obiekty nieużytkowane
393	Karola Szymanowskiego	27	1121	8	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
394	Karola Szymanowskiego	33,33A	1117/1, 1117/10, 1118/1	8	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny oraz budynek nieużytkowany
395	Karola Szymanowskiego	35	1117/9	8	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
396	Karola Szymanowskiego	37	1115/13	8	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
397	Karola Szymanowskiego	41	1108/2	8	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny

398	Karola Szymanowskiego	43	1105/6	8	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
399	Karola Szymanowskiego	45	1105/5	8	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
400	Karola Szymanowskiego	47	1107/4	8	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
401	Targowa	1-5	1955/5	10	Koźle	Budynek w zespole koszar	Budynek mieszkalny
402	Targowa	2	2129	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
403	Targowa	4	2130	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
404	Targowa	6	2131	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
405	Targowa	7-11	1955/1	10	Koźle	Budynek w zespole koszar	Budynek mieszkalny
406	Targowa	13-15, 17-21, 23-27	1955/3, 1949/7, 1949/6	10	Koźle	Ciąg budynków pierwotnie koszar	Budynki mieszkalne
407	Towarowa		897/16	5	Kędzierzyn	Wodociągowa wieża ciśnień PKP nr 1	Budynek nieużytkowany
408	Towarowa		897/16	5	Kędzierzyn	Wodociągowa wieża ciśnień PKP nr 2	Budynek nieużytkowany
409	Towarowa		897/21	5	Kędzierzyn	Magazyn kolejowy	Magazyn kolejowy
410	Towarowa		897/21	5	Kędzierzyn	Nastawnia kolejowa	Nastawnia kolejowa
411	Towarowa		897/22	5	Kędzierzyn	Wodociągowa wieża ciśnień PKP nr 3	Budynek nieużytkowany
412	Towarowa		897/22	5	Kędzierzyn	Wodociągowa wieża ciśnień PKP nr 4	Budynek nieużytkowany
413	Wandy		158/1	16	Kłodnica	Zespół śluzy bliźniaczej dwukomorowej "Kłodnica" na Kanale Gliwickim w m 3.63 w skład którego wchodzi: śluza dwukomorowa bliźniacza "Kłodnica" wraz z wyposażeniem, - budynek mieszkalny dla pracowników obsługi śluzy	Zespół śluzy bliźniaczej dwukomorowej "Kłodnica" na Kanale Gliwickim w m 3.63 śluza dwukomorowa bliźniacza "Kłodnica" wraz z wyposażeniem, - budynek mieszkalny dla pracowników obsługi śluzy
414	Wyspa		2474/21	15	Koźle	Studnia forteczna	Obiekt nieużytkowany
415	Wyspa	1-8	2474/19, 2474/20, 2474/21, 2474/22, 2474/23, 2474/24	15	Koźle	Zespół budynków koszarowych	Zespół budynków mieszkalno-gospodarczych
416	Wyspa	3	2474/25	15	Koźle	Budynek forteczny	Budynek mieszkalny
417	Wyspa	20	2477/14	15	Koźle	Budynek administracyjno-mieszkalny przy jazie kłapowym	Budynek administracyjno-mieszkalny przy jazie kłapowym
418	Wyspa	20	2477/14	15	Koźle	Budynek gospodarczy przy jazie kłapowym	Budynek gospodarczy przy jazie kłapowym
419	Wyspa	20	2477/15	16	Koźle	Magazyn iglic przy jazie kłapowym	Budynek gospodarczy przy jazie kłapowym
420	Stanisława Wyspiańskiego				Kłodnica	Chata drewniana d. ul. Armii Czerwonej 12	Obiekt wyburzony
421	Stanisława Wyspiańskiego		1521/2	9	Kłodnica	Kapliczka-dzwonnica tzw. pańszczyźniana	Kapliczka
422	Stanisława Wyspiańskiego	5	1353/1	9	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny

423	Stanisława Wyspiańskiego	7	1352/4	9	Kłodnica	Dom	Budynek usługowy
424	Stanisława Wyspiańskiego	10	1559	9	Kłodnica	Dom	Budynek nieużytkowany
425	Stanisława Wyspiańskiego	12	1579/3	9	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
426	Stanisława Wyspiańskiego	15	1346/5	9	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
427	Walerego Wróblewskiego	7-9	979/2, 979/4	4	Sławięcice	Dom	Budynek mieszkalny
428	Gabrieli Zapolskiej	1	1879/1	9	Koźle	Dom	Budynek mieszkalny
429	Złotnicza	2	2073	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
430	Złotnicza	5	2093	12	Koźle	Dom	Budynek nieużytkowany
431	Złotnicza	6	2077/2	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
432	Złotnicza	8	2081/1	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
433	Złotnicza	10	2082	12	Koźle	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
434	Złotnicza	12	2083	12	Koźle	Plebania parafii Św. Zygmunta i Św. Jadwigi Śląskiej	Budynek plebanii
435	Złotnicza - Pamięci Sybiraków		2086	12	Koźle	Kościół parafialny pw. św. Zygmunta w Koźlu	Kościół pw. św. Zygmunta i św. Jadwigi Śląskiej
436	Stefana Żeromskiego – Ignacego Łukasiewicza 15	1	1849/1	9	Koźle	Dom	Budynek nieużytkowany
437	Stefana Żeromskiego	5	1864/2	9	Koźle	Dom	Budynek Sądu Rejonowego
438	Stefana Żeromskiego	7	1865/2	9	Koźle	Dom	Budynek nieużytkowany
439	Żeglarska	1	1109	8	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
440	Żeglarska	3	1109	8	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
441	Żeglarska	5	2683/1	2	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalno-usługowy
442	Żeglarska	6	1085/1	7	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
443	Żeglarska	7	2683/8	2	Kłodnica	Dom	Budynek nieużytkowany
444	Żeglarska	11	2683/9	2	Kłodnica	Dom	Budynek mieszkalny
445			1742/5	9	Kędzierzyn	Syfon Kłodnicki	Syfon Kłodnicki
446			1/26		Koźle	Stopień wodny Koźle- JAZ STAŁY	Stopień wodny Koźle- JAZ STAŁY
447			1/20		Koźle	Stopień wodny Koźle- ŚLUZA KOMOROWA	Stopień wodny Koźle- ŚLUZA KOMOROWA
448			-		Koźle	Planty miejskie w Koźlu	Pozostałości dawnych fortyfikacji lewobrzeżnych - fosy zewnętrznej zachowane jako park miejski

449			-		Koźle	Zespół fortyfikacji fryderycjańskich w Koźlu	Zespół fortyfikacji fryderycjańskich: a) Reduta na Ostrówku (przyczółek mostowy), b) Reduta Orla, c) Fortyfikacje "Na wyspie", w których skład wchodzi Reduta Kłodnicka i Kobylnicka, d) Baszta Montalemberta (Fort Fryderyka)
450					Koźle	Miasto w ramach założeń średniowiecznych zamknięte ulicami wokół rynku: 22 Lipca, Skłodowskiej, Limanowskiego, Sienkiewicza, Poniatowskiego, Konopnickiej, Buczka, Kościuszki	Miasto w ramach założeń średniowiecznych - stare miasto
451	Kanał Ulgi rzeki Odry km 0,320		1/26		Koźle	Stopień wodny Koźle - JAZ KLAPOWY	Stopień wodny Koźle - JAZ KLAPOWY
452			1061/ 1, 799, 1479, 391/1, 459/1, 1882/1, 219, 212/1, 212/4, 107/2, 247, 410/1, 357, 357/1, 899/2, 212/4, 410/2- wg mapy nr 474.433 - działki uległy podziałowi		-	Zachowane fragmenty nieczynnego kanału żeglugowego "Kanał Kłodnicki", tj. odcinek Kanału od rzeki Odry do skrzyżowania z rzeką Kłodnicą ze śluzami "wrota powodziowe" nr 1 i 2, śluzą nr 3 oraz fragmenty przekopu kanału ze śluzami nr 4, 5 i 6	Kanał Kłodnicki (w części)
453			1742/5	9	Kędzierzyn	Zespół śluzy bliźniaczej dwukomorowej "Nowa Wieś" na Kanale Gliwickim w m 7,8: śluza dwukomorowa bliźniacza "Nowa Wieś" wraz z wyposażeniem technicznym, jaz segmentowy upustu ulgi z betonową kładką z koryta kanału	Zespół śluz bliźniaczych
454			420/1	2	Sławięcice	Zespół śluzy bliźniaczej dwukomorowej "Sławięcice" na Kanale Gliwickim w km 15,11: śluza dwukomorowa bliźniacza "Sławięcice" wraz z wyposażeniem technicznym, budynek pompowni wody z dolnego na górne stanowisko kanału	Zespół śluz bliźniaczych

* obiekty zaznaczone na kolor niebieski wpisane są do rejestru zabytków

5.5. Zabytki archeologiczne w gminnej ewidencji zabytków

Stanowiska archeologiczne są bardzo ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic miasta Kędzierzyn-Koźle. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych nie uda się zidentyfikować nowych śladów osadniczych.

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.) wszystkie zabytki archeologiczne, bez względu na stan zachowania, podlegają ochronie i opiece. Na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, prowadząc inwestycje wymagające robót ziemnych, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych, należy przeprowadzić ratownicze badania archeologiczne w zakresie uzgodnionym z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółowić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych i niekoniecznie może dokładnie odpowiadać zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, ponieważ może okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska. Niezbędne jest także określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, lub przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych zawartych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo konserwatora zabytków, zgodnie z ustawą o ochronie i opiece nad zabytkami.

Obszar miasta Kędzierzyn-Koźle został rozpoznany stosowaną obecnie metodą powszechnej inwentaryzacji zabytków archeologicznych Polski pod nazwą archeologiczne zdjęcie polski (AZP). Na terenie miasta Kędzierzyn-Koźle nie występują stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków. Występuje natomiast 96 stanowisk archeologicznych, figurujących w ewidencji Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, ujętych w gminnej ewidencji zabytków (Tabela nr 4).

Tabela nr 4. Stanowiska archeologiczne ujęte w gminnej ewidencji zabytków miasta Kędzierzyn-Koźle

LP.	POŁOŻENIE (OSIEDLE)	NUMER OBSZARU AZP	NUMER STANOWISKA W MIEJSCOWOŚCI	NUMER STANOWISKA NA OBSZARZE
1	Kędzierzyn-Koźle (Blachownia)	96-40	65	1
2	Kędzierzyn-Koźle (Blachownia)	96-40	66	2
3	Kędzierzyn-Koźle (Blachownia)	96-40	67	3
4	Kędzierzyn-Koźle (Blachownia)	96-40	68	4
5	Kędzierzyn-Koźle (Blachownia)	96-40	69	5
6	Kędzierzyn-Koźle (Blachownia)	96-40	70	6
7	Kędzierzyn-Koźle (Blachownia)	96-40	71	7
8	Kędzierzyn-Koźle (Blachownia)	96-40	72	8
9	Kędzierzyn-Koźle (Cisowa)	95-40	61	7
10	Kędzierzyn-Koźle (Cisowa)	95-40	62	8
11	Kędzierzyn-Koźle (Cisowa)	95-40	63	9
12	Kędzierzyn-Koźle (Cisowa)	95-40	64	10
13	Kędzierzyn-Koźle (Kędzierzyn)	96-40	73	9
14	Kędzierzyn-Koźle (Kędzierzyn)	96-40	74	10
15	Kędzierzyn-Koźle (Koźle)	97-39	19	13
16	Kędzierzyn-Koźle (Kuźniczka)	96-40	75	11
17	Kędzierzyn-Koźle (Kuźniczka)	96-40	76	12
18	Kędzierzyn-Koźle (Kuźniczka)	96-40	77	13
19	Kędzierzyn-Koźle (Kuźniczka)	96-40	78	14
20	Kędzierzyn-Koźle (Lenartowice)	96-40	79	15
21	Kędzierzyn-Koźle (Lenartowice)	96-40	80	16
22	Kędzierzyn-Koźle (Lenartowice)	96-40	81	17
23	Kędzierzyn-Koźle (Lenartowice)	96-40	82	18
24	Kędzierzyn-Koźle (Lenartowice)	96-40	83	19
25	Kędzierzyn-Koźle (Lenartowice)	96-40	84	20
26	Kędzierzyn-Koźle (Lenartowice)	96-40	85	21
27	Kędzierzyn-Koźle (Lenartowice)	96-40	86	22
28	Kędzierzyn-Koźle (Lenartowice)	96-40	87	23
29	Kędzierzyn-Koźle (Miejsce Kłodnickie)	95-40	58	4
30	Kędzierzyn-Koźle (Miejsce Kłodnickie)	95-40	59	5
31	Kędzierzyn-Koźle (Miejsce Kłodnickie)	95-40	60	6
32	Kędzierzyn-Koźle (Sławięcice)	95-41	88	4
33	Kędzierzyn-Koźle (Sławięcice)	95-41	89	5
34	Kędzierzyn-Koźle (Sławięcice)	95-41	90	6
35	Kędzierzyn-Koźle (Sławięcice)	95-41	91	7
36	Kędzierzyn-Koźle (Sławięcice)	95-41	92	8
37	Kędzierzyn-Koźle (Sławięcice)	95-41	93	9
38	Kędzierzyn-Koźle (Sławięcice)	95-41	94	10
39	Kędzierzyn-Koźle (Sławięcice)	95-41	95	11
40	Kędzierzyn-Koźle (Sławięcice)	95-41	96	12
41	Kędzierzyn-Koźle (Sławięcice)	95-41	97	13
42	Kędzierzyn-Koźle (Sławięcice)	95-41	98	14
43	Kędzierzyn-Koźle	96-39	1	21
44	Kędzierzyn-Koźle	96-39	2	22
45	Kędzierzyn-Koźle	96-39	3	23
46	Kędzierzyn-Koźle	96-39	4	24
47	Kędzierzyn-Koźle	96-39	5	25

48	Kędzierzyn-Koźle	96-39	6	26
49	Kędzierzyn-Koźle	96-39	7	27
50	Kędzierzyn-Koźle	96-39	8	33
51	Kędzierzyn-Koźle	96-39	9	34
52	Kędzierzyn-Koźle	96-39	10	36
53	Kędzierzyn-Koźle	96-39	11	28
54	Kędzierzyn-Koźle	96-39	12	29
55	Kędzierzyn-Koźle	96-39	13	30
56	Kędzierzyn-Koźle	96-39	14	31
57	Kędzierzyn-Koźle	96-39	15	32
58	Kędzierzyn-Koźle	96-39	16	35
59	Kędzierzyn-Koźle	96-39	20	52
60	Kędzierzyn-Koźle	96-39	21	48
61	Kędzierzyn-Koźle	96-39	22	53
62	Kędzierzyn-Koźle	96-39	23	54
63	Kędzierzyn-Koźle	96-39	24	55
64	Kędzierzyn-Koźle	96-39	25	56
65	Kędzierzyn-Koźle	96-39	26	37
66	Kędzierzyn-Koźle	96-39	27	38
67	Kędzierzyn-Koźle	96-39	28	39
68	Kędzierzyn-Koźle	96-39	29	40
69	Kędzierzyn-Koźle	96-39	30	41
70	Kędzierzyn-Koźle	96-39	31	42
71	Kędzierzyn-Koźle	96-39	32	43
72	Kędzierzyn-Koźle	96-39	33	44
73	Kędzierzyn-Koźle	96-39	34	45
74	Kędzierzyn-Koźle	96-39	35	46
75	Kędzierzyn-Koźle	96-39	36	47
76	Kędzierzyn-Koźle	96-39	37	57
77	Kędzierzyn-Koźle	96-39	38	58
78	Kędzierzyn-Koźle	96-39	39	59
79	Kędzierzyn-Koźle	96-39	40	60
80	Kędzierzyn-Koźle	96-39	41	61
81	Kędzierzyn-Koźle	96-39	42	74
82	Kędzierzyn-Koźle	96-39	43	73
83	Kędzierzyn-Koźle	96-39	44	72
84	Kędzierzyn-Koźle	96-39	45	75
85	Kędzierzyn-Koźle	96-39	46	76
86	Kędzierzyn-Koźle	96-39	47	77
87	Kędzierzyn-Koźle	96-39	48	78
88	Kędzierzyn-Koźle	96-39	49	79
89	Kędzierzyn-Koźle	96-39	50	80
90	Kędzierzyn-Koźle	96-39	51	81
91	Kędzierzyn-Koźle	96-39	52	82
92	Kędzierzyn-Koźle	96-39	53	51
93	Kędzierzyn-Koźle	96-39	54	89
94	Kędzierzyn-Koźle	96-39	55	90
95	Kędzierzyn-Koźle	96-39	56	91
96	Kędzierzyn-Koźle	96-39	57	92

Wśród wyżej wymienionych stanowisk 49 stanowisk o pradziejowej przynależności chronologicznej, należących do kultur paleo i neolitycznych oraz epoki brązu. 11 spośród nich posiada ustaloną lokalizację terenową z oznaczonym numerem działek gruntowych (stanowiska nr 1;2;3;5;7;8;12;13;14;15;16). Lokalizacja pozostałych jest nieznana, są to znaleziska z XIX wieku i okresu międzywojennego, o charakterze archiwalnym.

Istnienie w pobliżu miejscowości starożytnego szlaku handlowego potwierdzają znaleziska fragmentów ceramiki i monet z okresu wpływów rzymskich w pobliskim Zakrzowie, Pawłowiczkach oraz na terenie Koźła, m.in.:

- stanowisko nr 9 zlokalizowane przy ul Kłodnickiej 32 - fragmenty naczyń,
- stanowisko nr 29 zlokalizowane w zasięgu wylewów Odry, monety (4 denary) odkryte w 1821 r. i w 1887 r., w 1910 r. przekazane do Gabinetu Numizmatycznego w Berlinie,
- stanowisko nr 32 - skarb (monety) w okresie międzywojennym znajdowały się w Muzeum w Koźlu, obecnie brak danych dot. miejsca przechowywania,
- stanowisko nr 43 - 2 denary odkryte w 1819 r. w ruinach zamku (zaginięły),
- stanowisko nr 97 - liczne monety rzymskie odkryte w 1822 r. na terenie Sławęcic m.in. denar Kommodusa, brązowa moneta Konstancjusza i Antoniusa Piusa (zaginione).

Świadectwem wczesnośredniowiecznego osadnictwa są liczne znaleziska archeologiczne zlokalizowane na terenie dzisiejszej aglomeracji kędzierzyńsko-kozielskiej m.in.:

- stanowisko nr 7 (przys. Lasoki) ślady osadnictwa w postaci zachowanych fragmentów ceramiki z IX-X w.
- stanowisko nr 8 - ślady osadnictwa w postaci fragmentu ceramiki pochodzącego z wczesnej fazy okresu wczesnośredniowiecznego.
- stanowisko nr 16 - ślad osadnictwa w postaci fragmentu ceramiki z X - XI w.
- stanowisko nr 26 - ślad osadnictwa w postaci 3 obiektów (osełka) znalezione w 1936 r. podczas badań wykopaliskowych przy ul. Dworcowej.
- stanowisko nr 44 - osada wczesnośredniowieczna (VII - IX w. - IX-XIII w.) znalezisko z 1937 roku, obecnie nie zlokalizowane.
- stanowisko nr 59 w Miejscu Kłodnickim - fragmenty naczyń wczesnośredniowiecznych - lokalizacja nieustalona.
- stanowisko nr 63 - punkt osadniczy - fragmenty naczyń wczesnośredniowiecznych.
- stanowisko nr 90 - osada znalezisko z 1934 r. podczas budowy kanału znaleziono fragmenty kości, naczyń oraz wyroby drewniane datowane na wczesne średniowiecze lub średniowiecze (przekazane do Muzeum Śląska Opolskiego).

5.6. Krajobraz kulturowy i zabytki o najwyższym znaczeniu dla miasta

Krajobraz kulturowy to niepowtarzalne, indywidualne oblicze miejsca, który jest syntezą elementów przyrody, klimatu i ukształtowania terenu oraz zachodzących procesów politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, związanych z aktywnością człowieka. Ujawnia się poprzez dziedzictwo materialne, kształtujące krajobraz przyrodniczy na przestrzeni dziejów oraz dziedzictwo niematerialne - zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez ludzi w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Krajobraz kulturowy jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Ochrona dziedzictwa kulturowego, które należy przekazać przyszłym pokoleniom, jest najistotniejszym czynnikiem kształtowania tożsamości mieszkańców, by mogli identyfikować się ze swoim miastem i siedliskiem oraz zrozumieć jego historię.

Bogata historia miejscowości, które w 1975 r. stworzyły aglomerację, zaowocowała zróżnicowanym charakterem ich układów urbanistycznych i ruralistycznych oraz odmiennym krajobrazem architektonicznym. Pod względem ilości i rangi zachowanych obiektów zabytkowych prym wiedzie Koźle.

5.6.1. Dziedzictwo materialne²

Podstawowymi elementami materialnego dziedzictwa kulturowego są zabytkowe obiekty budownictwa i architektury, układy przestrzenne i krajobrazowe (urbanistyczne, zespoły pałacowe, dworskie, folwarczne i parkowe, cmentarze i inne). Ze względu na znaczne wartości historyczne i kulturowe ochronie konserwatorskiej podlegają obszary krajobrazu kulturowego o znaczeniu krajowym, regionalnym i lokalnym oraz zespoły urbanistyczne, obiekty architektury, kształtowane tereny zielone, zabytki ruchome oraz stanowiska archeologiczne.

I. PRZESTRZENNE ELEMENTY I FORMY KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

Zabytkowe układy przestrzenne to założenia miejskie i wiejskie zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym sieci ulic lub sieci dróg. Procesy osadnicze, rozwój przemysłu i związany z nim rozwój przestrzenny miasta znacząco wpłynęły na stan zachowania i występowanie rodzajów obiektów i zespołów zabytkowych.

• Układ urbanistyczny Koźle

Koźle lokowane zostało na prawie niemieckim prawdopodobnie między 1287 a 1293 r. Otoczono go murami o owalnym narysie, włączając zamek z jego fortyfikacjami w miejski system obronny. Układ urbanistyczny, którego główna oś oparta

---

² Źródło: Gminny program opieki nad zabytkami dla Kędzierzyna-Koźle na lata 2013 - 2016, opracowany przez Justyna Łabuś, Pracownia Dokumentacji Zabytków i Fotografii Artystycznej; Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2009 - 2012.

została na starej drodze handlowej, wbiegającej do miasta od południa, a wybiegającej na wsch. przez Bramę Odrzańską, jest regularny, szachownicowy, z prostokątnym rynkiem. Z narożników rynku ulice wybiegają parami, przecinając się pod kątem prostym. Na rynku znajdował się ratusz na planie prostokąta. Budynek ratusza był wielokrotnie niszczone podczas działań wojennych. Uszkodzony w 1642 i 1739 r., w 1745 r. spłonął. Odbudowany prawdopodobnie w pocz. XIX w., w 1807 r. ponownie został zniszczony. W 1868 r. odbudowano go w stylu neorenesansowym. Poważnie zniszczony podczas II wojny światowej, został ostatecznie rozebrany w latach pięćdziesiątych. Przekształcenie miasta w twierdzę nie wpłynęło na zmianę układu średniowiecznego starego miasta.

Zabudowa pierzejowa wokół czterech boków rynku oraz wzdłuż ulic była do XIX w. w przeważającej części drewniana. Pożary nawiedzające miasto w latach: 1417, 1454, 1620, 1626, 1633, 1642, 1739, 1807 i 1873 stały się przyczyną, iż zachowały się nieliczne budynki mieszkalne, zwłaszcza sprzed wielkiego pożaru z 1739 r. Naloty bombowe w 1944 r. również dokonały znacznych zniszczeń w obrębie starego miasta. Najstarsze zachowane do dziś budynki wpisane w zwartą zabudowę pierzei rynku i ulic dochodzących pochodzą z końca XVIII w. i 1 poł. XIX w. Ścisłą ochroną konserwatorską, na mocy wpisu do rejestru zabytków, objęte są: Rynek 1, 2, 4, Pamięci Sybiraków nr 2, 4.

Budynki pochodzące z przełomu XIX i XX w., znajdujące się w obrębie starego miasta, wpisane do rejestru zabytków to: kamienica, ul. Marii Skłodowskiej - Curie 5, 7, budynek mieszkalny ul. Grzegorza Piramowicza 17.

Pozostałe obiekty zabytkowe w obrębie staromiejskiego układu urbanistycznego, pochodzą w większości z 2 poł. XIX w. lub z przełomu XIX i XX w. i ujęte zostały w gminnej ewidencji zabytków.

Po zniesieniu twierdzy w 3 ćw. XIX w. rozpoczął się rozwój urbanistyczny, związany zwłaszcza z powstaniem kamienic czynszowych, na ogół w mniej zwartej zabudowie i na większych parcelach niż te zdeterminowane średniowiecznym układem starego miasta. Główną ulicą, wzdłuż której powstał ciąg dziewiętnastowiecznej zabudowy jest obecna ul. Piastowska, stanowiąca przedłużenie głównej osi miasta, biegnącej wzdłuż boku rynku w kierunku półn. - zach. Początek ul. Piastowskiej stanowi zwarta pierzeja po stronie zach., obejmująca posesje od numeru 1 do 9, w której kamienice tworzą jedną linię zabudowy o wspólnej wysokości i jednorodnym rozwiązaniu architektonicznym elewacji frontowych. Wszystkie są czterokondygnacyjne, o ostatniej kondygnacji w formie mezzanina. Ich stan techniczny jest zadowalający, fasady wyremontowane. Objęte ochroną konserwatorską, poprzez wpis do rejestru zabytków są kamienice nr: 3, 5, 7.

Po wsch. stronie ulicy również zachował się zwarty ciąg kamienic, jednak o większym zróżnicowaniu architektonicznym. W jego skład wchodzi budynki na posesjach od numeru 2 do 8. Wpisana do rejestru jest kamienica narożna przy ul. Piastowskiej 8 i ul. Stefana Żeromskiego 9, wzniesiona na przełomie XIX i XX w. (przed 1910 r.), trójkondygnacyjna. Parter tynkowany, boniowany, pozostałe kondygnacje o elewacji ceglanej z eklektyczną dekoracją tynkowaną.

Pozostałe kamienice wpisane są do gminnej ewidencji zabytków, zachowały elewacje o bogatej dekoracji eklektycznej.

W dalszej części ul. Piastowskiej wznoszą się liczne kamienice w zabudowie zwartej, półzwartej lub wolnostojące.

Pozostałe kamienice, obecnie w zróżnicowanym stanie technicznym, reprezentują styl eklektyczny z elementami secesji. Wpisem do ewidencji zabytków objęte są budynki przy ul. Piastowskiej 11, 15, 19, 24, 35, 37, 39, 44, 45, 47, 49. Ponadto po obu stronach ulicy usytuowane są wille wzniesione przez burżuazję na przełomie XIX i XX w. Są to budynki pod numerami 10, 12a-d, 20, 21, 25, 26, 32, objęte wpisem do ewidencji zabytków.

• Fortyfikacje

O specyficie układu urbanistycznego Koźła, który w swym zasadniczym kształcie zachował się do dziś, zdecydowało przekształcenie miasta w twierdzę w poł. XVIII w.

Budowa twierdzy rozpoczęła się w 1744 r., na mocy decyzji króla pruskiego Fryderyka II. Projektantem był Gerhard Cornelius von Walrawe, który prowadził prace budowlane do 1746 r. Po nim kierownictwo przejął pułkownik Philipp Lothar von Sers. Duża modernizacja twierdzy, podjęta około 1780 r., związana jest z działalnością majora Caspara van Habba, a po jego śmierci kontynuowana przez kapitana Harroya. Ostatnią modernizację przeprowadzono po 1796 r., według projektu generała Christiana Reinholda von Lindenera.

Projekt przewidywał utworzenie twierdzy na planie pięcioramiennej gwiazdy, z kleszczowymi odcięciami w każdym z naroży i rawelinami pomiędzy narożami. Na drugim brzegu Odry planowano wzniesić czworoboczną redutę z dwoma fleszami, otoczone fosą. W pierwszej kolejności powstał wał główny, fosa i jeden rawelin, umocnienia przedmościa oraz trzy budynki koszarowe. Kiedy w maju 1745 r. Austriacy przejęli twierdzę, wzniesli pozostałe raweliny i drogę krytą. Podczas pruskiego bombardowania zniszczone zostały nowo powstałe koszary, jednak fortyfikacje nie zostały uszkodzone. Po przejęciu Koźła Prusacy przystąpili w 1747 r. do kolejnych prac. Wzniesiono Redutę Większycką wraz z komunikacją i broniącą jej kaponierą, trzy magazyny prochowe, dwie kazamaty i most na Odrze. W 1754 r. zmodernizowano drogę krytą przed umocnieniami miasta, otoczono drogą krytą przedmieście oraz zbudowano w centralnej reducie przedmościa półkolista kazamatę. Z tego okresu zachowały się magazyn prochu, półkolista kazamata i dwa budynki koszarowe.

W latach siedemdziesiątych XVIII w. powstały nowe koszary. W 1783 r. wybudowano Redutę Kłodnickiej i Kobylskiej na wyspie odrzańskiej oraz Redutę Orła i Rogowską. Przekształcono także Redutę Większycką. Wzniesiono skazamatowaną piekarnię i trzy kazamaty, z których zachowała się tylko jedna.

Na przełomie XVIII i XIX w. przystąpiono do największej przebudowy twierdzy. Poszerzono raweliny i połączono je z rdzeniem twierdzy, przez co uzyskała ona narys gwiazdy dziewięcioramiennej. Wzniesiono w tym czasie kolejne liczne kazamaty oraz hangardy (nowy, zmodyfikowany typ kazamat). Na przedpolu powstał fort im. Fryderyka Wilhelma, kolista wieża artyleryjska, będąca modyfikacją rozwiązania francuskiego inżyniera Marca René de Montalembert. W latach 1805 - 1806 wzniesiono jedynie mury zewnętrzne. Ostatecznie prace nad fortem ukończono dopiero w 1829 r.

W 1873 r. Koźle straciło status twierdzy. Rozpoczęła się wówczas likwidacja lub adaptacja zabudowań fortecznych dla celów cywilnych. Koźle jest rzadkim przykładem twierdzy kleszczowej powstałej w epoce dominacji fortyfikacji bastionowej. Mimo znacznych

przekształceń zachowała ona swój oryginalny narys. O jej wyjątkowości na tle innych twierdz śląskich decyduje także wyjątkowo duża liczba kazamat.

Do dnia dzisiejszego zachowała się prawie w całości zewnętrzna fosa, obwód wału głównego, fragmenty fosy głównej, trzy śluzy, Reduta Kłodnicka (w bardzo dobrym stanie), fragmenty Reduty Orlej, cztery prochownie, dwie wartownie, koszary, fort im. Fryderyka Wilhelma (spalony częściowo w 1945 r.) oraz część zabudowań reduty na przyczółku mostowym.

Całość zachowanych fortyfikacji, została objęta ochroną konserwatorską, poprzez zbiorczy wpis do rejestru zabytków jako zespół fortyfikacji fryderycjańskich. Poszczególne budowle chronione na mocy odrębnego wpisu do rejestru zabytków to:

- budynek forteczny, Wyspa 3,
- schron forteczny, ul. Skarbowa 4,
- fort im. Fryderyka Wilhelma, ul. Portowa,
- studnia forteczna, Wyspa,
- planty miejskie z fosami,
- dawna prochownia, ul. Garncarska 1,
- ciąg budynków, pierwotnie koszar, ul. Targowa 13/15, 17/21, 23/27.

Objęte częściową ochroną, poprzez wpisanie do gminnej ewidencji zabytków są:

- zespół budynków koszarowych, obecnej stadniny koni, Wyspa 1-8,
- budynki w zespole koszar, ul. Targowa 1-5, 7-11,
- schron forteczny, ul. M. Konopnickiej 2 a,
- budynek forteczny, ul. Skarbowa 1.

Większość obiektów jest w złym stanie technicznym. Wymagają one w pierwszej kolejności zabezpieczenia przed szkodliwymi czynnikami atmosferycznymi i porastaniem samosiewami, a także aktami wandalizmu. Ponadto wiele zachowanych elementów twierdzy nie zostało dotąd włączonych do rejestru ani ewidencji zabytków.

• Zespół zamkowy

Pierwsze badania archeologiczne na terenie założenia zamkowego przeprowadzono w 1964 r. Kolejne badania podjęto dopiero w 1981 r., kontynuowano w 1996 r., a ostatnio na przestrzeni lat 2003 - 2011 prowadzono, nie ukończone jeszcze, prace archeologiczne zmierzające do pełnego rozpoznania zachowanej substancji, odtworzenia etapów powstawania kompleksu oraz zabezpieczenia i oceny możliwości ewentualnego wyeksponowania relikwów.

W oparciu o wyniki dotychczasowych badań można wyodrębnić zasadnicze fazy budowy. Najstarszy element, powstały około połowy XIII w., stanowił donżon na planie kwadratu, którego fundamenty odkryto pośrodku obecnego dziedzińca zamku górnego. Otaczał go wał drewniano - ziemny, palisada oraz podwójna fosa. Z drugą fazą, datowaną na przełom XIII i XIV w., łączy się otoczenie donżonu dookólnym murem kurtynowym, na planie kwadratu o zaokrąglonych narożach, wzniesionym z cegły na kamiennej stopie fundamentowej. We wsch. narożniku muru wybudowano wieżę na planie kwadratu. Najnowsze badania wykazały, iż była to baszta łupinowa, o wysokości zrównanej z wysokością muru. Rozbudowa wiązała się najprawdopodobniej z faktem, iż w 1282 r. Koźle,

funkcjonujące dotąd jako kasztelania, stało się siedzibą książęcą. W trzeciej fazie średniowiecznej - w 1 poł. XIV w. wokół południowego narożnika murów zbudowano cembrowinę fosy, a po przeciwległej stronie starorzecza Odry mur kurtynowy w kształcie litery „L”, z wieżą w narożniku południowym, przy której usytuowano bramę wjazdową od strony miasta. Następnym etapem prac była dobudowa w tym miejscu szyi bramnej wraz z mostem zwodzonym. Na pocz. XVI w. zamek został dodatkowo ufortyfikowany. Przy narożu płd. - zach. muru kurtynowego zamku górnego wzniesiono basztę artyleryjską na planie czworoboku. Przy szyi bramnej podzamcza wzniesiono kaponierę, a w płd. - zach. narożniku muru kurtynowego podzamcza kolejną basztę artyleryjską, strzegącą wlotu do fosy zamkowej. Kolejna, druga renesansowa faza rozbudowy wiąże się z przejściem zamku przez Johanna von Oppersdorff w poł. XVI w. Rozebrano wówczas późnoromański donżon. Równoległe do przebiegu średniowiecznego muru kurtynowego wzniesiono, prawdopodobnie w latach 1558 - 1562, płd. skrzydło na planie prostokąta. Renesansowe skrzydło było podpiwniczone, piwnice sklepione kolebkowo. Wzdłuż muru kurtynowego od wschodu wybudowano lamus, a na poziomie jego piwnic wykuto w murze średniowiecznym otwory strzelnicze w celu osłony fosy. Poziom wewnętrzny dziedzińca podniesiono o wysokość nowo wybudowanych piwnic, przysypując tym samym pozostałości wyburzonego donżonu. Według ówczesnych źródeł fortyfikacje podzamcza znajdowały się wówczas w ruinie, co mogło być rezultatem wojen husyckich. Zachowane elementy częściowo rozebrano. W obrysie częściowo rozebranej wieży bramnej oraz fundamentów kaponiery, w oparciu o mur kurtynowy, w latach 1563 - 1584 powstały dwa skrzydła, południowe i płd. - wsch., w układzie litery „L”. W XVII w. przed płn. - wsch. narożnikiem muru średniowiecznego, na terenie podzamcza, powstała działobitnia, prawdopodobnie na planie czworoliścia. W późniejszym okresie nie uległ przekształceniom stylowym. W okresie wojny siedmioletniej zamek był niezamieszkały. W 1807 r. na terenie przedzamcza zorganizowano szpital garnizonowy, dobudowując ciąg komunikacyjny od strony dziedzińca, wzdłuż gotyckiego muru. W XIX wieku zamek górny ulegał degradacji, a w 1915 r. naruszono jego integralność, budując w obrębie murów kamienicę. Zniszczenia podczas II wojny światowej oraz zaniedbania powojenne doprowadziły do znacznej destrukcji całego założenia.

Z kompleksu zamkowego zachowały się odkryte podczas ostatnich badań archeologicznych fundamenty późnoromańskiego donżonu, mury obronne zamku w całym obrysie, renesansowa baszta artyleryjska, użytkowana obecnie jako siedziba Muzeum Ziemi Kozielskiej, piwnice budynku południowego i ruiny lamusa na terenie górnego zamku oraz renesansowe przedzamcze, z relikami gotyckimi.

Ochroną konserwatorską, na mocy wpisu do rejestru zabytków, objęte zostały następujące elementy:

- fragment miejskich murów obronnych z basztą, ul. Ignacego Kraszewskiego 5,
- budynek zamkowy, ul. Ignacego Kraszewskiego,
- lamus starego zamku, ul. Ignacego Kraszewskiego,
- przedzamcze, ul. Pamięci Sybiraków 11,
- fragment murów obronnych, ul. Ignacego Kraszewskiego.

Stan zachowania obiektów zespołu:

- **Zamek** - stan techniczny ruin zamku (zachowane są tylko piwnice) nie pozwalał na udostępnienie obiektu do zwiedzania. Rozpoczęte prace budowlane w latach ubiegłych na podstawie pozwolenia budowlanego zostały wstrzymane w fazie wstępnych prac budowlanych nakazem konserwatorskim. Obiekt jest zatem w stanie rozpoczętych i niedokończonych prac budowlanych - co tym samym nie pozwala na udostępnienie obiektu do zwiedzania. Ze względu na poszerzony program udostępnienia zachowanych obiektów do zwiedzania wszczęto prace projektowe, poparte przeprowadzonymi pracami badawczymi, w celu opracowania nowej dokumentacji pod planowane Muzeum.

- **Lamus** - obiekt, o który poszerzono program udostępnienia zachowanych obiektów do zwiedzania. Obiekt po katastrofie budowlanej spowodowanej zawaleniem się dachu i kondygnacji wyższych. Odgruzowany i zabezpieczony: konstrukcją drewnianą dla podtrzymania zachowanej części wewnętrznych murów ze stropami, a także tymczasowym dachem. Z kubatury obiektu zachowały się zasadniczo mury zewnętrzne (w tym jedno skrzydło jako mur kurtynowy). W tym stanie obiektu - nie może on zostać udostępniony do zwiedzania.

- **Relikt średniowiecznej rezydencji** - stanowisko archeologiczne figurujące w ewidencji Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (śląd osadnictwa - wieża mieszkalno - obronna). Obiekt, o który poszerzono program udostępnienia zachowanych obiektów do zwiedzania. Obiekt, a w zasadzie relikw - fragmenty murów podstawy budowli. Obiekt odsłonięty w wykopie ziemnym. Obudowany dookoła murem oporowym bez możliwości zejścia schodami do wnętrza i zadasy dachem tymczasowym. W tym stanie obiektu nie może on zostać udostępniony do zwiedzania.

- **Mur kurtynowy** - obiekt dostępny do zwiedzania z zewnątrz w stanie wymagającym pilnych prac konserwatorskich z niedawnym zdarzeniem częściowego osuwiska warstwy licowej. Od strony dziedzińca dostępna jest tylko korona a najbardziej interesujące do zwiedzania fragmenty muru kurtynowego pozostają niedostępne, z uwagi na niedostępność obiektów, których są składową częścią. Obiekt pod względem użytkowym - jako konstrukcja murowa do wykorzystania dla wzniesienia np. hurdycji (od strony płn. - zach.), czy nadbudowy dla osadzenia zadasy i stropów pośrednich „lamusa” - wymaga ekspertyz konstrukcyjnych. Przy murze płn. - zach. od strony dziedzińca wymagane jest przeprowadzenia prac archeologicznych.

- **Basteja - wieża w narożniku pld. - zach.** - obiekt zrekonstruowany użytkowany jako Muzeum. Obiekt wymaga prac remontowych i prac adaptacyjnych na potrzeby rozbudowy muzeum.

- **Wieża widokowa - wieża w narożniku pld. - wsch.** - obiekt odbudowany, użytkowany jako wieża widokowa. Obiekt wymaga prac konserwacyjnych i ewentualnej przebudowy pod kątem włączenia w kompleks muzeum.

II. OBIEKTY SAKRALNE

Ważnym elementem krajobrazu kulturowego miasta są zabytki sakralne. Wszystkie kościoły znajdujące się na terenie Kędzierzyna-Koźła, które podlegają ochronie konserwatorskiej na mocy wpisu do rejestru zabytków, są użytkowane, a ich stan techniczny utrzymywany jest na zadowalającym poziomie. W wielu z nich podjęto w ostatnich latach prace renowacyjne prowadzone pod nadzorem konserwatorskim, pozwalające na jeszcze pełniejsze wyeksponowanie ich walorów historyczno - artystycznych.

• Kościół pw. św. Zygmunta i św. Jadwigi Śląskiej, ul. Złotnicza 12

Kościół w tym miejscu wzmiankowany był już w 1295 r., początkowo drewniany. Obecny wybudowany został w 1489 r., w stylu gotyckim, staraniem starosty Jana Bielika z Kornicy. W 1570 r., po zniszczeniach okresu reformacji, przebudowany z inicjatywy Johanna von Oppersdorffa. Rozpoczęto wówczas budowę elewacji zach., która miała być pierwotnie dwuwieżowa. W 1745 r. ponownie poważnie zniszczony w wyniku działań wojennych. Gruntowną przebudowę przeszedł w latach 1897 - 1899, kiedy to nadano mu cechy neogotyckie, zacierając renesansowe elementy elewacji, takie jak dekoracja sgraffitowa. Także renesansowy wystrój wnętrza zmieniono na neogotycki. Kościół jest trójnawowy, pseudohalowy, z prezbiterium zamkniętym trójbocznie. W najstarszej części kościoła, w kaplicy NMP, znajduje się obraz Matki Boskiej Kozielskiej z poł. XV w., należący do grupy tzw. „Madonn Piekarskich”. Naprzeciw kaplicy znajduje się krypta członków rodziny von Oppersdorff, z bogatą dekoracją renesansową, mieszcząca trzy cynowe trumny z przełomu XVI i XVII w. W 2016 r. Gmina Kędzierzyn-Koźle udzieliła dotacji w wysokości 32 319,47 zł na dofinansowanie prac konserwatorskich polegających na remoncie wieży bocznej (kruchty) kościoła św. Zygmunta i św. Jadwigi Śląskiej.

• Kościół pw. św. Mikołaja, ul. Doktora Judyma

Kościół neogotycki, wzniesiony w latach 1901 - 1902, dzięki staraniom ks. Maksymiliana Wontropki, według projektu architekta Ludwika Schneidera z Opola. Prace murarskie prowadził mistrz budowlany Karol Bless z Kędzierzyna. Konsekrowany 19 października 1902 r. przez księdza kardynała Georga Koppa. Kościół ma formę trójnawowej hali z krótkim transeptem i trójbocznie zamkniętym prezbiterium. W transepcie znajdują się witraże z wizerunkami św. Jerzego i św. Mikołaja. We wnętrzu pierwotny drewniany ołtarz neogotycki został zastąpiony w 1938 r. nowym, wykonanym z drewna i metalu, z figurą św. Mikołaja i płaskorzeźbami przedstawiającymi głowy 12 apostołów oraz czterema płaskorzeźbionymi scenami z życia Chrystusa, pierwotnie umieszczonymi na skrzydłach bocznych, obecnie zamontowanymi po bokach figury patrona kościoła.

Po II wojnie światowej dokonano dalszego uproszczenia wnętrza, usuwając elementy neogotyckie, takie jak ambona i ołtarze boczne w transepcie, umieszczając w miejsce tych ostatnich mozaiki z przedstawieniami Marii z Dzieciątkiem oraz św. Józefa z młodym Chrystusem przy pracy. W 2012 r. przeprowadzono malowanie wnętrza kościoła.

- **Kościół ewangelicko - augsburski, ul. Aleksandra Głowackiego**

Kościół neogotycki, wzniesiony w latach 1902 - 1903. Murowany z cegły, z cokołem z łamanego kamienia wapiennego. Jednonawowy, o korpusie trójprzęsłowym, krytym dachem dwuspadowym. Prezbiterium jednoprzęsłowe, zamknięte prostokątnie, kryte dachem trójspadowym. Na osi głównej do korpusu przylega wieża na planie kwadratu. Początkowo kościół funkcjonował jako kościół filialny parafii w Koźlu. W 1934 r. otrzymał status samodzielnej parafii, z własnym pastorem i zarządem zboru. Po II wojnie światowej został włączony do parafii zabrzańskiej i tak jest do dzisiaj. W latach dziewięćdziesiątych XX w. wyremontowany.

W ostatnich latach prowadzone były prace konserwatorskie we wnętrzu, polegające na renowacji elementów drewnianych, m.in. ołtarza, ławek, ambony, sufitów, ościeżnic, balustrady i podłogi empory oraz mebli w zakrystii. Jest stale użytkowany, zarówno w celach kultu przez zbor ewangelicki (udostępniany także regularnie wiernym prawosławnym), jak i jako miejsce wydarzeń kulturalnych, głównie koncertów.

- **Kościół pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej, ul. Stanisława Staszica 1**

Pierwszy kościół w tym miejscu istniał już na początku XIV w. Przebudowano go w XV w. Drewniana, bezwieżowa budowla z tego okresu zachowała się aż do rozbiórki w 2 poł. XIX w. Sąsiadująca z nią drewniana dzwonnica runęła w 1777 r. W latach 1604 - 1627 kościół funkcjonował jako zbor ewangelicki. Obecny kościół neogotycki, wzniesiony został w latach 1864 - 1869, dzięki staraniom ówczesnego proboszcza Amada Droni. Budowniczym był Fryderyk Schmidt. Kościół ma formę bazyliki z transeptem, o prezbiterium zamkniętym pięciobocznie, flankowanym dwiema ośmiobocznymi wieżami. Ostrołukowe okna, wypełnione są witrażami. Portal główny wykonany z piaskowca, ostrołukowy. W narożach nadproża znajdują się herby rodu Hohenlohe i Prus. Wnętrze posiada bogatą dekorację neogotycką w postaci snycerki i polichromii. W 2011 r. ukończono prace związane z przywróceniem polichromii oryginalnej kolorystyki.

- **Zespół plebani przy kościele św. Katarzyny Aleksandryjskiej, ul. Stanisława Staszica 1**

W skład zespołu wchodzi: plebania, budynek gospodarczy, altana w ogrodzie plebańskim.

Plebania wybudowana w 1852 r. w stylu neoklasycystycznym, spalona w 1945 r. Odbudowana w 1952 r. Murowana z cegły, otynkowana z motywem płaskiego boniowania. Założona na planie prostokąta, dwukondygnacyjna. Dach naczółkowy, kryty dachówką. Na osi głównej płaski ryzalit mieszczący wejście ujęte dwiema kanelowanymi półkolumnami. Ponad drzwiami płycina z zapisaną cyframi rzymskimi datą 1852.

Budynek gospodarczy w zespole plebańskim zbudowany ok. poł. XIX w. Wzniesiony na planie wydłużonego prostokąta, murowany z cegły, otynkowany. Część środkowa (spichlerz) dwukondygnacyjna, o kondygnacjach oddzielonych gzymsem. Dwie części boczne parterowe. Wszystkie nakryte dachami dwuspadowymi, pokrytymi dachówką.

Altana w ogródku plebanii tzw. Chatka syberyjska. Wzniesiona w 1800 r. Wolnostojąca, na planie prostokąta, dwukondygnacyjna. Drewniana, o konstrukcji zrębowej, kryta dachem namiotowym. Z dwoma wejściami, na parterze i na piętrze, które obiega galeryjka, na którą wiesz drabina. Okienka na parterze prostokątne, na piętrze zamknięte

łukiem odcinkowym. Stan techniczny zły, wymaga podjęcia natychmiastowych prac konserwatorskich.

• **Kościół pw. Matki Bożej Bolesnej, ul. Kłodnicka 2**

Kościół wzniesiony został w stylu eklektycznym w 1928 r., według projektu architekta z Katowic Mayersa. Kierownictwo budowy objął budowniczy Herden. Kościół okonstrukcji żelbetowej z okładziną ceglana wewnątrz, wzniesiony na planie prostokąta, bazylikowy, trójnawowy. Prezbiterium pięcioboczne. Na osi głównej, wpisana w elewację frontową masywna wieża na rzucie prostokąta. Oryginały dzwony zdjęte podczas II wojny światowej.

• **Zespół klasztorny oo. Franciszkanów, ul. dr Wojciecha Czerwińskiego**

Kolejne ograniczenia w rozwoju przestrzennym miasta wprowadziła przebudowa twierdzy w 1743 r. według projektu G. Walrawego z kształcie 6 ramiennej gwiazdy. W ramach dostosowywania planu miasta do potrzeb twierdzy (Festung Cosel) wyburzono wiele istniejących wcześniej budynków, m.in. wybudowany 13 lat wcześniej kościół i klasztor franciszkanów. Wobec tego faktu zaistniała potrzeba budowy nowego zespołu klasztornego w obrębie staromiejskiego układu, ok. 50 m na płd. - wsch. od Rynku. Przyczyniło się to do dalszego zacieśniania zabudowy miejskiej.

Zespół pochodzi z XVIII - XIX w., składa się z kościoła pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny oraz klasztoru.

Kościół barokowy, wzniesiony w latach 1751 - 1753 przez Jerzego (Jana?) Heinze. Od płu. przylega do niego budynek dawnego klasztoru Franciszkanów. W 1810 r. sekularyzowany, w czasie wojen napoleońskich użytkowany na potrzeby armii (jako arsenał, stajnia, magazyn). Majątek kościelny został sprzedany na aukcji w 1812 r., a odkupił go od władz niemieckich proboszcz parafii kozielskiej ks. Józef Ferche w 1929 r. Po przeprowadzeniu gruntownego remontu w 1930 r. został konsekrowany. Uszkodzony podczas działań wojennych w 1945 r. Po wojnie upaństwowiony. Na pocz. lat siedemdziesiątych XX w. stał się własnością parafii. Elewacja zach. kościoła jest trójkondygnacyjna, trójosiowa, z trójkątnym przycółkiem nad wejściem. Wnętrze salowe, z prezbiterium zamkniętym ścianą prostą i chórem muzycznym. Nawa posiada sklepienie kolebkowe z lunetami. Na sklepieniu znajduje się polichromia wykonana w 1767 r. przez Józefa Beyera (Baworskiego) z Opawy, przedstawiająca Esterę przed królem Aswerusem.

W 2009 r. zrekonstruowano, w oparciu o zdjęcia archiwalne, iluzjonistyczną polichromię na ścianie ołtarzowej oraz pomalowano wnętrze kościoła. Odnowiono także drewniane barokowe tabernakulum z 1 poł. XVIII w. oraz poddano konserwacji barokowe obrazy, wchodzące w skład wyposażenia kościoła. Dnia 14 sierpnia 2010 r. nastąpiło ponowne poświęcenie ołtarza. W 2010 r. przystąpiono do remontu elewacji zewnętrznych. W 2011 r. oczyszczono mury fundamentowe i ściany piwnic oraz wykonano ich izolację. Wykonano także tynki elewacji frontowej, z odtworzeniem gzymsów, lizen, opasek i portalu wejściowego. W następnym roku wykonano tynki elewacji południowej kościoła. Zakończenie prac, w tym malowanie elewacji, miało miejsce 2013 r. W 2015 r. Gmina Kędzierzyn-Koźle udzieliła dotacji w wysokości 85 000, 00 zł na przeprowadzenie prac remontowo - konserwatorskich wewnątrz obiektu.

Dawny klasztor użytkowany jest na cele handlowo - usługowe, konserwowany i remontowany na bieżąco, wielokrotnie przeprowadzano w nim też modernizacje. Nie doprowadziło to do zatarcia układu wnętrza. Obecnie planowane są prace związane z renowacją elewacji i remontem dachu. Zrealizowano prace remontowo-konserwatorskie polegające na klamrowaniu murów, uzupełnianiu tynków wraz z nową kolorystyką elewacji zewnętrznych i wewnętrznych budynku. Obecnie zrealizowane są prace związane z renowacją elewacji i remontem dachu. Właściciel obiektu w 2015 r. ze środków własnych wykonał prace remontowo - konserwatorskie polegające na klamrowaniu murów, uzupełnianiu tynków wraz z nową kolorystyką elewacji zewnętrznych i wewnętrznych budynku.

- **Kaplica pw. św. Antoniego, ul. Grunwaldzka**

Kaplica usytuowana w centrum dawnej wsi Kuźniczka. Zbudowana po 1800 r. w tradycjach barokowych. Wolnostojąca, murowana. Założona na planie kwadratu, kryta dachem kopulastym z ośmioboczną latarnią zwieńczoną hełmem baniastym. Wnętrze nakryte sklepieniem żaglastym. W ostatnich latach odnowiona (malowanie elewacji, renowacja wnętrza), znajduje się w dobrym stanie technicznym. Prace prowadzono pod nadzorem konserwatorskim.

- **Dom zakonny zgromadzenia sióstr św. Elżbiety (Dom Pomocy Społecznej dla Dzieci) ul. Ignacego Łukasiewicza 9**

Usytuowany w centralnej części Koźła, na lewym brzegu rzeki. Zbudowany w latach 1911 - 1912 z inicjatywy księdza Karola Kollara, z przeznaczeniem na dom zakonny. Od 1913 r. mieścił przedszkole, później szkołę dla młodzieży żeńskiej. W czasie I wojny światowej mieścił lazaret dla rannych żołnierzy. Murowany z cegły ceramicznej, otynkowany gładko z dekoracją architektoniczną o motywach geometrycznych, typową dla architektury początku XX w. Założony na planie litery „L”. Trójkondygnacyjny (III kondygnacja w partii poddasza), podpiwniczony, kryty dachem wielopołaciowym, mansardowym. Poszycie dachówką ceramiczną. Budynek użytkowany, na bieżąco remontowany i poddawany pracom konserwatorskim w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

III. BUDOWNICTWO I ARCHITEKTURA

Budownictwo i architektura stanowią najbardziej spektakularne obiekty dziedzictwa kulturowego. Na terenie miasta Kędzierzyn-Koźle do najcenniejszych obiektów architektury należą:

- **Zespół pałacowo - parkowy, ul. Sławięcicka**

Pierwsze zabudowania warowne w tym miejscu istniały prawdopodobnie już w XIII w., a po raz pierwszy wzmiankowane były w 1327 r., jako własność piastowskich książąt śląskich. W 1604 r. dobra sławięcickie zostały sprzedane przez Rudolfa II Johannowi Bohusławowi von Zwolle. Od 1678 r. stanowiły własność rodziny Henklów, następnie książąt Hohenlohe - Ingelfingen, Jakuba Henryka Flemminga, Adolfa Magnusa von Hoyma i jego spadkobierców, a w 1782 r. powróciły w ręce rodziny HohenloheIngelfingen, później Hohenlohe - Oehringen.

Zamek piastowski przetrwał w swej zasadniczej formie do pocz. XIX w. Wzniesiony na planie zbliżonym do kwadratu, o czterech okrągłych wieżach, otoczony był fosą z mostem

zwodzonym. Spłonął w 1827 r. i został odbudowany jako założenie pałacowe w 1836 r., prawdopodobnie przy częściowym wykorzystaniu średniowiecznych fundamentów. Na przełomie XIX i XX w. przebudowano go i powiększono. Gmach z końca XIX w. wzniesiony był na rzucie trzech prostokątów. Trójkondygnacyjna część środkowa, przekryta dachem mansardowym, połączona była z dwukondygnacyjnymi skrzydłami bocznymi za pomocą jednotraktowych galerii. W elewacji frontowej znajdował się płaski ryzalit zwieńczony trójkątnym przyczółkiem, na osi elewacji ogrodowej portyk, dźwigający na filarach i kolumnach głęboki taras. Elewacje boczne były trójosiowe, z półkolistymi portykami wspartymi na kanelowanych kolumnach.

Po II wojnie światowej pałac popadł w ruinę, a w latach siedemdziesiątych XX w. został rozebrany. Pozostawiono jeden z portyków elewacji bocznej pałacu, objęty obecnie ochroną konserwatorską na mocy wpisu do rejestru zabytków. Trójosiowy portyk przy fragmencie boniowanej ściany o prostokątnym otworze drzwiowym na osi oraz dwóch prostokątnych otworach okiennych, wznosi się na wysokim boniowanym cokole, z półkolistymi schodami. Występujące półkoliście belkowanie, wsparte jest na czterech kanelowanych korynckich kolumnach, dwóch filarach i dwóch pilastrach (trzon prawego pilastra zastąpiono metalowym słupkiem). Na rogach korynckich kapiteli znajdują się głowy lwów podtrzymujących w pyskach festony kwiatowe. Stan techniczny obiektu jest dostateczny. W kilku miejscach belkowania występują niewielkie ubytki tynku. Większość kapiteli jest uszkodzona.

Założenie pałacowe znajdowało się na terenie rozległego parku w stylu angielskim, objętego ochroną konserwatorską poprzez wpis do rejestru zabytków. Od strony płn. pałacu znajdował się staw. Dalej na płn. od pałacu założono ogród francusko - holenderski, wraz z ogródkiem warzywnym, otoczone murem. W parku, zgodnie z zasadami malowniczości, nowej kategorii estetycznej wprowadzonej na przełomie XVIII i XIX w., znalazły się różnego rodzaju pawilony. Jeden z elementów parku stanowiła do II wojny światowej chatka syberyjska, ustawiona około 1800 r. Drewniana, o konstrukcji zrębowej, dwukondygnacyjna, nakryta jest dachem namiotowym. Piętro obiega galeryjka, na którą z parteru prowadzi drabina. Przeniesiona na teren przy plebanii, znajduje się obecnie w bardzo złym stanie technicznym. Od wielu lat czynione są przez parafię bezskuteczne starania o przekazanie obiektu do Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu - Bierkowicach. Z uwagi na brak sakralnego charakteru lub funkcji związanej ze sprawowaniem kultu religijnego, niemożliwe jest uzyskanie finansowania prac konserwatorskich ze środków kościelnych. Obecnie podjęto doraźne prace mające na celu zabezpieczenie dachu pawilonu przed czynnikami zewnętrznymi w okresie zimowym.

Na terenie ogrodu powstał pawilon, tzw. belweder, prawdopodobnie już w pierwszej połowie XVIII w., z inicjatywy hrabiego von Hoyma. Wzniesiony na planie kwadratu, trójkondygnacyjny, o czterech cylindrycznych wieżach w narożach. Część środkowa przykryta jest kopułą cebulastą, zaś wieże kopułami dzwonowatymi. Przyziemie sklepienie krzyżowo, o czterech arkadach rozpiętych między wieżami. W wieżach trzy ślepe wejścia i jedno do klatki schodowej prowadzącej do pomieszczeń na piętrach. Wobec braku należytej pielęgnacji, postępują zniszczenia, zwłaszcza elewacji - zawilgocenie i ubytki tynku oraz miejscami cegieł, np. w obramieniach wejściowych.

W parku zachowało się w stanie ruiny klasycystyczne mauzoleum z końca XVIII w. Wzniesione na rzucie kwadratu o wklęsłych bokach, ze ściętymi, wklęsłymi narożami, w których pierwotnie znajdowały się niezachowane obecnie jońskie kolumny. Pierwotnie przykryte niezachowaną dziś kopułą na bębnie o ośmiu kolistych oknach. Wnętrze na planie koła mieściło pierwotnie kryptę i kaplicę. W ścianach znajdują się cztery nisze oraz cztery płytkie wnęki zamknięte łukiem odcinkowym. W jednej z wnęk mieścił się prostokątnie zamknięty otwór drzwiowy, w dwóch przeciwległych prawdopodobnie otwory okienne, ewentualnie ślepe okna (blendy). W ścianie ołtarzowej ślepe okno. Pomiedzy wnękami i niszami pojedyncze pilastry wspierające belkowanie. Podłoga oraz krypta całkowicie zniszczone. Obiekt znajduje się w bardzo złym stanie technicznym. Przeprute zostały wszystkie ściany, co spowodowało zniszczenie dolnych części otworów. Poważnie uszkodzone są także dolne części dwóch narożników. Ponadto bęben kopuły w 1/3 uległ destrukcji, wewnętrzne i zewnętrzne detale architektoniczne, m.in. obramienia okienne, ulegają zatarciu z powodu ubytków tynku i cegieł. Ponadto górne partie budynku porastają samosiejki.

W skład zespołu pałacowo - parkowego wchodził także tzw. dom ogrodnika, wzniesiony ok. 1830 r., w pobliżu ogrodu francusko - holenderskiego (zamienionego później na ogród warzywny). Obecnie dom jest w stanie ruiny, pozbawiony pokrycia dachowego, ścian działowych i części ścian zewnętrznych.

• Zespół zabudowań dawnego szpitala im. Roberta Kocha, ob. hotel i restauracja, ul. Władysława Orkana 14

Ważnym kompleksem architektonicznym Sławięcic jest zespół zabudowań szpitala im. Roberta Kocha, pierwotnie im. Augusta, przy ul. Orkana 14. Ufundowany został przez księcia Hugona Hohenlohe - Oeringen i księżniczkę Paulinę Hohenlohe - Oeringen, dedykowany księciu Fryderykowi Augustowi, ojcu Hugona. Budowę rozpoczęto na początku lat osiemdziesiątych XIX w., a pierwsze budynki oddano do użytku w 1884 r. W skład budynków powstałych w pierwszej fazie budowy wchodziły budynek A i B wraz z łącznikami oraz południowa część budynku C. Po 1897 r. dobudowano do budynku C część płn. Teren otoczono ceglany murem i założono park. Wzniesiono także dwie drewniane leżakownie, umożliwiające pacjentom zażywanie świeżego powietrza, gdyż od początku lat dziewięćdziesiątych, kiedy to pozyskano do współpracy prof. Roberta Kocha, pracującego m.in. nad odkryciem szczepionki przeciwgruźliczej, szpital funkcjonował również jako sanatorium. Około 1925 r. w płn. - zach. części parceli wybudowano pawilon D.

Zespół szpitalny nie ucierpiał w wyniku działań II wojny światowej. Po 1945 r. założono w nim ośrodek dla osieroconych podczas wojny dzieci, w znacznej mierze zagrożonych gruźlicą. Sierociniec funkcjonował do 1951 r. W latach 1951 - 2001 obiekt pełnił na powrót funkcję szpitala przeciwgruźliczego. Po 2001 r. nieużytkowany, ulegał stopniowej degradacji. W 2009 r. nowy właściciel przystąpił do rewaloryzacji zespołu.

Wszystkie budynki prezentują jednorodny styl. Elewacje są ceglane, obramienia okienne tynkowane, zamknięte łukiem odcinkowym. Pawilon C, o największej powierzchni, trójkondygnacyjny, pełnił funkcję budynku szpitalnego. Położony w głębi parceli, połączony jest parterowym łącznikiem z dwukondygnacyjnym budynkiem administracyjno -

pomocniczym (pawilon B), ten zaś, łączy się za pomocą kolejnego łącznika z dwukondygnacyjnym budynkiem mieszkalno - biurowym (pawilon A). Budynki te tworzą zespół na planie litery „L”. Od ptn. - zach. sąsiaduje z nimi pawilon D, wzniesiony na planie litery „L”, o dwóch niskich kondygnacjach, pełniący pierwotnie funkcję budynku mieszkalno - warsztatowego, laboratorium i prosektorium.

W ostatnich latach przeprowadzono prace rewaloryzacyjne, mające na celu przystosowanie obiektu do funkcji hotelowej. Ukończono remont pawilonu D, który przekształcono na lokal gastronomiczny. Odnowiono część muru ogrodzeniowego, uzupełniając zniszczone elementy kute według zachowanych części oryginalnych. Leżakownie, będące do niedawna w stanie ruiny, zostały zrekonstruowane z wielką dbałością o odwzorowanie brakujących elementów dekoracji rzeźbiarskiej. Uporządkowano tereny zielone.

• **Zespół budynków koszarowych przy ul. Targowej od nr 13 do nr 27**

Zespół obiektów dawnych koszar zlokalizowany w pld. - zach. części Koźła, po wewnętrznej stronie obwodu wału głównego fortyfikacji lewobrzeżnych. Zbudowany w latach 1776 - 1778 w stylu klasycyzującym. Budynki murowane, otynkowane gładko, bez dekoracji architektonicznej. Usytuowane kalenicowo, prostokątne. Trójkondygnacyjne, kryte wysokimi dachami czterospadowymi. Stan zachowania dobry, budynki użytkowane na cele mieszkalne, remontowane pod nadzorem konserwatorskim. Budynki zachowały historyczną bryłę i kompozycję elewacji, częściowo wymieniono stolarkę okienną na nową z PCV.

• **Dawna elektrownia dworska, ob. hotel i restauracja, ul. Aleksandra Puszkina 1**

Budynek dawnej elektrowni dworskiej zbudowany w poł. XIX w. przez F. A. von Hohenlohe. Założony na rzucie litery „L”, dwukondygnacyjny, podpiwniczony. Murowany z cegły, otynkowany. Kryty dachami ceramicznymi. Elewacja parteru z cegły licówki, w drugiej kondygnacji mur szachulcowy. Po wieloletnim braku użytkowania, obecnie, znajduje się w rękach prywatnych.

• **Dom przy ul. Garncarskiej 1 (dawna Prochownia)**

Budynek dawnej prochowni zlokalizowany w centrum miasta, w obwodzie wału głównego fortyfikacji fryderycjańskich. Prawdopodobnie pełnił funkcję magazynu prochu. Wolnostojący, murowany, otynkowany gładko z dekoracją architektoniczną z czerwonej cegły ceramicznej. Trójkondygnacyjny, kryty dachem płaskim, poszycie papą. Założony na planie prostokąta. Osie wyznaczone zamkniętymi odcinkowo blendami i oknami w ceglanych obramieniach. Artykulacja horyzontalna ceglanyymi gzymsami kordonowymi dekorowanymi fryzami z cegieł. W elewacji bocznej - ptn. otwory szczelinowe. Stan techniczny bardzo dobry.

• **Dwór, ul. Sławięcicka 3**

Wzniesiony około 1930 r., neobarokowy. Wolnostojący, dwukondygnacyjny, podpiwniczony, wzniesiony na planie kwadratu z ryzalitami. Murowany z cegły, otynkowany. Dach mansardowy, kryty blachą. Fasada główna pięcioosiowa, na wysokim cokole, z trójosiowym ryzalitem na osi głównej, ujętym parą płaskich pilastrów, zwieńczonym przyczółkiem zamkniętym łukiem odcinkowym. W elewacji północnej ryzalit trójosiowy z wejściem głównym, zwieńczony szczytem. W elewacji południowej ryzalit dwuosiowy. Od

wsch. przylega do niego parterowa przybudówką o ściętym narożu, stanowiąca podstawę balkonu. Od zachodu taras wieloboczny, z balkonem powyżej, wspartym na pięciu kolumnach. W dachu lukarny zamknięte półkoliście.

Zachowany w dobrym stanie. W posiadaniu prywatnym. Budynek użytkowany, w trakcie remontu i adaptacji prowadzonej.

• **Budynek Urzędu Miasta, ul. Grzegorza Piramowicza 32**

Zbudowany w latach 1909 - 1910 w stylu eklektycznym. Murowany ze skromnym detalem architektonicznym. Założony na planie zbliżonym do litery „C”, trójkondygnacyjny (trzecia kondygnacja to współczesna nadbudowa), podpiwniczony, kryty stropodachem. Dominantę architektoniczną fasady stanowi czterokolumnowy portyk umieszczony w nieznacznym ryzalicie środkowym. Kolumny w typie toskańskim dźwigają uproszczone belkowanie, na którym ażurowa balustrada balkonu. W osiach okiennych pomiędzy I a II kondygnacją, w części środkowej płyciny z dekoracją festonową, w ryzalitach bocznych z przedstawieniami figuralnymi. Budynek pierwotnie posiadał wysoki dach mansardowy kryty dachówką ceramiczną, z lukarnami i półszczytami nad ryzalitami bocznymi oraz szczytami pełnymi w ryzalitech środkowych. W latach 60-tych XX w. zlikwidowano dach i nadbudowano III kondygnację.

Właściciel i użytkownik obiektu Urząd Miasta Kędzierzyna-Koźle realizowali projekt rewaloryzacji cech zabytkowych budynku w zakresie przywrócenia mu pierwotnej bryły tj. odbudowy dachu mansardowego. Prace prowadzone były w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

• **Budynek Miejskiego Ośrodka Kultury, ul. Skarbowa 10**

Zbudowany w latach 30-tych XX w. jako kasyno wojskowe. Usytuowany w obrębie plant. Murowany z cegły otynkowany ze skromną dekoracją w stylu modernistycznym. Założony na planie zbliżonym do litery „T”. Budynek dwukondygnacyjny, kryty ceramicznymi dachami czterospadowymi. Półkolisty ryzalit klatki schodowej kryty dachem stożkowym, weranda kryta dachem płaskim. Budynek stanowi własność Gminy Kędzierzyn-Koźle, użytkowany, remontowany i modernizowany w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

• **Budynek mieszkalny, ul. Grzegorza Piramowicza 17**

Zlokalizowany w centrum miasta. Zbudowany na przełomie XIX i XX w. W stylu historyzującym z elementami neogotyku. Murowany z tynkową dekoracją architektoniczną. Złożony z dwóch budynków usytuowanych prostopadle względem siebie i połączonych łącznikiem. Budynek główny dwukondygnacyjny, budynek od północnego-zachodu jednokondygnacyjny, nakryty dachem dwuspadowym, ze szczytem schodkowym. Oś środkowa nieznacznie ryzalitowana, zwieńczona w połaci dachu trójkątnym szczytem, w niej okna o wykroju ostrołuczny, w szczycie dwa połączone gzymsem podokiennym wąskie, ostrołuczne otwory okienne. W narożach budynku sterczyny. Budynek w trakcie remontu i adaptacji na Centrum Charytatywno - Kulturowe. Prace realizowane są w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, przy wsparciu finansowym Gminy Kędzierzyn-Koźle. Wykonano m.in. wzmocnienie konstrukcji, stropy, dach, okna. Budynek nieużytkowany, zabezpieczony, popadający w ruinę.

IV. ZABYTKI TECHNIKI

• Zespół fortyfikacji fryderycjańskich

Zbudowany około 1743 r. w ramach budowy przez ówczesnego króla Prus Fryderyka II systemu obronnego w postaci łańcucha twierdz. Dawną austriacką twierdzę 9 ramienną przebudowano według projektu gen. G.K. Walrawe w formie 6-ramiennej gwiazdy w kleszczowym systemie obronnym. Zbudowano umocnienia (obwałowania i fosy) prochownie, baszty. W latach 1780 - 1883 w ramach dostosowywania planu miasta do potrzeb twierdzy (Festung Cosel) przeprowadzonego według projektu G.v.Sass zlikwidowano m.in. ogrody mieszczan rozciągające się za zabudowaniami miejskimi, wybudowano Redutę Rogowską, Orlą, Kłodnicką, Kobylicką, kazamaty mieszkalne, magazyny, koszary i wartownie.

Wśród tych obiektów do rejestru zabytków wpisane są:

- Budynek forteczny, ul. Wyspa 3

Budynek wchodzi w skład fortyfikacji prawobrzeżnych. Zbudowany około 1750 r. w kompleksie obiektów Reduty na Ostrówku, wzniesiony z cegły, z zewnątrz nietynkowanej. Założony na planie półkolistym, z półokrągłym ryzalitem na osi. Pierwotnie o charakterze obronnym, w przyziemiu posiada układ masywnych sklepień ceglanych oraz rytm poziomych otworów strzelniczych od zewnątrz. Nadbudowany w XIX w. w trakcie gruntownej przebudowy na cele mieszkalne. Obecnie znajdują się w rękach prywatnych, zagospodarowany i użytkowany na cele mieszkalne.

- Schron forteczny, ul. Skarbowa 4

Schron forteczny (podwalnia) zlokalizowany w obrębie lewobrzeżnych fortyfikacji miejskich zbudowanych według projektu gen. G. K. Walrawe. Schron murowany z cegły, nietynkowany, mieścił działobitnie i izby forteczne. Założony na planie prostokąta, o wym. 22m x 7m. Jednokondygnacyjny, pierwotnie kryty nasypem ziemnym, obecnie dach płaski kryty papą. Wnętrze jednoprzestrzenne, przekryte czterema przęsłami sklepień krzyżowych. Budynek zagospodarowany i użytkowany.

Pozostałości zlikwidowanej w 1874 r. twierdzy stanowią cenny przykład architektury militaris o unikalnych wartościach przestrzennych, nowożytny układ przestrzenny, w narysie sześcioramiennej gwiazdy, utrzymał się do dziś prawie bez zmian. Czytelny jest on głównie w ukształtowaniu (rzeźbie) terenu. Jest to jeden z największych obszarowo w Polsce i najcenniejszych zespołów fortyfikacji ziemnych, który odpowiednio wykreowany może stać się atrakcją turystyczną miasta i stanowić o jego identyfikacji kulturowej.

- Fort Fryderyka Wilhelma (tzw. Fort Rondel lub Baszta Montalemberta), ul. Portowa

W latach 1805 - 1806 na płn. - wsch. przedpolu twierdzy zbudowano Fort Fryderyka Wilhelma według projektu francuskiego generała Marca Rene de Montalembert. Założony na planie centralnym z kolistym dziedzińcem pośrodku, murowany z cegły ceramicznej, trzypiętrowy. Obwód podzielony na 28 przęseł tworzących działobitnie. Przęsła przesklepione kolebkami. W pocz. XX w. przekształcony na browar. Obecnie znajduje się w posiadaniu Fundacji Instytut Historii Ziemi Kozielskiej, podjęto kroki zmierzające do rewaloryzacji i konserwacji zabytku (zabezpieczono budowlę przed dostępem osób postronnych, wykonano rekonstrukcję skrzydła drzwi wejściowych oraz remont sklepienia

nad I kondygnacją). Prace prowadzono w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, przy wsparciu finansowym Urzędu Miasta Kędzierzyna-Koźle.

Z uwagi na ogólny niezadowolający stan techniczny budowla wymaga dalszych prac remontowo - konserwatorskich oraz wprowadzenia użytkownika nie degradującego jego cennych walorów zabytkowych.

- Studnia forteczna

W latach 1787 - 1792 założono na Wyspie place broni oraz szereg budynków koszarowych. Studnia forteczna położona jest w kompleksie obiektów Reduty na Ostrówku (przyczółek mostowy). Obudowa studni z 1840 r. murowana z cegły, z zewnątrz nietynkowana. Wsparta na czterech masywnych, czworobocznych filarach, podsklepiena krzyżowo, nakryta nasypem ziemnym. Założona na planie kwadratu, każdy bok otwarty półkolistą arkadą z ażurowymi, drewnianymi, sztachetowymi wrotami. Naroża zaakcentowane regularnymi blokami kamienia wapiennego. Obecnie znajduje się w posiadaniu Agencji Nieruchomości Rolnych. Stan techniczny budowli zadowolający, jednakże wymagający bieżących prac konserwatorskich.

• Kanał Kłodnicki

Ważnym zabytkiem techniki jest Kanał Kłodnicki. Pierwsze prace przy budowie Kanału rozpoczęto w 1790 r., według projektu budowniczych Geschkego i Roenisha. Z powodu problemów technicznych - nie sprawdziły się m.in. drewniane śluzy - prace przerwano i kontynuowano dopiero około 1815 r. Zastąpiono wówczas drewniane śluzy murowanymi. Pierwszy odcinek, od Sławięcic do Odry otwarto w 1817 r. W 1822 r. otwarta została cała trasa od Koźla do Gliwic. W latach 1832 - 1834 wybudowano przy ujściu Kanału do Odry „Wrota Powodziowe”. W latach 1877 - 1879 oraz 1909 - 1912 przeprowadzono remonty wszystkich śluz. W 1937 r. Kanał został unieruchomiony, a w części jego łożyska zbudowano Kanał Gliwicki.

Kanał Kłodnicki zachowany jest obecnie na pięciu odcinkach:

- odcinek od rzeki Odry do skrzyżowania z rzeką Kłodnicą, o długości około 4 km. Znajduje się na nim śluza bezkomorowa „Wrota Powodziowe” i śluzy komorowe nr 1 i 2;
- odcinek od skrzyżowania z rzeką Kłodnicą do skrzyżowania z trasą Kanału Gliwickiego koło Nowej Wsi, o długości około 2,5 km, ze śluzą komorową nr 3. Pozbawiony całkowicie przepływu;
- odcinek od skrzyżowania z Kanałem Gliwickim koło Nowej Wsi do przecięcia z trasą Kanału Gliwickiego pomiędzy Blachownią a Sławięcicami, o długości około 4,5 km. Znajdują się na nim śluzy komorowe nr 5 i 6. Pozbawiony przepływu;
- odcinek między Sławięcicami a Ujazdem, o długości ok. 800 m, przecięty groblą drogi Ujazd - Niezdrowice, pozbawiony przepływu.
- odcinek między Pławniowicami a Taciszowem, o długości ok. 3 km, ze śluzą komorową nr 16. Pozbawiony przepływu, miejscami całkowicie zasypany.

Łącznie, z liczącej 48,5 km trasy Kanału, na którym znajdowało się osiemnaście śluz komorowych i jedna bezkomorowa, zachowało się około 12 km przekopu wraz z sześcioma śluzami komorowymi i jedną bezkomorową, w większości w obrębie gminy Kędzierzyn-Koźle. Śluzy nieczynne, pozbawione konserwacji, niszczeją.

• **Zespół wodociągów miejskich, ul. Filtrowa 14**

- **Wieża ciśnień**

Wieża w zespole wodociągów miejskich zbudowanych w latach 1900 - 1902. Reprezentuje charakterystyczne rozwiązanie architektoniczne w typie „Grzybek”. Złożona z trzonu i głowicy. Trzon wieży murowany z cegły klinkierowej, zdobiony gzymsami. Głowica oktogonalna, kryta dachem ostrosłupowym, poszycie płytkami azbestowo - cementowymi. Wewnątrz stalowy zbiornik wodny. Obecny stan techniczny pokrycia dachowego zły (liczne nieszczelności), wymaga podjęcia niezwłocznych prac remontowych.

- **Pompownia**

Murowany z czerwonej cegły ceramicznej, nietynkowany, ze starannie opracowanym ceglany licem i skromną dekoracją architektoniczną w formie gzymsów i pasów z cegły o barwie ciemnej. Założony na planie prostokąta, jednokondygnacyjny. Dach dwuspadowy, kryty papą. Budynek użytkowany i zabezpieczony.

- **Budynek biurowy**

Murowany z czerwonej cegły ceramicznej, obecnie otynkowany. Założony na planie prostokąta, dwukondygnacyjny. Dach dwuspadowy, kryty papą, okna współczesne. Oś 3-a nieznacznie zryzalitowana, zwieńczona w połaci dachu trójkątnym szczytem. Elewacja artykułowana pierwotnie ceglany lizenami umieszczonymi w narożach i osiach międzyokiennych. Obecne otynkowanie budynku przyczyniło się do degradacji cech stylowych i zabytkowych.

• **Wodociągowe wieże ciśnień PKP, ul. Towarowa**

- **Wieża nr 1 (przepompownia ze stacją trafo)**

Wybudowana w 1914 r., o cechach neoromańskich. Usytuowana obok torów kolejowych w zabudowie zwartej z budynkiem przepompowni i stacji trafo. Zbudowana na planie koła, murowana z cegły, z głowicą betonową, nakryta dachem stożkowym. Trójkondygnacyjna. Trzon z wysokim cokołem, okna pierwszej kondygnacji zamknięte łukiem odcinkowym, okna drugiej kondygnacji okrągłe. Wejście zamknięte łukiem odcinkowym, ujęte portalem o trójkątnym szczycie. Podziały ścian lizenowe. Pod gzymsem wieńczącym trzon gzyms ząbkowy. Do wieży przylega budynek stacji trafo. Stan techniczny obiektu zły, wymaga przeprowadzenie natychmiastowych prac remontowych.

- **Wieża nr 2**

Wybudowana w 1914 r., o cechach neoromańskich. Wzniesiona na planie koła. Trzon murowany z cegły, głowica betonowa, ośmiokątna. Dach ostrosłupowy z latarnią, kryty dachówką. Otwory okienne prostokątne. Trzon z podziałami lizenowymi i fryzem arkadowym. Stan techniczny obiektu zły, wymaga przeprowadzenie natychmiastowych prac remontowych.

- **Wieża nr 3**

Wodociągowa wieża ciśnień PKP nr 3 przy ul. Towarowej wybudowana w 1908 r. W stylu historyzującym o cechach neoromańskich. Zbudowana na planie koła, trójkondygnacyjna. Trzon murowany z cegły. Głowica betonowa kryta dachem stożkowym. Wejście zamknięte łukiem odcinkowym, ujęte portalem. Okna zamknięte półkoliście.

Kondygnacje rozdzielone fryzem żąbkowym. Stan techniczny zły, wymaga przeprowadzenie natychmiastowych prac remontowych.

- Wieża nr 4

Wybudowana w 1912 r., o cechach neoromańskich. Z budynkiem pomp. Wzniesiona na planie koła, trójkondygnacyjna. Trzon murowany z cegły, otynkowany, głowica betonowa, nakryta dachem stożkowym. Dolna kondygnacja trzonu szersza, oddzielona od drugiej kondygnacji profilowanym gzymsem. Wejście zamknięte łukiem koszowym, ujęte portalem zamkniętym trójkątnie. Otwory okienne zamknięte łukiem odcinkowym, umieszczone w płytkich wnękach. Okna głowicy prostokątne.

• Wodociągowa wieża ciśnień PKP, ul. Pocztowa

Wieża usytuowana była przy torach kolejowych, na ptn. - zach. od „Kofamy”, przy ul. Grzybowej. Wieża ciśnień typu „Grzybek”. Zbudowana w 1905 r. Wolnostojąca, trójkondygnacyjna. Złożona z trzonu i głowicy. Założona na planie koła. Trzon wieży murowany z cegły klinkierowej, zdobiony ceglany fryzem o motywach geometrycznych. Głowica w konstrukcji żelbetowej, kryta dachem stożkowym. Poszycie papą. Obiekt został wyburzony.

• Wodociągowa wieża ciśnień PKP, ul. Grzybowa

Wieża usytuowana jest przy torach kolejowych, zbudowana na pocz. XX w. Jest to budowla wolnostojąca, na planie koła, złożona z trzonu (murowany z cegły klinkierowej) i głowicy (o konstrukcji żelbetowej, dach stożkowy).

V. CMENTARZE I POMNIKI PAMIĘCI

Cmentarze - jako przestrzenie ukształtowane wg reguł kulturowych związanych z religią i tradycją grzebania zmarłych, opatrzone cennymi zabytkami sztuki sepulkralnej, z zachowanym układem alejek i ścieżek cmentarnych, w otoczeniu starodrzewu, stanowią ważny element dziedzictwa kulturowego. Na terenie cmentarzy obowiązuje ochrona ich układu przestrzennego i zieleni. Ochronie podlegają stare, okazałe groby, niejednokrotnie reprezentujące wysoki poziom architektoniczny.

• Cmentarz, ul. Raclawicka

W 2 poł. XIX w. powstały tu dwa cmentarze, katolicki i ewangelicki, połączone w jedną nekropolię w 1917 r. Cmentarz nie jest ujęty w gminnej ewidencji zabytków. Na cmentarzu znajdują się dwie kaplice, z przełomu XIX i XX w., również nieobjęte ochroną konserwatorską. Ulegają one postępującej dewastacji - zawilgocenie i spękanie ścian. Dotyczy to szczególnie kaplicy o formach nawiązujących do stylu arkadowego (rundbogenstil), kaplica o formach klasycystycznych znajduje się w nieco lepszym stanie. Dostęp osób postronnych do wnętrza kaplic jest obecnie zabezpieczony, natomiast teren cmentarza jest otwarty. Większa część nagrobków pochodzi sprzed II wojny światowej. Największym zagrożeniem dla obiektu, oprócz czynników atmosferycznych destrukcyjnych zwłaszcza dla kaplic, są akty wandalizmu.

• **Cmentarz Armii Radzieckiej, Al. Jana Pawła II**

Cmentarz został założony w latach pięćdziesiątych. Pochowani są na nim żołnierze Armii Radzieckiej, którzy polegli w czasie wojny na terenie Opolszczyzny. W latach pięćdziesiątych na teren cmentarza przywieziono ekshumowane zwłoki poległych i pochowano. Na cmentarzu znajduje się 468 mogił zbiorowych, w których pochowanych jest ok. 18 tysięcy żołnierzy. Pośrodku obiektu znajduje się pomnik, na którym widnieje napis: „Chwała Bohaterom Armii Radzieckiej poległym w obronie naszej wolności”. Rok 1959. Mieszkańcy Kędzierzyna.

• **Pomnik Bojowników o wyzwolenie Śląska, ul. Raclawicka**

Pomnik usytuowany jest w parku miejskim w Koźlu, w ciągu umocnienia nabrzeża rzeki Odry. Na postumencie widnieją tablice granitowe, na których wryty jest napis: „Powstańcom Bojownikom o narodowe i społeczne wyzwolenie Śląska” oraz krzyż harcowski. Pomnik znajduje się na terenie Plant Miejskich osiedla Koźle, w pobliżu głównej drogi prowadzącej na wyspę po jej prawej stronie.

• **Obelisk upamiętniający przybycie do Koźła Pierwszej Grupy Organizatorów Administracji Państwowej w powiecie kozielskim, ul. Raclawicka**

Obiekt został wzniesiony 1.09.1966 r., w 27 rocznicę napaści faszystów niemieckich na Polskę. Obelisk jest zbudowany z piaskowca i ustawiony jest na betonowej podstawie, gdzie umieszczona jest tablica żeliwna z napisem. Obelisk znajduje się na terenie Plant Miejskich osiedla Koźle, w pobliżu głównej drogi prowadzącej na wyspę po jej prawej stronie nieco dalej niż Pomnik Bojowników o wyzwolenie Śląska.

• **„Pomnik Pojednania”, Al. Jana Pawła II**

Obelisk usytuowany jest w „Parku Pojednania” na osiedlu Śródmieście. Pomnik wykonany jest z piaskowca obłożony z trzech stron płytami granitowymi. Na płycie frontальной umieszczony jest napis w językach: polskim, angielskim, rosyjskim, niemieckim i francuskim, o treści: „Ofiarom II Wojny Światowej mieszkańcy Kędzierzyna-Koźla 1 wrzesień 2000”.

• **Pomnik Powstańców Śląskich, Plac Pamięci Rodła**

Obelisk w kształcie sześcianu, pomalowany na biało, na którym umieszczony jest orzeł oraz tablica z napisem: „Miejsce uświęcone krwią Powstańców Śląskich Jana Kałuży, Ignacego Leszczyka, Leona Stolarza, Józefa Hończy, Józefa Droni zamordowanych przez siepaczy pruskich dnia 7.05.1921 r. Cześć ich pamięci. Społeczeństwo Kędzierzyna w 50 rocznicę Trzeciego Powstania Śląskiego”. Obiekt zlokalizowany jest na osiedlu Pogorzelec, przy ulicy Piotra Skargi - Plac Pamięci Rodła.

• **Pomnik Powstańców Śląskich na cmentarzu komunalnym, ul. Gajowa**

Pomnik wykonany z płyt lastrykowych z wbudowaną tablicą pamiątkową, na której jest wykuty jest napis o treści: „Bohaterom powstańcom śląskim poległym w walkach o Kędzierzyn w III-cim Powstaniu Śląskim w 1921 r. Cześć ich pamięci”. Obelisk zlokalizowany jest na cmentarzu komunalnym na osiedlu Kuźniczka.

- **Obelisk upamiętniający Obóz Przymusowej Pracy, ul. Mostowa**

Obelisk został wzniesiony w sierpniu 2007 r. Poświęcony jest pamięci 9963 więźniów obozu pracy przymusowej, zlokalizowanego niegdyś właśnie w tym miejscu. Pozostałością po obozie są jeszcze dwa wysokie słupy betonowe stanowiące kiedyś fragment muru ogrodzeniowego, otaczającego miejsce niewolniczej pracy. Obelisk zlokalizowany jest na terenie przy Zespole Szkół Technicznych przy przystanku autobusowym MZK na osiedlu Azoty.

- **Pomnik upamiętniający 700-Lecie Kłodnicy, Plac Richarda Wagnera**

Z okazji 700-lecia mieszkańcy tego osiedla ufundowali tablicę pamiątkową o treści: „700-lecie Kłodnicy 1303 - 2003” (wraz z herbem Kłodnicy) oraz „Bogu na większą chwałę ludziom na pożytek Mieszkańcy Kłodnicy 20.09.2003 r.”, które zostały umieszczone na wyremontowanym wcześniej obelisku. Pomnik zlokalizowany jest na Placu Richarda Wagnera na osiedlu Kłodnica.

- **Pomnik Martyrologii Więźniów (teren byłego obozu w Sławięcicach), ul. Spacerowa**

Pomnik murowany, pomalowany na biało. Na pomniku umieszczone są wyciągnięte ręce okolone drutem kolczastym - wszystko wykonane jest z drutu. Pomnik zlokalizowany jest w lesie, po lewej stronie ulicy Spacerowej w kierunku z osiedla do dworca PKP Sławięcice.

- **Budynek krematorium (teren byłego obozu w Sławięcicach), ul. Spacerowa**

Krematorium zlokalizowane jest na terenie byłego obozu koncentracyjnego w Sławięcicach - filii obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu. Wewnątrz budynku znajduje się obszerny piec, który służył do spalania zwłok więźniów. Na ścianie zamieszczono tablicę pamiątkową z napisem: „Miejsce uświęcone krwią ofiar poległych za wolność”. Budynek zlokalizowany jest na terenie obozu w lesie, po lewej stronie ulicy Spacerowej w kierunku z osiedla do dworca PKP Sławięcice.

- **Mogiły zbiorowe na cmentarzu parafialnym w Sławięcicach, ul. Sławięcicka**

Na pomnikach znajdują się tablice z nazwiskami pochowanych tam ludzi. Z ich treści wynika, że byli oni różnych narodowości: włoskiej, francuskiej, czeskiej, ukraińskiej i polskiej. Mogiły znajdują się na cmentarzu parafialnym w Sławięcicach na ul. Sławięcickiej.

- **Miejsce Pamięci Narodowej - miejsce straceń i pochówku 21 Powstańców Śląskich w 1921 r., ul. Szpaków**

Na ogrodzonym terenie znajduje się grób oraz ściana, przy której rozstrzeliwani byli powstańcy. Na ścianie znajduje się tablica pamiątkowa z napisem: „Cześć bohaterom III Powstania Śląskiego w 1921 roku”. Miejsce pamięci znajduje się na Osiedlu Sławięcice przy ul. Szpaków.

- **Pomnik ofiar faszyzmu, skrzyżowanie ulic : Zwycięstwa i Szkolnej**

Pomnik jest wykuty w kamieniu, ustawiony na postumencie z lastryka. Znajduje się na nim tablica pamiątkowa z napisem: „Ofiarom faszyzmu pomordowanym na terenie zakładu w latach 1939 - 1945”. Pomnik zlokalizowany jest na osiedlu Blachownia, przy skrzyżowaniu ulic : Zwycięstwa i Szkolnej.

- **Mogiła Nieznanego Powstańca Śląskiego, który stracił życie w maju 1921 r., ul. Szpaków**

Grób położony jest na obrzeżach lasu, na Osiedlu Miejsce Kłodnickie. Na nagrobku widnieje napis: „Tu leży nieznaną powstaniec śląski zamordowany przez germańskich oprawców w maju 1921 r.” „Społeczeństwo Ziemi Kozielskiej”. Zlokalizowany na skraju lasu po lewej stronie ulicy Szpaków w kierunku osiedla Sławięcice.

- **Obelisk poświęcony zmaganiom idei humanitaryzmu niesienia pomocy potrzebującym, Park Orderu Uśmiechu**

Na obelisku znajdują się tablice: z jednej strony z napisem: „Z twego serca i ludzi serc rodzi się świat XXI wieku”, a z drugiej z nazwą parku: „Park Orderu Uśmiechu”. Pomnik został wykonany przez Klub Honorowych Dawców Krwi im. Ludwika Hirszwelda w Kędzierzynie-Koźlu.

- **Obelisk poświęcony Pamięci Żołnierzy Państwa Podziemnego Armii Krajowej z II wojny światowej, ul. Bolesława Krzywoustego**

Głaz granitowy o wymiarach 90 x 140 cm, umieszczony na terenie działki stanowiącej własność Parafii pw. Ducha Świętego i Najświętszej Marii Panny Matki Kościoła, przy ulicy Bolesława Krzywoustego, na osiedlu Piastów. Na oszlifowanej powierzchni głazu znajduje się napis: „Milczącym szeregom skazanym za Polskę, pamięci tych co odeszli i tym co zostali by trwać... Żołnierzom Polskiego Państwa Podziemnego - Armii Krajowej Koleżanki i Koledzy Kędzierzyn-Koźle 11.11.2003 r.”

- **Obelisk upamiętniający życie wielkiego Polaka - Papieża Jana Pawła II, Park Pojednania**

Pomnik jest wykonany z granitu, a znajdujący się na nim wizerunek z brązu. Widnieje na nim napis: „Wielkiemu Polakowi Karolowi Wojtyła Wielkiemu Papieżowi Janowi Pawłowi II 18 maja 1920 2 kwietnia 2005 Mieszkańcy Kędzierzyna-Koźla”. Obelisk znajduje się na terenie Parku Pojednania na osiedlu Śródmieście przy Alei Jana Pawła II.

- **Pomnik poświęcony zmaganiom mieszkańców Kędzierzyna-Koźla Z Powodzią w 1997 r., ul. Ignacego Łukasiewicza**

Obelisk wykonany z czerwonego piaskowca, o wymiarach: wysokość 180 cm, szerokość: 100 cm, głębokość 80 cm, jest postawiony na cokole 100 cm x 100 cm x 25 cm. Na gładkiej powierzchni z przodu obelisku widnieje ręcznie wykuty napis, o treści: „W hołdzie Tym, którzy podczas powodzi w lipcu 1997 roku ratowali miasto i udzielali pomocy jego mieszkańcom. Społeczeństwo Kędzierzyna-Koźla”. Pomnik usytuowany jest na promenadzie, nad rzeką Odrą, przy ul. Łukasiewicza.

- **Tablica upamiętniająca fakt przesłuchania, katowania i więzienia działaczy podziemia niepodległościowego i opozycji antykomunistycznej w powiecie kozielskim**

Na elewacji budynku przy ul. Piastowskiej 19 (byłej siedziby Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa) została zamieszczona tablica upamiętniająca fakt przesłuchania, katowania i więzienia w latach 1946 - 1954 działaczy podziemia i opozycji antykomunistycznej w powiecie kozielskim. Uroczyste odsłonięcie tablicy odbyło się w 67 rocznicę likwidacji Zrzeszenia WIN - 1 marca 2015 r.

VI. PARKI

Parki zabytkowe, dworskie i podworskie oraz ogrody zabytkowe podlegają szczególnej ochronie. Zabytkami mogą być parki i ogrody dekoracyjne, jak również rzadkie okazy przyrody żywej lub martwej, jeżeli nie podlegają przepisom o ochronie przyrody. Stanowią one swoisty dokument sztuki ogrodniczej, a jednocześnie część kulturalnego dorobku narodu. Stanowią one element krajobrazu, będący świadectwem świadomego uporządkowania i zagospodarowania przestrzeni. Pełnią również ważne funkcje, zwłaszcza społeczne. Parki podnoszą walory estetyczne i kulturowe danego obszaru, stają się dla mieszkańców miejscem rekreacji i odpoczynku, jednocześnie są czynnikiem rozwijającym turystykę regionu.

Na terenie miasta występują trzy zabytkowe parki wpisane do rejestru zabytków: Planty Miejskie, park w Sławięcicach i park na osiedlu Śródmieście (przy szpitalu miejskim).

• Planty miejskie

Na terenie miasta Kędzierzyn-Koźle szczególnie wyróżniają się planty miejskie, które założone zostały na terenie zlikwidowanej w 1873 r. twierdzy w formie parku miejskiego wpisane są do rejestru zabytków woj. opolskiego. Pozostałości fortyfikacji lewobrzeżnych, obejmujących miasto w postaci obwodu wału głównego. Tworzą one niezamknięty obwód zieleni o układzie gwiazdy sześcioramiennej. Planty dzielą się na dwie części: ptd. i ptn. - zach. stanowiąc ciąg spacerowy z prostym układem dróg parkowych o swobodnym rozplanowaniu i licznymi egzemplarzami starodrzewu.

5.6.2. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które przez wspólnotę, grupę lub jednostki, są uznane za część własnego dziedzictwa. Jest to rodzaj dziedzictwa przekazywanego z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzanego przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości.

Dziedzictwo kulturowe to nie tylko zachowane obiekty zabytkowe, ale również zespoły muzyczne, wokalne, stowarzyszenia oraz szkoły, które pełnią funkcję ośrodków kulturowych i są miejscem spotkań dla miejscowej ludności. Owocem działań wszystkich tych, którzy tworzą dziedzictwo kulturowe, są różnego rodzaju wydarzenia i imprezy kulturalne.

W wieloletnią już tradycję miasta Kędzierzyn-Koźle wpisuje się jej działalność kulturalna i sportowa. Działalność kulturalna stanowi tradycyjną i znaczącą sferę aktywności mieszkańców Kędzierzyn-Koźle. Przejawia się to w zaangażowaniu domów kultury, stowarzyszeń, szkół, klubów i osób prywatnych. Rokrocznie w mieście odbywają się imprezy plenerowe promujące tożsamość kulturalną regionu:

1. Imprezy o zasięgu ogólnokrajowym:

- Ogólnopolski Przegląd Piosenki Żeglarskiej i Poezji Morskiej „Szantki” - dwudniowa impreza poświęcona pieśniom żeglarskim szantom,

- „Art Attack” - Międzynarodowy Festiwal Humoru i Satyry - jednodniowy festiwal kabaretów satyrycznych,
- Ogólnopolski Przegląd Piosenki Turystycznej i Poezji Śpiewanej „Wrzosowisko” - przegląd zespołów piosenki turystycznej,
- Międzynarodowy Festiwal Filmów Niezależnych „Publicystyka”.

2. Imprezy o zasięgu regionalnym:

- Dni Miasta - Dni Chemików,
- Dni Twierdzy Koźle,
- Festiwal Pieśni Religijnej „Azoty”,
- Turniej Kultury Szkół - prezentacja dorobku kulturalnego szkół miejskich,
- Regionalny Przegląd Małych Form Teatralnych „Opowiem Ci bajkę” - konkurs dla dzieci przedszkolnych,
- Orda Rzeką Integracji Europejskiej.

Organizacją życia kulturalnego w Kędzierzynie-Koźlu zajmuje się Wydział Kultury, Sportu i Rekreacji Urzędu Miasta. W tym celu miasto powołało instytucje kultury: Miejski Ośrodek Kultury oraz Miejska Biblioteka Publiczna, która posiada 8 placówek w mieście (Bibliotekę Główną i 7 filii). Przez Miejską Bibliotekę Publiczną organizowane są wystawy dotyczące zabytków, tradycji regionalnych i znanych postaci. Dodatkowo w mieście działa 6 osiedlowych domów kultury. Towarzystwo Ziemi Kozielskiej w Kędzierzynie-Koźlu prowadzi w zabytkowej baszcie przy ul. Józefa Ignacego Kraszewskiego 5b muzeum. W muzeum znajdują się zbiory dotyczące historii miasta i regionu.

Na terenie miasta działają także stowarzyszenia kulturalne, które zajmują się promowaniem dziedzictwa kulturowego regionu:

- Towarzystwo Ziemi Kozielskiej,
- Kozielskie Stowarzyszenie Miłośników Historii i Archeologii EXPLORATOR,
- Związek Młodzieży Mniejszości Niemieckiej Koło Koźle-Rogi,
- Stowarzyszenie Muzyczno - Kulturalne - Miejska Orkiestra Dęta „Azoty Kędzierzyn-Koźle”,
- Stowarzyszenie Społeczno - Edukacyjne „Ziemia Kozielska”,
- Stowarzyszenie Zespół Pieśni i Tańca KOMES,
- Towarzystwo Przyjaźni Polsko - Francuskiej Oddział w Kędzierzynie-Koźlu,
- Towarzystwo Społeczno - Kulturalne Romów w Rzeczypospolitej Polskiej,
- Stowarzyszenie Blechhammer - 1944.

Na terenie miasta wyznaczono liczne trasy turystyczne (piesze, rowerowe, kajakowe). W ramach realizacji projektu „Miejskie Trasy Turystyczne zintegrowanym produktem turystycznym miast polsko - czeskiego pogranicza”: Trasa „Koźle”, Trasa „Kędzierzyn”, Trasa „Sławięcice”. Rozszerzeniem trzech tras turystycznych w mieście, jest projekt „Szlakiem Twierdzy Koźle”. Mieszkańcy i turyści mogą zapoznać się z obiektami i miejscami związanymi z funkcjonującą na tym terenie na przełomie XVIII/XIX wieku pruską twierdzą Cosel .

Na terenie miasta opracowano interaktywną ścieżkę historyczną. Wyznaczona trasa o długości 25 km prowadzi przez 42 punkty związane z obozami, zakładami i obroną przeciwlotniczą w obrębie dwóch fabryk: Oberschlesische Hydrierwerke AG Blechhammer w dzisiejszej Blachowni oraz IG Farbenindustrie AG Werk Heydebreck w Kędzierzynie. Trasa ma na celu przybliżenie historii miasta tym razem z okresu II wojny światowej.

Dodatkowo można odkryć miasto i dowiedzieć się o nim więcej, dzięki wyznaczonej trasie CityWalk. Wraz z miejskim przewodnikiem audioguide odwiedza się interesujące zakątki miasta. Przewodniki oraz wiele cennych informacji dotyczących historii miasta znajdują się w punktach informacji turystycznej.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego miasta. Analiza szans i zagrożeń

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników, mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego - silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia.

- S - STRENGTHS, czyli silne strony,
- W - WEAKNESSES, czyli słabe strony,
- O - OPPORTUNITIES, czyli okazje,
- T - THREATS, czyli zagrożenia.

Czynniki rozwoju podzielić można - ze względu na ich pochodzenie - na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne - umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

Analizie poddano stan zachowania zabytków nieruchomych na terenie miasta, który w skali całego miasta można ocenić jako dobry. Większość obiektów jest stale użytkowana i znajduje się w stanie dostatecznym i dobrym. Zachowany i czytelny jest także układ urbanistyczny centrum miasta. Przy istotnych obiektach, najczęściej wpisanych do rejestru zabytków, prowadzone są prace remontowe i konserwatorskie. W budynkach znajdujących się w posiadaniu miasta, prowadzone są bieżące naprawy i remonty. Działania te mają jednak w większości charakter doraźny i nie rozwiązują głównych problemów związanych z niedostatecznym stanem technicznym obiektów.

Poniżej przedstawione zostały wyniki analizy SWOT (Tabela nr 5), skoncentrowanej wokół problematyki zarządzania zasobem dziedzictwa kulturowego w mieście Kędzierzyn-Koźle. Oznacza to, że obok zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, uwzględniono także inne czynniki, które wynikają z wielości i różnorodności elementów składających się na dziedzictwo kulturowe. W tabeli znalazły się silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa

materialnego i niematerialnego dla rozwoju miasta. Analiza nawiązuje w ten sposób do fundamentalnego założenia względem niniejszego programu - konieczności przemodelowania systemu ochrony zabytków w efektywny system ochrony dziedzictwa. Dziedzictwo miasta tworzy bowiem jego kilkusetletnia historia, manifestująca się zarówno w bogactwie zasobu zabytkowego, jak również w tradycji i kulturze, tworząc niepowtarzalny klimat.

Tabela nr 5. Analiza SWOT

SILNE STRONY MIASTA KĘDZIERZYN-KOŹLE	SŁABE STRONY MIASTA KĘDZIERZYN-KOŹLE
<ul style="list-style-type: none"> • otwartość i przychylność władz samorządowych; • dobra sieć połączeń drogowych i kolejowych; • bliskie sąsiedztwo zachodniej i południowej granicy Polski; • systematyczne realizowanie zadań w zakresie ochrony zabytków; • środowisko przyrodnicze miasta sprzyjające promowaniu na tym obszarze aktywnej rekreacji i sportu; • obszerny i zróżnicowany zasób obiektów zabytkowych; • liczne zabytki o znaczeniu ponadlokalnym; • różnorodność kulturowa i bogata historia regionu; • zachowany zarys obwarowań twierdzy Koźle, czytelny w przestrzeni miejskiej; • dobry stan zachowania większości obiektów sakralnych; • zaktualizowana gminna ewidencja zabytków; • zachowanie zabytków techniki związanych z tradycją przemysłową miasta; • 100% pokrycie gminy planami zagospodarowania przestrzennego, uwzględniającymi ochronę zabytków; • znacząca rola kościołów i związków wyznaniowych w ochronie zabytków; • oznakowane piesze, rowerowe, kajakowe szlaki turystyczne; 	<ul style="list-style-type: none"> • małe zaangażowanie społeczeństwa w rozwój miasta; • niewystarczający stan zabezpieczenia zabytków i postępujący proces ich niszczenia; • brak odpowiedniego zabezpieczenia nieużytkowanych obiektów zabytkowych; • utrudniony dostęp turystów do wielu zabytków będących własnością prywatną; • niewystarczający stan środków finansowych na ochronę zabytków; • brak środków finansowych właścicieli zabytków na ich remonty i konserwację; • niedocenianie własnego potencjału miasta w zakresie wartości dziedzictwa kulturowego; • znikoma edukacja na temat ochrony dziedzictwa kulturowego; • mało skuteczna promocja dziedzictwa kulturowego regionu; • niedostateczne wykorzystanie potencjału turystycznego; • brak środowiska akademickiego stymulującego rozwój infrastruktury kulturalnej; • małe możliwości prawne przymuszenia właścicieli obiektów wpisanych do rejestru zabytków do podjęcia działań (długie procedury, niskie kary).

<ul style="list-style-type: none"> • aktywnie działające instytucje kultury; • działalność lokalnych organizacji pozarządowych na rzecz promocji dziedzictwa kulturowego miasta, m.in. przez organizowanie wystaw, konferencji i seminariów otwartych dla wszystkich mieszkańców; • funkcjonowanie Punktów Informacji Turystycznej oraz Miejskich Tras Turystycznych; • oznakowanie dużej części obiektów nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków tablicami • informacyjnymi, będącymi łatwo dostępnym źródłem wiedzy dla mieszkańców i turystów; • współpraca na polu kultury i krzewienia wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego z miastami partnerskimi za granicą. 	
---	--

SZANSE MIASTA KĘDZIERZYN-KOŹŁE	ZAGROŻENIA MIASTA KĘDZIERZYN-KOŹŁE
<ul style="list-style-type: none"> • możliwość wsparcia finansowego z różnych źródeł, w tym ze środków Unii Europejskiej; • zwiększenie dostępności informacji dla mieszkańców o możliwościach uzyskania dofinansowania inwestycji związanych z poprawą stanu zabytków; • podniesienie poziomu życia ludzi; • zainicjowanie programu rewitalizacji starego miasta; • wykorzystanie walorów przyrodniczych i zasobów kulturowych dla rozwoju turystyki; • wzrost świadomości w widzeniu obiektu zabytkowego jako miejsca do życia i jako lokowanie kapitału; • kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania 	<ul style="list-style-type: none"> • brak jasnych i przejrzystych przepisów regulujących działania przy obiektach zabytkowych niewpisanych do rejestru zabytków; • brak skutecznej egzekucji prawa; • dalsza degradacja zabytków; • niedostateczna ochrona przeciwpowodziowa miasta, w tym zwłaszcza zabytków o wartościach ponadlokalnych w rejonie starego miasta; • brak realnych zachęt dla prywatnych inwestycji w zabytki; • brak mechanizmów efektywnego wdrażania strategii, planów, programów itp.; • jednowymiarowe postrzeganie zasobów dziedzictwa kulturowego: wyłącznie poprzez pryzmat ich gospodarczego

<p>obiektów zabytkowych;</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozszerzenie i polepszenie bazy noclegowej i gastronomicznej; • rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa; • zwiększenie roli mediów w propagowaniu ochrony zabytków; • adaptacja do nowych funkcji obiektów pofortecznych z poszanowaniem ich wartości zabytkowej; • wzrost rangi aktywnego wypoczynku w kształtowaniu się nowego stylu życia i spędzania wolnego czasu; • wzrost kulturalnych aspiracji ludności; • rozwój działalności gospodarczej o charakterze turystycznym na bazie dziedzictwa kulturowego; • zatrzymanie degradacji substancji zabytkowej i poprawa estetyki miejscowości; • wypromowanie wizerunku miasta jako terenu posiadającego wyrazistą tożsamość kulturową. 	<p>wykorzystania lub przeciwnie - jedynie jako zasobu historycznego;</p> <ul style="list-style-type: none"> • brak dostatecznego nadzoru nad remontami i przebudowami obiektów zabytkowych (niewpisanych do rejestru zabytków); • skomplikowane procedury w ubieganiu się o środki zewnętrzne, skutkujące stosunkowo niewielkim wykorzystaniem funduszy unijnych, zwłaszcza przez osoby prywatne; • zerwanie ciągłości kulturowej - zmiana systemu wartości pomiędzy pokoleniami; • degradacja krajobrazu kulturowego w wyniku presji urbanistycznej; • zanik wrażliwości na regionalne wartości zabytkowe w budownictwie prywatnym i publicznym.
---	--

7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami miasta Kędzierzyn-Koźle

GPOnZ miasta Kędzierzyn-Koźle służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju miasta. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

Na podstawie przeprowadzonej oceny stanu dziedzictwa kulturowego miasta, oceny opracowań strategicznych dotyczących rozwoju społeczno - gospodarczego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta zostały opracowane trzy priorytety (Tabele nr 6, 7, 8). Wyznaczone priorytety są zgodne z założeniami programowymi, które określone były w Programie opracowanym na lata 2013 - 2016, w celu

zapewnienia ciągłości działań w obszarze ochrony i opieki nad zabytkami. Do realizacji priorytetów wyznaczono kierunki działania wraz z zadaniami. Czynności te osiągnięte zostaną w perspektywie długofalowej, wieloletniej, których ostatecznym rezultatem będzie przywrócenie zabytkom miasta właściwych im walorów historycznych i estetycznych.

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.), Prezydent zobowiązany jest do sporządzania, co dwa lata, sprawozdań z realizacji GPOnZ i przedstawiania ich Radzie Miasta. Wykonanie takiego sprawozdania, powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji GPOnZ, uwzględniające wykonanie zadań, które zostały przyjęte do wypełnienia w czteroletnim okresie obowiązywania GPOnZ oraz efektywność wcielenia ich w życie. Sposób weryfikacji ze zrealizowanych zadań został ujęty w trzeciej kolumnie każdej z tabeli, natomiast podmiot odpowiedzialny za realizację zadania w ostatnich kolumnach w Tabelach nr 6, 7, 8.

Tabela nr 6. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr I

PRIORYTET I: Ochrona i rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego		
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
Zahamowanie procesu degradacji obiektów zabytkowych i poprawa ich stanu zachowania	<p>Zabezpieczenie stanu zachowania zabytków będących własnością miasta poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> - coroczny przegląd stanu technicznego obiektów, - wyznaczenie obiektów, dla których niezbędny jest remont/konserwacja, - opracowanie planu remontów. <p>1. Opracowywana jest dokumentacja projektowa dla Muzeum, która obejmuje kilka obiektów wzgórza zamkowego Koźle : piwnice zamkowe, relikwiarz średniowiecznej wieży rezydencjonalnej, basteja zachodnia i dziedzińiec zamkowy w powiązaniu z odbudowaną wieżą wsch. (wieżę widokową). Na bazie tego projektu, który uzyska pozwolenie budowlane będzie etapowa realizacja inwestycji.</p> <p>2. W planach jest opracowanie projektowe dla kolejnego obiektu wzgórza zamkowego „lamusa” - także w celach powiększenia kubatury Muzeum.</p> <p>3. Ze względu na zły stan muru kurtynowego wzgórza zamkowego i osuwiska fragmentu jego lica będą konieczne prace restauratorskie/remontowe. Aktualnie wykonywane są bieżące prace zabezpieczające poszczególnych</p>	<p>Ilość poniesionych środków na przeglądy, remonty, konserwacje, ilość podjętych działań, ilość zaplanowanych prac, ilość przeprowadzonych prac</p>

	<p>obiektów wzgórza zamkowego i obiektu Podzamcza.</p> <p>4. Planowany jest remont wnętrza obiektu zabytkowego - siedziba Urzędu Miasta przy ul. Władysława Planetorza 2.</p> <p>5. Obecnie trwa procedura opisu przedmiotu zamówienia na opracowanie kompleksowej dokumentacji rozwiązującej problemy związane z remontem Rynku w Koźlu w ramach zadania „Remont Rynku w Koźlu z ulicami przyległymi” .</p>	
	<p>Monitoring stanu zachowania zabytków, zwłaszcza tych będących w stanie zagrożenia, współpracy z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, polegającej na powiadamianiu go o przypadkach niszczenia zabytków objętych ochroną konserwatorską, nie będących własnością Gminy.</p>	<p>Ilość koniecznych interwencji, ilość przeznaczonych/ wydanych środków</p>
	<p>Przeznaczenie corocznie przez Gminę minimum 3 % wydatków budżetowych ogółem na przeprowadzenie prac remontowo-konserwatorskich obiektów będących własnością Gminy oraz na dotacje celowe dla innych właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych.</p>	<p>Ilość wykonanych prac, wysokość wydatków przeznaczonych na prace remontowe/ konserwatorskie oraz na dotacje celowe, ilość złożonych wniosków o udzielenie dotacji</p>
	<p>Ustalenie jako jednego z warunków przyznania dotacji gminnej wymogu, zgodnie z którym efekty dofinansowanych prac widoczne będą w przestrzeni miejskiej lub dostępne dla zwiedzających. Przyczyni się to do zwiększenia dostępności zabytków i uświadomienia właścicielom idei wspólnego dziedzictwa kulturowego.</p>	<p>Czy ustalono warunek, przy przełożeniu się to na zwiększenie ilości osób zwiedzających, ilość turystów</p>
	<p>Intensyfikacja starań o uzyskanie zewnętrznych środków finansowania.</p>	<p>Jakie działania zostały podjęte, ilość pozyskanych środków</p>
	<p>Szkolenie właścicieli i posiadaczy zabytków, osób duchownych zarządzających zabytkami sakralnymi, przedstawicieli wspólnot mieszkaniowych oraz pracowników samorządowych odpowiednich wydziałów z zakresu ochrony i konserwacji zabytków,</p>	<p>Ilość przeprowadzonych szkoleń, ilość osób biorących udział, ilość osób przeprowadzających</p>

	pozyskiwania środków finansowych oraz nadzoru inwestorskiego prac renowacyjnych przy zabytkach.	szkolenie
	Prowadzenie okresowych przeglądów stanu zabezpieczenia obiektów zabytkowych w ramach aktualizacji Planu Ochrony Zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.	Ilość przeprowadzonych kontroli, ilość koniecznych kontroli, ilość podjętych działań po kontroli
Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego miasta	Objęcie ochroną konserwatorską poprzez wpisanie do rejestru zabytków obiektów wchodzących w skład dawnej twierdzy, które stan zachowania i wartość historyczno - artystyczna kwalifikuje do objęcia ochroną, obiektów nieobjętych żadną formą ochrony konserwatorskiej oraz obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków.	Czy i ile obiektów objęto ochroną
	Objęcie ochroną konserwatorską poprzez wpis do rejestru zabytków archeologicznych reliktu romańskiej wieży mieszkalnej - donżonu, zachowanej pod poziomem dziedzińca zamkowego (obecnie figurującej w ewidencji stanowisk archeologicznych)	Czy obiekt wpisano do rejestru zabytków
	Objęcie częściową ochroną konserwatorską cmentarza przy ul. Raciborskiej wraz z kaplicami, poprzez wpis do gminnej ewidencji zabytków.	Czy cmentarz wpisano do GEZ
	Regularna coroczna aktualizacja kart gminnej ewidencji zabytków.	Czy aktualizacja jest dokonywana, ilość obiektów wykreślonych/ dodanych do GEZ
	Przekazanie zaktualizowanej wersji gminnej ewidencji zabytków Starostwu Powiatowemu w celu umożliwienia ochrony konserwatorskiej przewidzianej dla obiektów włączonych do GEZ, o której mowa w art. 39 ust. 3 ustawy Prawo Budowlane.	Czy przekazano GEZ

Tabela nr 7. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr II

PRIORYTET II: Badanie, dokumentacja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego		
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
Podjęcie lub kontynuacja prac badawczych przy zabytkach o wysokich walorach historycznych i artystycznych	Przeprowadzenie prac badawczych, dokumentacyjnych i zabezpieczających przy elementach o dużej wartości zabytkowej zachowanych na terenie podzamcza.	Czy przeprowadzono badania, ilość wydanych środków, wyniki badań
	Kontynuowanie prac badawczych na terenie górnego zamku.	Czy prace były kontynuowane, uzyskane efekty prac
	Przygotowanie programu badań archeologicznych terenu zespołu rezydencjonalnego w Sławięcicach, mających na celu zebranie informacji na temat działalności budowlanej na tym terenie od średniowiecza po pocz. XX w.	Czy przygotowano program, czy program został wdrożony, ilość zebranych informacji
	Zobowiązanie (nałożenie obowiązku na) Starostwa Powiatowego do zawiadamiania Urzędu Miasta o wydanych przez nie pozwoleń na budowę, w ramach której planowane są prace ziemne na terenie występowania stanowisk archeologicznych, w celu umożliwienia miastu współdziałania z wojewódzkim konserwatorem w wyegzekwowaniu od inwestora nadzoru archeologicznego. W przypadku odstąpienia stanowiska, które nie zostało dostatecznie przebadane, należy podjąć szczegółowe badania.	Czy Starostwo wywiązało się ze zobowiązania, ilość wydanych pozwoleń, ilość planowanych prac, ilość odkrytych, nowych stanowisk
Rewaloryzacja pozostałości fortyfikacji i wypromowanie twierdzy Koźle jako atrakcji turystycznej	Kontynuowanie badań archeologicznych i architektonicznych na terenie potwierdzonym.	Czy badania są kontynuowane, uzyskane wyniki badań
	Utworzenie parku kulturowego „Twierdza Koźle” oraz sporządzenie w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków planu ochrony parku kulturowego.	Czy utworzono park kulturowy, czy sporządzono plan ochrony
	Przystosowanie jednego z nieużytkowanych schronów fortecznych do funkcji wystawienniczej i umiejscowienie w nim multimedialnej ekspozycji poświęconej historii twierdzy. Zakłada się włączenie w przyszłości proponowanej wystawy stałej w program	Czy wyznaczono schron do funkcji wystawienniczej, ilość zaplanowanych/ wydanych środków na adaptację schronu

	ekspozycyjny samorządowego Muzeum Ziemi Kozielskiej. Umieszczenie ekspozycji tematycznej in situ wpłynie na jej atrakcyjność i umożliwi połączenie z planowaną ścieżką edukacyjną „Szlakiem Twierdzy Koźle”.	
	Podjęcie działań zmierzających do rewaloryzacji i wyeksponowania w przestrzeni miejskiej tzw. wieży Montalemberta. W związku z wysokimi walorami zabytkowymi należy podjąć skuteczne działania mające na celu wyegzekwowanie od właściciela konkretnych zabiegów rewaloryzacyjnych, a w przypadku nieosiągnięcia tego celu w wyznaczonym czasie, wszcząć procedurę przejęcia obiektu do zasobu miasta.	Jakie działania zostały podjęte, czy była potrzeba przejęcia obiektu, czy obiekt przejęto
	W ramach Dni Twierdzy Koźle promowanie walorów historycznych i architektonicznych twierdzy - aktywizacja mieszkańców np. za pośrednictwem konkursów i historycznych gier miejskich.	Ilość osób uczestniczących, jak promowane było wydarzenie, ilość poniesionych wydatków
Podniesienie świadomości społecznej dotyczącej dziedzictwa kulturowego	Szkolenie pracowników administracji samorządowej odpowiednich wydziałów, pedagogów szkół różnych szczebli w zakresie zasobów dziedzictwa kulturowego na terenie miasta.	Ilość osób szkolonych, ilość odbytych szkoleń, zakres szkoleń
	Zapoznanie dzieci i młodzieży, w ramach edukacji szkolnej, z historią miasta oraz dziedzictwem materialnym i sposobami jego ochrony (także przez udział w projektach ogólnopolskich, jak np. tworzony przez Centrum Edukacji Obywatelskiej przy MKiDN, projekt „Ślady Przeszłości - uczniowie adoptują zabytki”).	Jak wyglądała edukacja, jakie podjęto działania, ilość osób biorących udział, czy podjęto działania długofalowe oraz ich plan
	Organizowanie i wspieranie realizacji konkursów, wystaw, seminariów i innych działań propagujących wiedzę o historii i kulturze materialnej miasta.	Ilość zorganizowanych wydarzeń, ilość przeznaczonych na ten cel środków, ilość osób biorących udział, jakie jednostki brały udział w zadaniu
	Ustanowienie i przyznawanie nagrody za osiągnięcia w dziedzinie upowszechniania	Czy ustanowiono sposób przyznawania

	i ochrony kultury materialnej miasta (w tym publikacji, prac magisterskich i dyplomowych, stron i blogów internetowych).	nagrodę, czy przyznano nagrodę, wysokość nagrody, ilość osób ocenianych
	Aktywizacja mieszkańców (w tym młodzieży szkolnej) w zakresie podejmowania społecznych prac porządkowych przy zabytkach i w ich otoczeniu, mająca na celu przede wszystkim uświadomienie wartości lokalnego dziedzictwa materialnego i pobudzenie współodpowiedzialności za jego ochronę.	Jakie podjęto działania, przy jakich obiektach, ilość osób biorących udział, ilość przeznaczonych na ten cel środków

Tabela nr 8. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr III

PRIORYTET III: Rewitalizacja zabytkowej przestrzeni miejskiej		
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
Kształtowanie przestrzeni publicznej z poszanowaniem dóbr kultury materialnej	Zwiększenie dbałości o przestrzeń publiczną w dokumentach planowania przestrzennego przy sukcesywnym opracowywaniu planów w skali 1:1000 uwzględnienie wytycznych konserwatorskich wynikających ze Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Miasta.	Jakie podjęto działania, ilość opracowanych nowych planów, ilość wytycznych, ilu obiektów te wytyczne dotyczą
	Interwencja władz miasta w przypadkach rażących naruszeń prawa budowlanego w zakresie samowoli budowlanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską oraz przy obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru i ujętych w GEZ.	Ilość podjętych interwencji, ilość naruszeń, jakich obiektów dotyczyły interwencję
	Dbłość o zachowanie czytelności i estetyki zabytkowej architektury poprzez dążenie do ograniczenia powierzchni reklamowej oraz zharmonizowanie formy nośników reklamowych z formą zabudowy, we współpracy z wojewódzkim konserwatorem zabytków.	Ilość ograniczonych powierzchni reklamowych, jakie ustalono wytyczne, ilość podjętych zmian, ilość wspólnych działań z konserwatorem zabytków
	Dążenie do sukcesywnego eliminowania z historycznych przestrzeni miejskich elementów w znaczny sposób obniżających estetykę wnętrz urbanistycznych, takich jak za zabudowa barakowa niskiej jakości, pawilony kontenerowe i obiekty zdewastowane.	Czy i ile obiektów usunięto, czy stworzono system/plan działania według którego usuwa się obiekty

Rewaloryzacja szczególnie cennych obiektów zabytkowych oraz zaakcentowanie ich w przestrzeni miejskiej i wypromowanie jako sztandarowych element wizerunku miasta	Realizacja projektu rewitalizacji kompleksu zamkowego w Koźlu.	Czy zrealizowano projekt, jakie były w nim założenia
	Zabudowanie w obrębie płyty rynku repliki ratusza, w oparciu o materiały archiwalne, wraz z informacją na temat historii obiektu. Tego rodzaju model harmonizowałby z estetyką starego miasta, pełnił funkcję informacyjno - edukacyjną dla ogółu mieszkańców i turystów przy jednoczesnym umożliwieniu osobom niepełnosprawnym (słabowidzącym i niewidzącym skorzystania z tej formy prezentacji.	Czy oznaczono nieistniejący ratusz za pomocą makiety, ilość wydanych środków
	Rewaloryzacja zabytkowych parków polegająca m.in. na inwentaryzacji i pielęgnacji zabytkowego drzewostanu, usunięciu wtórnych form roślinności, zaburzających pierwotną kompozycję założenia, odtworzeniu historycznego układu komunikacyjnego i powiązań widokowych, dostosowaniu elementów współczesnych takich jak: latarnie, ławki, kosze na śmieci, elementów małej architektury itp. do historycznej stylistyki. Dotyczy to szczególnie zespołu pałacowo-parkowego w Sławięcicach. W przypadku parku sławięcickiego do wyżej wymienionych działań rewitalizacyjnych dołączyć można także odtworzenie stawu w pobliżu pozostałości pałacu.	Ilość inwentaryzacji, ilość obiektów poddanych pielęgnacji, ile obiektów usunięto, czy postawiono nowe latarnie, ławki itp., czy odtworzono staw w parku sławięcickim, Ilość wydanych środków
	Rewaloryzacja zabytków techniki.	Jak wyglądała rewitalizacja, jakich dotyczyła obiektów, ilość wydanych środków
	Objęcie iluminacją większej ilości zabytków architektury, zwłaszcza w obrębie starego miasta, np. kościół Wniebowzięcia NMP, fasady o zachowanym detalu architektonicznym budynków wokół rynku, wyremontowane fasady kamienic m.in. przy ul. Piastowskiej, ul. Marii Skłodowskiej-Curie i inne.	Ilość nowych, oświetlonych budynków, ilość zaplanowanych na ten cel środków, ilość wydanych środków

8. Instrumentarium realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

GPOnZ miasta Kędzierzyn-Koźle realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych w nim priorytetów. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje. Regulacje te dotyczą instrumentów ekonomiczno - prawnych, społecznych oraz finansów publicznych. Zakłada się, że zadania określone w niniejszym GPOnZ będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- **instrumenty prawne**, wynikające z obowiązujących przepisów prawnych:

- wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością miasta;
- wykonywanie decyzji administracyjnych z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.;
- ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r.
- ustawa Prawo budowlane z dnia 7 lipca 1994 r.;
- ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r.;
- ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r.;
- ustawa o gospodarce nieruchomościami z dnia 21 sierpnia 1997 r.;
- ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej z dnia 25 października 1991 r.;
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu.

- **instrumenty finansowe:**

- finansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością miasta;
- udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków;
- korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje;
- ustawa o podatku rolnym z dnia 15 listopada 1984 r.;
- ustawa o podatkach i opłatach lokalnych z dnia 12 stycznia 1991 r.;
- ustawa o podatku od spadku i darowizn z dnia 28 lipca 1983 r.;
- współpraca pomiędzy podmiotami publicznymi a sektorem prywatnym w ramach „Partnerstwa publicznego - prywatnego” (PPP).

- **instrumenty społeczne:**

- prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego miasta Kędzierzyn-Koźle;
- edukacja kulturowa;
- pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego;
- informacja na temat znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju miasta;
- współdziałanie z organizacjami społecznymi.

- **instrumenty koordynacji:**

- realizacja projektów i programów gminy, dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy (np. strategia rozwoju miasta, plany rozwoju lokalnego, programy rozwoju infrastruktury miasta, programy ochrony środowiska przyrodniczego, programy prac konserwatorskich, studia i analizy, koncepcje, plany rewitalizacji);
- współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków;
- współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego.

- **instrumenty kontrolne:**

- aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków;
- oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym miasta;
- sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji GPOnZ oraz aktualizacja GPOnZ z związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania;
- monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego;
- prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji GPOnZ.

9. Źródła finansowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Zgodnie z obowiązującą ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dbałość o zabytek polega między innymi na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie. Finansowanie tych działań jest obowiązkiem nie tylko właściciela zabytku, lecz także każdego podmiotu mającego tytuł prawny do zabytku, tj. osób fizycznych, jednostek organizacyjnych, a więc trwałych zarządców, użytkowników wieczystych. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym. Ochrona zabytków i opieka nad nimi, a także wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań.

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Ważne jest, by władze miasta z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w budżecie środków przeznaczonych na realizację zapisów GPOnZ. Tym bardziej, że znaczna część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego w finansowanych przez nie projektach. Główny obowiązek związany z opieką, ochroną oraz finansowaniem wszelkich prac konserwatorskich lub robót budowlanych, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

• **źródła krajowe:**

- dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- dotacje wojewódzkie i powiatowe;
- dotacje gminne;
- Fundusz Termomodernizacji i Remontów;
- dofinansowanie Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa;
- programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- fundusze od fundacji.

• **źródła zagraniczne:**

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych;
- źródła z programu Polska Cyfrowa PO PC 2014 - 2020;
- źródła pozaunijne - Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG.

9.1. Dotacje

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.) dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie. Udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa szczegółowo wykaz działań które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;

- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50 % oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru;
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zbytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

• **Środki Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków** - zasady udzielania dotacji określa ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Wniosek należy złożyć do 28 lutego roku, w którym ma być udzielona dotacja na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone lub do 30 czerwca roku, w którym dotacja ma być udzielona na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku. Została ponadto opracowana Instrukcja w sprawie przyjmowania i rozpatrywania wniosków oraz udzielania i rozliczania dotacji celowej udzielanej przez OWKZ na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków województwa opolskiego.

- **Dotacje Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego** - samorząd Województwa Opolskiego udziela dotacji celowych na prace konserwatorskie i budowlane w drodze konkursu. Zasady i tryb udzielania dotacji określa uchwała nr XXXII/345/2009 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 26 maja 2009 r. (zmieniona uchwałą nr XL/398/2009 z dnia 17 grudnia 2009 r.). Wniosek należy złożyć w terminie wyznaczonym przez Zarząd Województwa Opolskiego (I kwartał) w ramach corocznie ogłaszanego konkursu.

- **Dotacje z budżetu powiatu kędzierzyńsko-kozielskiego** - zgodnie z uchwałą nr XI/56/2007 Rady Powiatu Kędzierzyńsko-Kozielskiego z dnia 25.09.2007 r. w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków. Zmieniona uchwałą nr XIII/73/2007 Rady Powiatu Kędzierzyńsko-Kozielskiego z dnia 27 listopada 2007 r. O dofinansowanie z budżetu Powiatu na prace określone w art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami mogą ubiegać się osoby fizyczne, prawne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru zabytków albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie. Zabytek powinien być usytuowany na terenie Powiatu Kędzierzyńsko-Kozielskiego oraz ogólnodostępne dla mieszkańców i turystów.

- **Dotacje z budżetu miasta Kędzierzyn-Koźle** - zgodnie z uchwałą nr XXXVI/471/05 z dnia 25 sierpnia 2005 r. w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. Urz. Woj. Opolskiego Nr 65, poz.1922 z późn. zm.). O dofinansowanie z budżetu miasta na prace określone w art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami mogą ubiegać się wszyscy, którzy są właścicielami lub posiadaczami obiektu wpisanego do rejestru zabytków, znajdującego się w złym stanie technicznym i posiadającego istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub naukowe dla miasta.

- **Fundusz Termomodernizacji i Remontów**

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię cieplną.

Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły - wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie przedsięwzięć remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Spłata jest dokonywana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, obsługiwanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego i zasilanego ze środków budżetu państwa.

• **Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)**

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) jest głównym źródłem finansowania w Polsce inwestycji proekologicznych. Wraz z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej NFOŚiGW tworzy system funduszy ekologicznych. W oparciu o Wspólną Strategię działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2013 - 2016 z perspektywą do 2020 r., realizuje politykę ochrony środowiska w Polsce. Służą temu stabilne przychody, doświadczony kadry oraz wypracowane formy współpracy z beneficjentami.

Wyznaczony cel generalny Strategii działania NFOŚiGW: „Poprawa stanu środowiska i zrównoważone gospodarowanie jego zasobami przez stabilne, skuteczne i efektywne wspieranie przedsięwzięć i inicjatyw służących środowisku”, realizowany jest w ramach czterech priorytetów:

- Ochrona i zrównoważone gospodarowanie zasobami wodnymi;
- Racjonalne gospodarowanie odpadami i ochrona powierzchni ziemi;
- Ochrona atmosfery;
- Ochrona różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej z końcem listopada rozpoczyna przyjmowanie wniosków w ramach nowej unijnej perspektywy. W ramach uruchomionych działań zostanie udostępnionych na projekty środowiskowe ponad 5 mld zł.

• **Program Dom Kultury+**

Organizatorem Programu Dom Kultury+ jest Narodowe Centrum Kultury. Jest on realizowany zgodnie z założeniami Paktu dla Kultury. Celem strategicznym Programu Kultura - Interwencje jest tworzenie warunków dla wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie regionalnym, lokalnym i krajowym poprzez finansowe wsparcie realizacji projektów upowszechniających dorobek kultury i zwiększających obecność kultury w życiu społecznym. Pilotażowa edycja programu odbyła się w 2013 r.

Koncepcja programu została oparta na założeniu, że uczestnictwo w kulturze sprzyja podnoszeniu kompetencji społeczeństwa, tworzeniu warunków do rozwijania aktywności twórczej i przygotowaniu obywateli do aktywnego udziału w różnych formach życia społecznego. O wsparcie w ramach programu Kultura - Interwencje mogą ubiegać się zarówno samorządowe instytucje kultury (z wyłączeniem instytucji współprowadzonych przez Ministra oraz jednostki samorządu terytorialnego), jak i organizacje pozarządowe.

• **Bardzo Młoda Kultura. Wieloletni program wspierania edukacji kulturowej**

Celem wieloletniego programu realizowanego w ramach Paktu dla Kultury przez Narodowe Centrum Kultury jest budowanie systemowych rozwiązań wzmacniających stymulowanie kreatywności i edukacji kulturowej przez 16 podmiotów wyłonionych w drodze konkursu - po jednym z każdego województwa.

Podstawowym celem programu jest wspieranie edukacji kulturowej w Polsce. Cel ten będzie urzeczywistniany przez realizację całego szeregu zadań pośrednich. Realizacja zadania odbywa się na terenie Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2016 - 2018. O dofinansowanie w ramach programu mogą się ubiegać samorządowe instytucje kultury. Przy realizacji

zadania wskazane jest nawiązanie współpracy poprzez zawarcie porozumienia lub utworzenie konsorcjum z następującymi podmiotami:

- kuratoriami oświaty, centrami i ośrodkami doskonalenia nauczycieli;
- publicznymi i/lub niepublicznymi instytucjami oświatowo - wychowawczymi;
- organizacjami pozarządowymi;
- instytucjami kultury;
- innymi podmiotami działającymi na polu edukacji kulturowej w województwie.

Każdy z wnioskodawców będzie mógł ubiegać się o dotację w wysokości od 300 do 900 tysięcy złotych na trzyletni okres realizacji programu, a także wsparcie organizacyjne i merytoryczne od powołanego przez NCK zespołu zajmującego się jego obsługą. W ramach programu odbywać się będą doroczne spotkania wszystkich beneficjentów, w trakcie których będą się dzielić doświadczeniami i poszukiwać wspólnie rozwiązań.

9.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

• Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego 2017

Programy na 2017 r. w ramach dziedzictwa kulturowego:

- Kolekcje muzealne,
- Wspieranie działań muzealnych,
- Kultura ludowa i tradycyjna,
- Ochrona zabytków,
- Ochrona zabytków archeologicznych,
- Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą,
- Miejsca Pamięci Narodowej za Granicą,
- Badanie polskich strat wojennych.

• Program „Infrastruktura kultury”

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

• Dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na badania archeologiczne

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego udziela dotacji na badania archeologiczne zgodnie z przyjętym Rozporządzeniem z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne.

Rozporządzenie określa warunki i tryb udzielania oraz rozliczania dotacji na:

- 1) badania archeologiczne prowadzone ze względu na planowane albo realizowane:

a) roboty budowlane przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru zabytków lub objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub znajdującym się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
b) roboty ziemne lub zmianę charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co może doprowadzić do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego.

2) wykonanie dokumentacji badań archeologicznych, o których mowa w pkt. 1.

Dotację na przeprowadzenie badań archeologicznych otrzymać może osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna zamierzająca realizować te działania, w przypadku gdy koszt planowanych badań archeologicznych i ich dokumentacji będzie wyższy niż 2% kosztów planowanych do przeprowadzenia działań. Zasady udzielania określone są w art. 82a i 82b ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne.

9.3. Środki europejskie

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

• Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014 - 2020

Obecnie trwa przygotowanie trzech typów programów: transgranicznych, transnarodowych i międzyregionalnego na lata 2014 - 2020. Zasadniczą różnicą między trzema typami współpracy jest zakres terytorialny, w ramach którego można realizować wspólne przedsięwzięcia:

- obszary przylegające do granic państwowych, w przypadku programów współpracy transgranicznej. Programy transgraniczne służą przede wszystkim budowaniu więzi łączących społeczności po obu stronach granicy. Ich realizacja ma na celu wzmocnienie współpracy poprzez wzrost liczby wspólnych inicjatyw dotyczących między innymi ochrony środowiska, rozbudowy infrastruktury, wymiany kulturalnej, czy wzajemnych kontaktów młodzieży;
- duże zgrupowania europejskich regionów z kilku lub kilkunastu państw w ramach programów współpracy transnarodowej;
- wszystkie regiony UE w zakresie współpracy międzyregionalnej. Projekty, oparte na współpracy z partnerami zagranicznymi mogą dotyczyć między innymi kultury, sztuki, turystyki i promocji regionu.

• Kreatywna Europa

Kreatywna Europa to nowy program Unii Europejskiej oferujący wsparcie finansowe dla sektorów audiowizualnych, kultury i kreatywnych. Program ten będzie realizowany w latach 2014 - 2020 i będzie zawierał trzy komponenty: MEDIA, KULTURA i część międzysektorową z nowym instrumentem finansowym od 2016 r. Nowe priorytety, które

pojawiają się w Kreatywnej Europie wynikają z analizy obecnej sytuacji sektorów kultury w Europie i problemów, jakie napotykają europejscy artyści. Są to przede wszystkim: budowanie kompetencji sektorów kultury i kreatywnych do skutecznego działania na poziomie ponadnarodowym oraz strategiczne budowanie i rozwój publiczności dla odbioru europejskich dzieł i zwiększanie dostępu do kultury.

Komponent Kultura jest częścią programu Kreatywna Europa skierowaną do instytucji, organizacji i innych podmiotów działających w sektorach kultury i kreatywnych. Jego celem jest promocja europejskiej kultury i sztuki, zwiększanie mobilności artystów i dzieł europejskich, budowanie współpracy kulturalnej na poziomie ponadnarodowym, rozwijanie europejskiej publiczności oraz dostosowywanie sektorów kultury i kreatywnych do technologii cyfrowych i wdrażania innowacji.

• Program Europa dla Obywateli 2014 - 2020

Powyższy program jest kolejnym programem wspólnotowym skierowanym na realizację „miękkich” działań projektowych między innymi w tematyce dziedzictwa kulturowego, którego celem jest zwiększenie świadomości obywateli o historii i integracji europejskiej oraz pomoc w lepszym zrozumieniu polityki UE i jej wpływu na życie codzienne obywateli państw członkowskich.

Celami ogólnymi programu są:

- rozwijanie obywatelstwa europejskiego przez umożliwienie współpracy i uczestnictwa w budowaniu demokratycznej, różnorodnej kulturowo, otwartej na świat Europy;
- rozwijanie poczucia tożsamości europejskiej opartej na wspólnych wartościach, historii i kulturze, umacnianie poczucia odpowiedzialności za UE wśród obywateli;
- pogłębianie tolerancji i wzajemnego zrozumienia między obywatelami Europy.

Cele ogólne realizowane są na poziomie ponadnarodowym za pomocą celów szczegółowych, do których należy:

- gromadzenie członków społeczności lokalnych z całej Europy w celu wymiany doświadczeń, opinii i wartości;
- wspieranie działań, debat i refleksji na temat obywatelstwa europejskiego i demokracji przy współpracy z europejskimi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego;
- przybliżanie Europy obywatelom przez propagowanie europejskich wartości i osiągnięć z zachowaniem pamięci o jej historii;
- zachęcanie obywateli i organizacji obywatelskich we wszystkich krajach do wzajemnych kontaktów, umacniających dialog międzykulturowy (jedność w różnorodności), budowanie więzi między „starymi” a nowymi członkami UE.

Program składa się z dwóch obszarów tematycznych: Pamięć i Obywatelstwo europejskie oraz Demokratyczne zaangażowanie i uczestnictwo obywatelskie, które są uzupełnione przez działanie horyzontalne nazwane „waloryzacją”, sprowadzające się do analizy, rozpowszechniania i wykorzystania wyników projektów dofinansowanych z Programu „Europa dla Obywateli”. Minimalna kwota dofinansowania projektu to 60 000 euro, maksymalna 600 000 euro. Wsparcie finansowe Unii nie może przekroczyć 70% całkowitego budżetu. Wnioski mogą składać organizacje badające europejską politykę publiczną (ośrodki analityczne) lub organizacje społeczeństwa obywatelskiego, które przez

swoje stałe i regularnie prowadzone działania wnoszą konkretny wkład w realizację celów programu Europa dla Obywateli, a ponadto spełniają wszystkie następujące wymagania:

- posiadają osobowość prawną co najmniej od czterech lat,
- działają na poziomie europejskim,
- nie są nastawione na zysk,
- mają siedzibę w jednym z krajów członkowskich UE, krajach EFTA i innych, jeśli podpisały one w 2014 r. protokół ustaleń z Komisją Europejską.

• Program operacyjny infrastruktura i środowisko 2014 - 2020

Program Infrastruktura i Środowisko 2014 - 2020 to największy program finansowany z Funduszy Europejskich nie tylko w Polsce, ale i Unii Europejskiej. Główne obszary, na które zostaną przekazane środki to: gospodarka niskoemisyjna, ochrona środowiska, przeciwdziałanie i adaptacja do zmian klimatu, transport i bezpieczeństwo energetyczne oraz ochrona zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Budżet programu wynosi ponad 27,4 mld euro z Funduszy Europejskich (FE), czyli ok. 115 mld zł.

Priorytet nr 8. Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego - alokacja z FE 467,3 mln euro: inwestycje w ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz zasobów kultury, np. instytucji kultury, szkół artystycznych.

• Polska Cyfrowa PO PC 2014 - 2020

Projekt programu operacyjnego Polska Cyfrowa przygotowały Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji oraz Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju. Program został przyjęty przez rząd 8 stycznia 2014 r., 5 grudnia 2014 r. przez Komisję Europejską. Orientacyjna kwota przewidziana na nabory w 2015 r. to blisko 2,6 mld zł. Celem tego programu jest wykorzystanie potencjału cyfrowego do poprawy jakości życia. Ministerstwo Administracji wychodzi z założenia, że pełne wykorzystanie potencjału nowoczesnych technologii wymaga nie tylko budowy infrastruktury i usług, ale także wspierania kompetencji cyfrowych Polaków.

W ramach programu planuje się realizację czterech osi priorytetowych:

Oś priorytetowa I. Powszechny dostęp do szybkiego Internetu - alokacja UE - 1 020 222 652 EUR.

Cel szczegółowy 1. Wyeliminowanie terytorialnych różnic w możliwości dostępu do szerokopasmowego Internetu o wysokich przepustowościach.

Oś priorytetowa II. E - Administracja i otwarty rząd - alokacja UE 949 604 018 EUR.

Cel szczegółowy 2. Wysoka dostępność i jakość e - usług publicznych.

Cel szczegółowy 3. Cyfryzacja procesów back-office w administracji rządowej.

Cel szczegółowy 4. Cyfrowa dostępność i użyteczność informacji sektora publicznego.

Oś priorytetowa III. Cyfrowa aktywizacja społeczeństwa - alokacja UE 145 000 000 EUR.

Cel szczegółowy 5. Zwiększenie stopnia oraz poprawa umiejętności korzystania z Internetu, w tym e-usług publicznych.

Cel szczegółowy 6. Pobudzanie potencjału uzdolnionych programistów dla zwiększenia zastosowania rozwiązań cyfrowych w gospodarce i administracji.

Oś priorytetowa IV. Pomoc techniczna - alokacja UE 57 668 000 EUR.

Cel szczegółowy 7. Wsparcie procesu zarządzania i wdrażania programu.

Cel szczegółowy 8 Informacja, promocja i doradztwo.

• **Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG)**

W latach 2009 - 2014 działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego otrzymały wsparcie w wysokości około 60 000 000 euro w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego dzięki Mechanizmowi Norweskiemu oraz Europejskiemu Obszarowi Gospodarczemu przez priorytet dotyczący promowania różnorodności kulturowej i artystycznej. Z udostępnionych przez Punkt Informacyjny Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju nt. funduszy norweskich i EOG wynika, że kolejne środki w ramach tego funduszu będą dostępne na podobnych - do istniejących - zasadach i priorytetach wsparcia.

• **Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014 - 2020 (RPO WO 2014 - 2020)**

Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014 - 2020 opracowany został w grudniu 2014 r. Jest to program operacyjny finansowany zarówno ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), jak i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Obszarem realizacji programu jest obszar województwa.

Zakres RPOWŚ 2014 - 2020 jest odpowiedzią na wyzwania rozwojowe, określone dla regionu w głównych dokumentach strategicznych i uwzględnia te obszary interwencji, których realizacja przyniesie największe efekty. W programie znalazło się 11 osi priorytetowych, w tym Oś priorytetowa V. Dziedzictwo naturalne i kulturowe, w ramach której wyznaczono cel tematyczny oraz priorytety inwestycyjne realizowane w ramach osi priorytetowej:

Cel tematyczny 6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami.

Priorytet inwestycyjny 6a. Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie.

Priorytet inwestycyjny 6b. Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie.

Priorytet inwestycyjny 6c. Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

Priorytet inwestycyjny 6d. Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę.

Zgodnie z Umową Partnerstwa alokacja środków unijnych na oś priorytetową V. planowane wsparcie z Unii Europejskiej ma wynieść 75 700 000,00 euro.

Teren pld. części województwa opolskiego jest obszarem o cennych przyrodniczo i kulturowo zasobach, gdzie obok Parku Krajobrazowego Gór Opawskich, rezerwatów przyrody i parków miejskich funkcjonują liczne obiekty historyczne, dziedzictwa kulturowego jak i obszary zdegradowane - przewidziane do rewitalizacji i aktywizacji tereny z potencjałem

przyrodniczym, turystycznym, o bogatej historii archeologicznej. Wielokulturowość regionu sprzyjała powstaniu niepowtarzalnego zbioru cennych obiektów dziedzictwa kulturowego. Różnorodność narodowościowa wymieniana jest jako jeden z największych atutów województwa opolskiego i stanowi o jego bogactwie kulturowym. Na liście krajowego rejestru zabytków wg danych z 2011 r. figurowało 2,8 tys. najcenniejszych nieruchomości z terenu województwa opolskiego. Za wizytówkę regionu uważa się kompleksy architektury sakralnej i świeckiej, zespoły zamkowe i pałacowo - parkowe oraz drewniane kościoły włączone w szlak architektury drewnianej Polski Południowej będący częścią europejskiego szlaku.

• **Strategia działania Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Opolu na lata 2013 - 2016 z perspektywą do 2020 roku**

Strategia wyznacza kierunki, zakres, formy, a także skalę działalności Funduszu służącej finansowemu wspieraniu przedsięwzięć na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej w województwie opolskim. Fundusz stanowi ponadto istotne źródło dofinansowywania projektów środowiskowych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego (RPO) i Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW).

W zakresie ochrony dziedzictwa przyrodniczego i racjonalnego użytkowania zasobów przyrody - priorytety wskazują kierunek „nowego podejścia” do ochrony przyrody, uwzględniające europejskie wymogi, w tym m.in. wdrażanie systemu Natura 2000, optymalizacja sieci obszarów chronionych, zapewniające spójność ekologiczną województwa i ochronę bioróżnorodności. Zgodnie z obowiązującym Programem ochrony środowiska Województwa Opolskiego na lata 2012 - 2015 z perspektywą do roku 2019 priorytetowo traktowane będą w szczególności:

- wdrażanie systemu NATURA 2000;
- optymalizacja sieci obszarów chronionych, zapewniająca spójność ekologiczną województwa oraz ochronę różnorodności biologicznej, w tym pobudzenie aktywności samorządów;
- polepszenie wdrażania programu rolno - środowiskowego;
- wprowadzanie zielonej infrastruktury do planowania przestrzennego;
- odbudowa zdegradowanych ekosystemów i siedlisk przyrodniczych.

• **Ustawa o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r.**

Głównym celem ustawy jest zapewnienie skuteczności i powszechnego charakteru działań rewitalizacyjnych, a także ich kompleksowości i wprowadzenia mechanizmów koordynacji. Ustawa określa programowanie, koordynację i tworzenie warunków do realizacji procesu rewitalizacji przez jej interesariuszy jako fakultatywne zadanie własne gminy. Głównymi adresatami ustawy są organy samorządu terytorialnego oraz mieszkańcy gmin, na terenie których znajdują się obszary zdegradowane i w których prowadzone będą działania rewitalizacyjne.

Obecnie ważnym źródłem finansowania działań rewitalizacji, pokrywającym się z pierwszym okresem obowiązywania ustawy, będą środki europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych (głównie EFS, EFRR oraz dodatkowo środki FS). Umowa Partnerstwa, czyli główny dokument ustanawiający ramy wdrażania środków unijnych

w perspektywie budżetowej 2014 - 2020, wskazuje „miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji” jako jeden z pięciu tzw. obszarów strategicznej interwencji. Zgodnie z dokonanymi szacunkami, na działania rewitalizacyjne w ramach wybranych priorytetów inwestycyjnych przeznaczona zostanie co najmniej równowartość 25 mld zł. Środki te będą głównie dotyczyć regionalnych programów operacyjnych (RPO). Do tej kwoty należy także doliczyć wkład własny beneficjentów.

10. Realizacja i finansowanie przez Gminę Kędzierzyn-Koźle zadań z zakresu ochrony zabytków

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd miejski powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

- 1) opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest miasto Kędzierzyn-Koźle;
- 2) kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze miasta Kędzierzyn-Koźle;

Gmina Kędzierzyn-Koźle jest właścicielem (posiada tytuł prawny) 50 obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Wykaz został przedstawiony w tabeli poniżej (Tabela nr 9). Gmina jako właściciel tych zabytków jest ustawowo zobligowana do opieki nad tymi obiektami, utrzymywania w dobrym stanie technicznym, przeprowadzania remontów i bieżących konserwacji. Niezależnie od zapisów legislacyjnych Gmina powinna dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków, jak i całej przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów zachęcać do dłuższych pobytów.

Tabela nr 9. Obiekty zabytkowe stanowiące własność Gminy Kędzierzyn-Koźle

LP.	ADRES	NR	ZABYTEK	OBRĘB	WŁAŚCICIEL OBIEKTU
1	Aleja Jana Pawła II		Cmentarz wojenny Armii Radzieckiej o powierzchni 1,07 ha	Kędzierzyn	Gmina Kędzierzyn-Koźle
2	Jana Brzechwy	80	Szkoła Podstawowa	Cisowa	Gmina Kędzierzyn-Koźle trwały zarząd Zespół Szkolno-Przedszkolny Nr 1
3	Bolesława Chrobrego	28	Dom	Koźle	Gmina Kędzierzyn-Koźle trwały zarząd Przedszkole Nr 12

4	Henryka Dąbrowskiego	2	Dom	Kędzierzyn	Gmina Kędzierzyn-Koźle
5	Henryka Dąbrowskiego	3	Dom	Kędzierzyn	Gmina Kędzierzyn-Koźle
6	Grunwaldzka	6	Dom	Kędzierzyn	Gmina Kędzierzyn-Koźle trwały zarząd Miejski Zarząd Budynków Komunalnych
7	Grunwaldzka	27	Dom	Kędzierzyn	Gmina Kędzierzyn-Koźle
8	Grunwaldzka	35	Dom	Kędzierzyn	Gmina Kędzierzyn-Koźle
9	Grunwaldzka	40	Dom	Kędzierzyn	Gmina Kędzierzyn-Koźle trwały zarząd Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 1
10	Kłodnicka		Kaplica-dzwonnica cmentarna	Kłodnica	Gmina Kędzierzyn-Koźle trwały zarząd Miejski Zakład Cmentarny
11	Kłodnicka		Kaplica cmentarna	Kłodnica	Gmina Kędzierzyn-Koźle trwały zarząd Miejski Zakład Cmentarny
12	Kłodnicka	14	Dom	Kłodnica	Gmina Kędzierzyn-Koźle
13	Kłodnicka	89	Dom	Kłodnica	Gmina Kędzierzyn-Koźle
14	Kłodnicka	90	Dom	Kłodnica	Gmina Kędzierzyn-Koźle
15	Kłodnicka	97	Dom	Kłodnica	Gmina Kędzierzyn-Koźle
16	Marii Konopnickiej		Magazyn artyleryjski (prochownia)	Koźle	Gmina Kędzierzyn-Koźle
17	Kościelna	2	Dom	Kędzierzyn	Gmina Kędzierzyn-Koźle
18	Kościelna	3	Dom	Kędzierzyn	Gmina Kędzierzyn-Koźle
19	Kościelna	19	Szkoła Podstawowa	Kędzierzyn	Gmina Kędzierzyn-Koźle trwały zarząd Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 1
20	Kozielska	3	Dom	Kędzierzyn	Gmina Kędzierzyn-Koźle trwały zarząd Przedszkole Nr 2
21	Józefa Ignacego Kraszewskiego		Siedziba mieszkalna o charakterze rezydencjonalnym	Koźle	Gmina Kędzierzyn-Koźle
22	Józefa Ignacego Kraszewskiego		Lamus starego zamku	Koźle	Gmina Kędzierzyn-Koźle
23	Józefa Ignacego Kraszewskiego		Budynek zamkowy	Koźle	Gmina Kędzierzyn-Koźle
24	Józefa Ignacego Kraszewskiego	5B	Zachowany fragment miejskich murów obronnych oraz baszta	Koźle	Gmina Kędzierzyn-Koźle
25	Józefa Ignacego Kraszewskiego		Fragment murów obronnych	Koźle	Gmina Kędzierzyn-Koźle
26	Bolesława Limanowskiego	6	Dom	Koźle	Gmina Kędzierzyn-Koźle
27	Bolesława Limanowskiego	12	Dom	Koźle	Gmina Kędzierzyn-Koźle
28	Bolesława Limanowskiego	14	Dom	Koźle	Gmina Kędzierzyn-Koźle

29	Ignacego Łukasiewicza – Stefana Żeromskiego		Schron forteczny	Koźle	Gmina Kędzierzyn-Koźle
30	Marynarska	1	Dom	Kłodnica	Gmina Kędzierzyn-Koźle
31	Marynarska	5	Dom	Kłodnica	Gmina Kędzierzyn-Koźle
32	Młynarska	3 a, b, c, d	Dom	Kłodnica	Gmina Kędzierzyn-Koźle
33	Młynarska	5 a, b, c, d	Budynek mieszkalny	Kłodnica	Gmina Kędzierzyn-Koźle
34	Pamięci Sybiraków	11	Zespół budynków zamkowych "Podzamcze"	Koźle	Gmina Kędzierzyn-Koźle
35	Piastowska	10	Dom / willa	Koźle	Gmina Kędzierzyn-Koźle trwały zarząd Przedszkole Nr 13
36	Grzegorza Piramowicza	32	Budynek administracyjny, dawny Landratsamt	Koźle	Gmina Kędzierzyn-Koźle
37	Władysława Planetorza	2	Dom	Koźle	Gmina Kędzierzyn-Koźle
38	Pocztowa – Żeglarska 2	7	Dom	Koźle	Gmina Kędzierzyn-Koźle
39	Portowa	41	Dom	Kłodnica	Gmina Kędzierzyn-Koźle
40	Przyjaźni	przy nr 48	Kapliczka	Błachownia	Gmina Kędzierzyn-Koźle
41	Sądowa	5	Dom	Koźle	Gmina Kędzierzyn-Koźle
42	Skarbowa		Prochownia - kazamata	Koźle	Gmina Kędzierzyn-Koźle
43	Skarbowa		Budynek forteczny (podwalnia i magazyn forteczny)	Koźle	Gmina Kędzierzyn-Koźle
44	Skarbowa	10	Kasyno wojskowe	Koźle	Gmina Kędzierzyn-Koźle
45	Sławięcicka	9	Dom	Sławięcice	Gmina Kędzierzyn-Koźle
46	Spacerowa		Budynek Krematorium w Sławięcicach	Sławięcice	Gmina Kędzierzyn-Koźle
47	Karola Szymanowskiego	33A	Dom	Kłodnica	Gmina Kędzierzyn-Koźle
48	Karola Szymanowskiego	41	Dom	Kłodnica	Gmina Kędzierzyn-Koźle
49	Stanisława Wyspiańskiego		Kapliczka-dzwonnica tzw. pańszczyźniana	Kłodnica	Gmina Kędzierzyn-Koźle
50	Złotnicza	5	Dom	Koźle	Gmina Kędzierzyn-Koźle

* obiekty zaznaczone na kolor niebieski wpisane są do rejestru zabytków

Miasto planuje wspierać finansowo prace konserwatorskie i remonty zabytków w latach obowiązywania GPONZ. Środki przeznaczone na zabytki są zabezpieczone w budżecie miasta w przypadku realizacji zadań określonych w GPONZ. Inaczej jest w kwestii udzielania dotacji na prace lub roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków. Kwota udzielanego dofinansowania nie jest stała i uzależniona jest od ilości wpływających wniosków. Zasady udzielania dotacji określa uchwała nr XXXVI/471/05 z dnia 25 sierpnia 2005 r. w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie,

restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. Urz. Woj. Opolskiego Nr 65, poz.1922 ze zm.).

Zgodnie z ww. uchwałą:

1. W 2013 r. Rada Miasta Kędzierzyn-Koźle przyznała dotację w wysokości 42 000 00 zł na rzecz Wspólnoty Mieszkaniowej Targowa 23-25-27 z przeznaczeniem na dofinansowanie pracy przy remoncie elewacji zabytkowego budynku nr 23, 25 i 27, zlokalizowanego przy ul. Targowej, wpisanego do rejestru zabytków województwa opolskiego pod nr rej.2110/85. Na podstawie zawartej umowy, Dotowany rozliczył dotację w wysokości 42 000,00 zł.

2. W 2014 r. Rada Miasta Kędzierzyn-Koźle przyznała następujące dotacje w wysokości:

- 18.000,00 zł na rzecz Parafii Rzymsko-Katolickiej pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej z przeznaczeniem na dofinansowanie prac projektowych pn.: „Zabezpieczenie budynku kościoła przed wilgocią gruntową, opadową, wodą z rozbryzgów oraz przebudowa instalacji deszczowej z dachu kościoła i terenu przykościelnego wraz z remontem utwardzenia wokół kościoła”, położonego przy ul. Stanisława Staszica 1 w Kędzierzynie-Koźlu, wpisanego do rejestru zabytków województwa opolskiego pod nr rej. 630/59. Na podstawie zawartej umowy, Dotowany rozliczył dotację w wysokości 17.089,00 zł

- 18.000,00 zł na rzecz Wspólnoty Mieszkaniowej Marii Skłodowskiej-Curie 5 w Kędzierzynie-Koźlu, z przeznaczeniem na dofinansowanie prac remontowo - konserwatorskich polegających na wykonaniu remontu elewacji frontowej wraz z nową kolorystyką, wymianie poszycia dachowego, obróbek blacharskich oraz renowacji drzwi wejściowych zabytkowego budynku mieszkalno - usługowego, położonego przy ul. Marii Skłodowskiej - Curie 5 w Kędzierzynie-Koźlu, wpisanego do rejestru zabytków województwa opolskiego pod nr rej. 195/2012. Na podstawie zawartej umowy, Dotowany rozliczył dotację w wysokości 18.000,00 zł.

- 50.000,00 zł na rzecz Wspólnoty Mieszkaniowej Targowa 17,19,21 z przeznaczeniem na dofinansowanie prac remontowo - konserwatorskich polegających na wykonaniu remontu elewacji zabytkowego budynku mieszkalnego położonego przy ul. Targowej 17, 19, 21 w Kędzierzynie-Koźlu, wpisanego do rejestru zabytków województwa opolskiego pod nr rej. 2110/85. Na podstawie zawartej umowy, Dotowany rozliczył dotację w wysokości 50.000,00 zł;

- 114.000,00 zł na rzecz Miejskich Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. z siedzibą przy ul. Filtrowej 14 w Kędzierzynie-Koźlu z przeznaczeniem na dofinansowanie prac projektowych oraz remontowo - konserwatorskich wykonanych przy wodociągowej wieży ciśnień, wpisanej do rejestru zabytków województwa opolskiego pod nr rej. 2073/82, znajdującej się przy ul. Filtrowej w Kędzierzynie-Koźlu. Na podstawie zawartej umowy. Dotowany rozliczył dotację w wysokości 113.900,00 zł.

3. W 2015 r. Rada Miasta Kędzierzyn-Koźle przyznała dotację w wysokości: 85 000,00 zł na rzecz Parafii św. Zygmunta i Jadwigi Śląskiej w Kędzierzynie-Koźlu, z przeznaczeniem na dofinansowanie prac remontowo - konserwatorskich i robót budowlanych związanych z remontem zabytkowego kościoła pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny, położonego przy ul. dr Wojciecha Czerwińskiego w Kędzierzynie-Koźlu, wpisanego do rejestru zabytków województwa opolskiego pod nr rej. 1200/66. Na podstawie zawartej umowy, Dotowany rozliczył dotację w wysokości 85 000, 00 zł.

4. W 2016 r. Rada Miasta Kędzierzyn-Koźle przyznała dotację w wysokości:

- 32 319,47 zł na rzecz Parafii św. Zygmunta i Jadwigi Śląskiej w Kędzierzynie-Koźlu, z przeznaczeniem na dofinansowanie prac remontowo - konserwatorskich i robót budowlanych polegających na remoncie wieżyczki mieszczącej klatkę schodową przyległą do zach. części wieży kościoła pw. św. Zygmunta i św. Jadwigi Śl. w Kędzierzynie-Koźlu, wpisanego do rejestru zabytków woj. opolskiego pod nr 820/64. Na podstawie zawartej umowy, Dotowany rozliczył dotację w wysokości 32 319,47 zł.

- 41 694,39 zł na rzecz Państwa Jadwigi i Józefa Kunert, z przeznaczeniem dofinansowania prac zabezpieczająco - konserwatorskich polegających na remoncie elewacji tylnej budynku mieszkalno - usługowego, położonego przy ul. Marii Skłodowskiej-Curie 7 w Kędzierzynie-Koźlu, wpisanego do rejestru zabytków pod nr rej. 2350/95 z dnia 10.05.1995 r. Dotowany rozliczył dotację w wysokości 41 694,10 zł.

Dodatkowo w 2015 r. miasto pozyskało dofinansowanie z środków zewnętrznych na rewitalizację kozielskiego parku. Koszt rewitalizacji wynosił ok. 750 tys. zł, z czego ok. 600 tys. zł dotacji z WFOŚiGW. Obecnie realizowane jest podobne zadanie w parku sławieckim za ogólną kwotę ok. 580 tys. zł., z czego 85% stanowić będzie dotacja ze środków WFO SiGW w Opolu.

Zaleca się, aby finansowe wsparcie miasta w latach 2017 - 2020 przy zadaniach z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego, w miarę możliwości, z każdym kolejnym rokiem systematycznie wzrastało do pewnego, stałego poziomu finansowania (np. procentowego udziału w corocznie uchwalanym budżecie). Pozwoli to potencjalnym beneficjentom na zaplanowanie inwestycji w perspektywie kilkuletniej (np. gdy w ciągu jednego roku nie jest możliwe zakończenie prac). Kolejnym rozwiązaniem polepszającym stan zachowania lokalnych zabytków jest występowanie miasta w roli partnera przy projektach unijnych lub ministerialnych, w których beneficjenci (właściciele zabytków) często nie są w stanie zapewnić wymaganego wkładu własnego. Takie działania z pewnością podniosłyby poziom życia mieszkańców oraz atrakcyjność turystyczną miasta.

Zadania GPOnZ mogą też być realizowane przez instytucje kultury podległe miastu lub funkcjonujące na jej terenie (np. regionalne izby tradycji, domy kultury, biblioteki) w ramach działalności bieżącej. Ponadto (w zakresie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie) miasto może wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia, parafie).

11. Bibliografia

1. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.;
3. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach;
4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
5. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r.- Prawo budowlane;
6. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska;
7. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody;
8. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami;
9. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej;
10. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie;
11. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach;
12. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach;
13. Ustawa z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej;
14. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem;
15. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków;
16. Materiały udostępnione przez Urząd Miasta w Kędzierzyn-Koźle;
17. Materiały konserwatorskie udostępnione w siedzibie Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
18. Gminny program opieki nad zabytkami dla Kędzierzyna-Koźle na lata 2013 - 2016, opracowany przez Justyna Łabuś, Pracownia Dokumentacji Zabytków i Fotografii Artystycznej;
19. Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2009 - 2012;
20. www.kedzierzynkozle.pl;
21. www.tzk.alfsoft.net/tzk/news.php;
22. www.mok.kedzierzyn-kozle.com.pl;
23. www.nimoz.pl;
24. www.stat.gov.pl/gus;
25. www.isap.sejm.gov.pl;
26. www.wikipedia.pl.

12. Spis tabel

- 1.** Tabela nr 1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków na terenie miasta Kędzierzyn-Koźle;
- 2.** Tabela nr 2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków na terenie miasta Kędzierzyn-Koźle;
- 3.** Tabela nr 3. Zabytki ujęte w gminnej ewidencji zabytków miasta Kędzierzyn-Koźle;
- 4.** Tabela nr 4. Stanowiska archeologiczne ujęte w gminnej ewidencji zabytków miasta Kędzierzyn-Koźle;
- 5.** Tabela nr 5. Analiza SWOT;
- 6.** Tabela nr 6. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr I;
- 7.** Tabela nr 7. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr II;
- 8.** Tabela nr 8. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr III;
- 9.** Tabela nr 9. Obiekty zabytkowe stanowiące własność Gminy Kędzierzyn-Koźle.